

บทที่ 3

ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม

1. วัตถุประสงค์

หลังจากจบบทเรียนนี้แล้ว ผู้เรียนสามารถปฏิบัติดังนี้

1.1 อธิบายความหมายของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมได้

1.2 อธิบายถึงวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมโดยสรุปได้

1.3 ระบุประเภทของระบบสังคมนิยม หรือระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนได้ถูกต้อง

1.4 บ่งชี้ถึงหลักการและองค์ประกอบของระบบสังคมนิยมแต่ละประเภท ซึ่งใช้ปฏิบัติอยู่ในประเทศต่าง ๆ ได้

1.5 วิเคราะห์รูปแบบและโครงสร้างของระบบสังคมนิยมซึ่งนำไปใช้ปฏิบัติอยู่ในประเทศต่าง ๆ ได้

1.6 เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสีย และหลักการสำคัญที่แตกต่างกันระหว่างระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมประเภทต่าง ๆ ได้

1.7 อธิบายความหมายของศัพท์ของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมได้อย่างน้อย 10 คำ

2. เนื้อหาสำคัญ

2.1 ความหมายของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม

คำว่า “สังคมนิยม” เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง อาจหมายถึงลัทธิทางเศรษฐกิจและการเมืองแล้ว บางกรณีก็หมายถึงขบวนการทางการเมืองด้วย อย่างไรก็ตาม สังคมนิยมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและการปกครองนั้น ได้แก่ สังคมนิยมแบบมาร์กซิสม์ สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย และแนวความคิดของสังคมนิยมแบบอุดมคติเท่านั้น

“สังคมนิยม” หมายความว่าระบบเศรษฐกิจที่มีแนวนโยบายมุ่งสนับสนุนและปรารถนาที่จะให้ชุมชน สังคมหรือส่วนรวมถือกรรมสิทธิ์หรือควบคุมการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยสำคัญในการผลิต เช่น ที่ดิน ทุน ทรัพยากร และวิทยาการ ทั้งนี้เพื่อมุ่งกระจายผลประโยชน์เหล่านี้เพื่อประชาชนทั้งหมด

จากความหมายข้างต้นนี้เป็นแนวทางอย่างกว้าง ๆ เท่านั้น เพราะการเข้าถือกรรมสิทธิ์หรือการควบคุมนี้ ประเทศสังคมนิยมบางแห่ง รัฐบาลเข้าควบคุมอย่างเด็ดขาดในนามของชุมชนหรือโดยสังคมนิยมรวม แต่ในบางแห่งรัฐบาลเข้าดูแลและควบคุมแต่บางส่วน ดังนั้นความหมายของสังคมนิยมจึงมีทั้งความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง ด้วยเหตุนี้ไม่ว่าจะกำหนดความหมายของสังคมนิยมในลักษณะใดประการใดก็อาจไม่ตรงกับหลักสังคมนิยมที่ปฏิบัติกันอยู่ในหลายประเทศ เช่น ในประเทศสหราชอาณาจักร ถือว่าถ้าใช้ระบบสังคมนิยมแล้วจะต้องเป็นประชาธิปไตยทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง และระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยที่ได้แพร่หลายไปในประเทศแถบสแกนดิเนเวีย โดยเฉพาะสวีเดน นอกจากนี้ได้แก่ประเทศอินเดีย พม่า ศรีลังกา อียิปต์ ซีเรีย และอิสราเอล เป็นต้น ส่วนสังคมนิยมที่ถือว่าการเป็นสังคมนิยมไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยทางการเมือง แต่มุ่งให้เกิดความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงมีแนวโน้มทางปฏิบัติว่าต้องการให้ชนชั้นกรรมาชีพเข้าควบคุมการปกครองของประเทศ และควบคุมกิจการทางเศรษฐกิจดังเช่นปรากฏอยู่ในรูปแบบสังคมนิยมแบบ มาร์กซิสต์ หรือคอมมิวนิสต์ได้ใช้ปฏิบัติอยู่ในประเทศสหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน ยุโรปตะวันออก และบางประเทศในละตินอเมริกา และเอเชีย ลัทธิสังคมนิยมได้เติบโตอย่างรวดเร็วหยังรากลึกลงไปในหลายประเทศ และได้แพร่หลายอย่างกว้างขวาง

2.2 วิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม

ในบทเรียนนี้จะกล่าวถึงวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมโดยสรุปเท่านั้น โดยเหตุที่ว่าจะไม่เข้าไปศึกษาถึงประวัติของลัทธิเศรษฐกิจ มีวัตถุประสงค์แต่เพียงให้ทราบความเป็นมาและความสัมพันธ์และจะเป็นลัทธิเศรษฐกิจที่แก้ไขข้อบกพร่องของลัทธิทุนนิยมได้เพียงไร? และอะไรคือข้อบกพร่องหรือผลทางลบของลัทธิสังคมนิยมในแต่ละแบบที่จะได้กล่าวต่อไป

เนื่องจากลัทธิสังคมนิยมมีหลายรูปแบบ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะกำหนดว่า "สังคมนิยม" ได้เกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด นักวิชาการเป็นจำนวนมากก็มีความเห็นแตกต่างกัน ดังเช่นบางท่านได้กล่าวว่าการดำรงชีวิตแบบอุดมคติที่ปรากฏอยู่ในหนังสือของพลาโต เรื่อง "The Republic" นั้น มีลักษณะเป็นสังคมนิยม เพราะเหตุว่าได้กำหนดให้ผู้ปกครองประเทศไม่มีทรัพย์สินเป็นของตนเอง และให้ทุกคนใช้ชีวิตร่วมกัน โดยถือว่าทรัพย์สินเป็นของส่วนรวม.

ในสมัยกลางก็ได้มีขบวนการทางศาสนาเกิดขึ้น และมีหลายพวกที่ถือว่าความมั่งคั่งและการค้าขายเป็นสิ่งชั่วร้ายไม่ถูกต้อง ต้องการให้บุคคลมีชีวิตอยู่อย่างเสียสละ เข้มงวด มีการร่วมทุกข์ร่วมสุขฉันท์พี่น้องกับพวกที่ยากจน เพื่อต่อต้านต้นตอความอยากของบุคคลอื่น

ในยุคฟื้นฟูและปฏิรูปนั้น ได้มีข้อเขียนของโทมัสมอร์ ในหนังสือเรื่อง “ยูโทเปีย” นี้ ต้องการให้เกิดความเป็นธรรมและความสุขในหมู่มนุษย์

การปฏิวัติแบบฟิวรีตันในศตวรรษที่ 17 ก็ได้มีการเรียกร้องให้ชุมชนเป็นเจ้าของที่ดิน เพื่อต่อต้านกรรมสิทธิ์ที่ดินของเอกชน

อย่างไรก็ตาม สังคมนิยมในฐานะที่เป็นระบบเศรษฐกิจและเป็นพลังทางการเมืองนั้น ได้เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจากสาเหตุของการต่อต้านความบกพร่องของทุนนิยมอุตสาหกรรม สมัยใหม่ในศตวรรษที่ 19

ในภาษาฝรั่งเศส คำว่าสังคมนิยมได้เริ่มใช้ในหนังสือ “De Glove” ในปีพ.ศ. 2375 ซึ่งหมายถึงผู้ที่นิยมแนวความคิดของแซ็งต์-ซิมอง

ส่วนในภาษาอังกฤษ คำว่าสังคมนิยมได้ปรากฏในวารสาร “สหกรณ์ลอนดอน” ในปี พ.ศ. 2369 และหลายปีต่อมาผู้ที่นิยมความคิดของโรเบิร์ต โอเวน ก็เรียกตนเองว่าพวกสังคมนิยม

ส่วนสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์นั้นเป็นผลงานร่วมกันของบุคคล 2 คน คือ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และฟรีดริช เองเกิลส์ (Friedrich Engels) ผลงานที่บุคคลทั้งสองเขียนร่วมกันคือ แดลงการณัคมมิวนิสต์ (The Communist Manifesto) ซึ่งได้ตีพิมพ์ในปีพ.ศ. 2391 นับว่าเป็นผลงานชิ้นหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อลัทธิสังคมนิยมมากที่สุด กล่าวถึงลักษณะพิเศษของสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ คือความนิยมที่จะใช้การปฏิวัติหรือความรุนแรง มาร์กซ์เห็นว่าลัทธิสังคมนิยม จะได้รับชัยชนะด้วยวิธีการอย่างน้อย 2 ประการ คือ การปฏิวัติแบบประชาธิปไตย และการปฏิวัติทางสังคม และในเรื่องโครงสร้างของลัทธิเศรษฐกิจของมาร์กซ์ได้อธิบายไว้อย่างละเอียด ในหนังสือ “The Capital” ยังมีทั้งหมด 3 เล่ม จัดพิมพ์โดย เองเกิลส์ ในปีพ.ศ. 2410 พ.ศ. 2446 และพ.ศ. 2445 อาจสรุปแนวคิดของมาร์กซ์ได้ 4 แนวทาง คือ

- (1) ประชัญหาทั่วไปของปรากฏการณ์ทุกประการ
- (2) ทฤษฎีประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ
- (3) การวิจารณ์ระบบนายทุน
- (4) การทำนายพัฒนาการสังคมมนุษย์ในอนาคตที่จะไปสู่ความสมบูรณ์แบบแท้จริง

โดยสรุปคาร์ลมาร์กซ์และฟรีดริช เองเกิลส์ ได้วางอุดมการณ์ของลัทธิมาร์กซิสต์ ไว้ดังต่อไปนี้

- (1) ประชาชนต้องทำงานเพื่อสังคมตามความสามารถของตนและควรได้รับการตอบแทนด้วยผลผลิตแห่งงานของตนตามความจำเป็นของตน
- (2) เอกชนไม่ควรมึกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

(3) เพื่อประโยชน์ของลัทธิมาร์กซิสม์นี้ งานสมองก็ดี งานฝีมือก็ดี ถือว่ามีความสำคัญในระดับเดียวกัน

2.3 ประเภทของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมหรือระบบเศรษฐกิจแบบวางแผน

ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมหรือระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนเป็นระบบที่มุ่งให้ประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าที่ตกอยู่ในมือของคนส่วนน้อย เช่นนายทุนหรือผู้มั่งคั่ง กิจกรรมทางเศรษฐกิจควรจะดำเนินโดยองค์การของรัฐ และผลประโยชน์ที่ได้รับควรจะเฉลี่ยไปให้ผู้ใช้แรงงานโดยยุติธรรม และรัฐจะเป็นผู้วางแผนในการผลิตและจัดความสูญเสียของทรัพยากรและป้องกันการเอาเปรียบทางด้านเศรษฐกิจ แต่การดำเนินการในลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะของการใช้อำนาจเผด็จการ ดังนั้นระบบการวางแผนนี้ จึงมีทั้งส่วนดีและส่วนเสียเช่นเดียวกับระบบทุนนิยม ระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนนี้ แบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

(1) ระบบสังคมนิยมประชาธิปไตย (The Democratic Socialist Economy) หรือสังคมนิยมเฟเบียน (Fabian Socialism)

(2) ระบบสังคมนิยมแบบบังคับ (The Authoritarian Socialist Economy) หรือระบบคอมมิวนิสต์ (Communism)

(3) ระบบสังคมนิยมเสรี (The Liberal Socialist Economy) หรือระบบสังคมนิยมแบบให้ตลาดกำหนดราคา (Market Socialism) และ

(4) ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy)

ลักษณะของระบบเศรษฐกิจประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นนี้ได้นำไปใช้ปฏิบัติอยู่ในประเทศต่าง ๆ ซึ่งจะได้อธิบายดังรายละเอียดถึงหลักการและการนำระบบเศรษฐกิจไปปฏิบัติในประเทศตัวอย่างในตอนต่อไป

สำหรับในประเทศสหราชอาณาจักรนั้น มีชนบประเพณีทางเสรีนิยมและยึดถือหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา สังคมนิยมที่เกิดในประเทศสหราชอาณาจักรจึงเป็นระบบเศรษฐกิจและการเมืองที่ไม่ต้องการใช้กำลังรุนแรง เช่น ดังลัทธิสังคมนิยมมาร์กซิสม์ แต่ก็ต้องการส่งเสริมสนับสนุนชนชั้นกรรมาชีพ เพื่อให้มีสิทธิทางการเมือง

สังคมนิยมของสหราชอาณาจักรได้เป็นรูปแบบอย่างสำคัญของระบบสังคมนิยมที่ใช้กันอยู่หลายประเทศ มีรากฐานมาจากสังคมนิยมแบบเฟเบียนและสังคมนิยมแบบอุดมคติของโรเบิร์ต โอเวน ซึ่งสังคมนิยม 2 แบบดังกล่าวนี้ ต้องการจัดข้อบกพร่องและความไม่เป็นระเบียบของทุนนิยมและส่งเสริมสิทธิของผู้ยากไร้ ต้องการให้เกิดความเป็นธรรม และการคุ้มครองชีวิตของมนุษย์ในรูปสวัสดิการในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป

นอกจากนี้สังคมนิยมได้ขยายไปในประเทศเยอรมนี ฝรั่งเศส และประเทศอื่น ๆ ในยุโรป ซึ่งมีลักษณะในการปฏิบัติแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด

สังคมนิยมในฐานะที่เป็นลัทธิเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมนั้นมีที่มาจากสาเหตุหลายประการ ลักษณะเช่นนี้ทำให้สังคมนิยมคล้ายคลึงกับเสรีนิยม ด้วยเหตุนี้ทั้งสองลัทธินี้มีที่มาจากปัจจัยหรือเหตุสำคัญหลายอย่างที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าแม้ในบรรดาผู้ที่นิยมลัทธิสังคมนิยมหรือเสรีนิยมด้วยกันต่างก็ไม่เห็นพ้องต้องกันว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเป็นสาเหตุที่แท้จริงของสังคมนิยมและเสรีนิยม ยิ่งกว่านั้นสังคมนิยมได้เกิดขึ้นในหลายประเทศ ซึ่งก็มีสาเหตุเกี่ยวข้องกับประเทศนั้น ๆ โดยเฉพาะ

2.3.1 ที่มาของระบบสังคมนิยมประชาธิปไตย

โดยหลักฐานและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ย่อมเห็นว่าสหราชอาณาจักรเป็นประเทศแรกที่สังคมนิยมได้ก่อตัวขึ้นอย่างชัดเจนนับเป็นระบบเศรษฐกิจและสังคมที่สามารถนำมาใช้ได้จริงแล้ว เหตุผลสำคัญที่เป็นพลังดันให้เกิดระบบสังคมนิยม ได้แก่ปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

2.3.1.1 ระบบสังคมนิยมประชาธิปไตย

นักสังคมนิยมมีความเชื่อว่า มนุษย์พึงอยู่ในชุมชน และในชุมชนที่ร่วมมือกันนั้นจะช่วยให้มนุษย์พ้นจากความยากไร้และได้รับความยุติธรรม หลักที่ต้องการให้มนุษย์อยู่ด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันนี้ปรากฏว่านักสังคมนิยมแบบต่าง ๆ ได้ให้การสนับสนุน ดังเช่น ฟูรีเอ (Fourier) แซ็งต์-ซิมอง (Saint Simon) โรเบิร์ต โอเวน (Robert Owen) และคาร์ล มาร์กซ์ ต่างกันแต่ว่าแต่ละคนมีแนวความคิดในสาระสำคัญเพิ่มเติมขึ้น

สำหรับโอเวนและฟูรีเอนั้น ยึดหลักการว่าทุนนิยมในระบบอุตสาหกรรมนั้นมีข้อบกพร่องหลายประการ ทั้ง ๆ ที่โอเวนเองก็เป็นนักอุตสาหกรรมและเป็นนายทุน แต่ต้องการให้บุคคลได้รวมกันขึ้นเป็นชุมชนเกษตรกรรม ให้ช่วยเหลือระหว่างกันโดยไม่เอารัดเอาเปรียบ

แซ็งต์-ซิมอง ต้องการให้บุคคลมีความเสมอภาคในทางโอกาส ให้มนุษย์ได้อยู่ในระเบียบแบบแผนใหม่ ด้วยการช่วยเหลือของวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม สงครามจะต้องถูกขจัดให้หมดไป มีการปกครองที่ยุติธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์จะต้องเป็นไปเสมือนพี่น้อง ต้องการให้สังคมหรือส่วนรวมเป็นเจ้าของอุตสาหกรรม ส่วนสินค้าผู้บริโภคนั้นถือเป็นความรับผิดชอบของเอกชนนี้จะผลิตขึ้น แต่ละคนควรจะได้รับรายได้ที่ได้สัดส่วนกับการงานของตนเอง การกำหนดรายได้ไม่ควรเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ จะต้องขจัดทั้งผู้เกียจคร้าน ผู้ร่ำรวย

และผู้ยากจน แนวความคิดของแซ็งต์-ซิมอนนี้คือเป็นแนวสังคมนิยมที่มีลักษณะพิเศษ และอาจเรียกว่าเป็นแนวสังคมนิยมแบบอุดมคติเช่นเดียวกับฟูรีเอ และโอเวน

นักคิดในยุคต่อมา เช่นเคิร์ก ไฮม์ ได้ยกย่องแซ็งต์-ซิมอนเป็นเสมือนผู้วางรากฐานคนสำคัญของลัทธิสังคมนิยมด้วย

(1) ศาสนา หลักศาสนาที่ใช้อยู่ในประเทศอังกฤษ (สหราชอาณาจักร) ในขณะนั้นได้แก่เสรีภาพที่จะขัดแย้งกับศาสนานิกายของโรมไม่ต้องการให้กรุงโรมผูกขาดหลักการและแนวความคิดทางศาสนาฝ่ายเดียว ดังนั้นเสรีภาพในการขัดแย้งนี้จึงก่อให้เกิดเสรีภาพของบุคคลที่จะคิดและรวมกลุ่มโดยเสรี

พื้นฐานของเสรีภาพทางศาสนาก่อให้เกิดเสรีภาพทางการเมืองชนชั้นกรรมาชีพอังกฤษได้รวมตัวกันขึ้นในศตวรรษที่ 18 และศตวรรษที่ 19 เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนก็ได้ประชุมกันในโบสถ์ต่าง ๆ ซึ่งพระสงฆ์ได้ให้การสนับสนุน และมีการส่งเสริมให้เกิดสหพันธ์กรรมกรและสหกรณ์ ซึ่งองค์การทั้ง 2 แบบนี้มีลักษณะสำคัญที่ได้มาจากศาสนา 3 ประการ คือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ และรักษาประโยชน์สิทธิเสรีภาพของบุคคลและกลุ่ม และใช้หลักมนุษยธรรม

(2) หลักเหตุผลและหลักมนุษยธรรม หลักดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากความเชื่อมั่น สติปัญญา และเจตนาดีของชนชั้นนำของสังคม ชนชั้นนำเหล่านี้แม้จะเป็นผู้ที่มั่งคั่ง มีชื่อเสียง มีฐานะสูง แต่ก็มองสังคมและพิจารณาสภาพของมนุษย์ด้วยจิตใจอันกว้างขวางและยุติธรรม

ผู้ที่ใช้หลักเหตุผลและหลักมนุษยธรรมจนกระทั่งก่อให้เกิดระบบสังคมนิยมได้แก่ โรเบิร์ต โอเวน ชิดนีย์ เวบบ์ ฮาโรลด์ เจ ลาสกีและจี ดี เอช โคล เป็นต้น หลักเหตุผลและหลักมนุษยธรรมของบุคคลเหล่านี้ล้วนแต่ได้มาจากอิทธิพลของศาสนาทั้งสิ้น

(3) หลักจริยธรรมและหลักอุดมคติ เนื่องจากอุตสาหกรรมแบบทุนนิยมได้เกิดขึ้นในสหราชอาณาจักรเป็นประเทศแรก ดังนั้นชาวอังกฤษและรัฐบาลจึงต้องเผชิญกับผลร้ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการบุกเบิกอุตสาหกรรมเช่นชีวิตที่แร้นแค้น โทษร้ายทารุณและความยากจนที่เกิดขึ้น

ความบกพร่องของทุนนิยมอุตสาหกรรมนั้น วิลเลียม มอร์ริส ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริง เกิดขึ้นได้ในบางแห่งและอาจปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ ด้วยความเข้าใจ การศึกษา การชี้แนะ และการปฏิรูป ซึ่งต่างกับคาร์ล มาร์กซ์ ที่เชื่อว่าความบกพร่องและความโหดร้ายของทุนนิยมอุตสาหกรรมเป็นกฎสากล (cosmic laws) นั่นคือ มาร์กซ์ถือว่าประวัติศาสตร์โลกเกิดขึ้นจากกฎทางสังคมที่ไม่อาจจะเลี่ยงได้ ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากปรัชญาวัตถุนิยม

และกฎของความเสื่อมถอยแห่งอัตราผลกำไร เป็นต้น แนวความคิดของมาร์กซึ่งมีลักษณะเข้มงวด จึงมีลักษณะตรงกับแนวความคิดของนักสังคมนิยมหลายประการ

ผู้ที่นิยมในหลักจริยธรรมและอุดมคติ ต้องการแก้ปัญหาสังคมด้วยการขจัดความทุกข์ยากทั้งปวงที่เกิดขึ้นแก่ปวงชน และชนชั้นกรรมาชีพ ดังนั้นจึงได้แสวงหาหนทางที่จะปรับปรุงแก้ไขสาเหตุแห่งความบกพร่องเหล่านั้น เช่น การวางแผนชุมชน แก้ไขทัศนคติและพฤติกรรมอันชั่วร้ายของผู้มีฐานะสูงหรือนายทุนตามวิถีทางที่สงบ สันติ และมีมนุษยธรรม

(4) **หลักการทดสอบปฏิบัติของสมาคมเฟเบียน** สมาคมเฟเบียนมุ่งต้องการสร้างระบบสังคมนิยม เป็นสมาคมที่ก่อตั้งขึ้นในศตวรรษที่ 19 ชื่อเฟเบียนมาจากนายพลโรมัน ชื่อเพบิอุส ผู้ก่อตั้งสมาคมได้แก่ ยอร์ช เบอ์นาร์ด ชอว์ เอช จี เวลส์ และซิดนีย์ เวบบ์ เป็นต้น

ตามหลักการของสมาคมนี้เชื่อว่า สังคมนิยมเป็นผลที่ออกมาจากประชาธิปไตย และสังคมนิยมเกิดขึ้นมาจากวิวัฒนาการที่เป็นขั้นตอน สังคมนิยมที่ดีจะต้องประกอบด้วยหลัก 5 ประการ ดังนี้

- ก. จะต้องใช้หลักประชาธิปไตย คือปวงชนยอมรับ
- ข. มีขั้นตอนของวิวัฒนาการ มิใช่การปฏิวัติ
- ค. จะต้องมีศีลธรรม
- ง. จะต้องยึดหลักกฎหมาย การปกครอง และสันติ และการเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องเป็นไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ
- จ. ไม่ต้องการให้มีการใช้อารมณ์แบบปลุกกระดมความคิดหรือความรู้สึก

เจตนารมณ์ของเฟเบียนก็เพื่อต้องการแสวงหาแนวทางที่สามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อแก้ไขความคับแค้นทั้งปวง และสร้างความเป็นธรรมขึ้นแทนที่

(5) **หลักเสรีนิยม** แนวความคิดเสรีนิยมนั้น มีส่วนเสริมสร้างระบบสังคมนิยม โดยเฉพาะหลักที่เกี่ยวกับเสรีภาพของบุคคลได้กลายเป็นมรดกตกทอดไปสู่ลัทธิสังคมนิยมด้วยมรดกสำคัญที่ลัทธิเสรีนิยมให้กับสังคมก็คือ หลักเหตุผล หลักการดำเนินงานสายกลาง และการเคารพเสรีภาพของบุคคล

ปัจจุบันนี้ ระบบสังคมนิยมที่เป็นแนวทางของเศรษฐกิจและการเมืองนี้ ดูเสมือนว่าจะได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในส่วนต่างๆ ของโลก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่าประชากรของโลกเพิ่มมากขึ้น เมื่อสังคมนิยมได้เน้นถึงหลักสวัสดิการก็กลายเป็นความหวังของประชาชนผู้ยากจน อันเป็นผลให้ระบบสังคมนิยมเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว

2.3.1.2 หลักการของสังคมนิยมประชาธิปไตย มีสาระสำคัญที่อาจพิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

(1) ในทางการเมืองและการปกครองนั้น จะต้องใช้ระบอบประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานสำคัญ เช่นให้ประชาชนรู้จักและสามารถปกครองตนเอง ในการกำหนดนโยบายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสวัสดิการ หรือการจำกัดเสรีภาพทางเศรษฐกิจของประชาชนหรือการให้รัฐบาลมีอำนาจและบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ จะต้องให้ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย

(2) สังคมนิยมประชาธิปไตยนั้น ได้ก่อรูปขึ้นอย่างชัดเจนภายหลังที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม ดังนั้นเมื่ออุตสาหกรรมได้เกิดขึ้นในรัฐที่มีประเพณีนิยมเป็นแบบเสรีนิยม ผลที่เกิดขึ้นก็คือ จะทำให้ประเทศเหล่านั้นใช้ระบบเศรษฐกิจในรูปแบบรัฐสวัสดิการ หรือสังคมนิยมประชาธิปไตย

(3) มีความปรารถนาที่จะต่อต้านความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ

(4) ต้องการให้เกิดการผสมผสานระหว่างกิจการกับกรรมสิทธิ์ นั่นคือให้กิจการสำคัญๆ ที่มีขนาดใหญ่และเป็นความต้องการของประชาชนทั่วไปเน้นกรรมสิทธิ์ขององค์กร หรือหน่วยงานสาธารณะ เช่นรัฐบาล เป็นต้น หรือให้องค์กรรัฐบาลได้มีส่วนเข้ามาควบคุม ทั้งนี้เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม

(5) ได้ใช้ลัทธิและระบบสังคมนิยมตามแนวทฤษฎีของโรเบิร์ต โอเวน ซึ่งเป็นนายทุนอุตสาหกรรมผู้มั่งคั่งผู้หนึ่ง แต่เป็นนักปฏิรูป ผู้วางรากฐานและเผยแพร่ลัทธิทุนนิยมในแบบประชาธิปไตย หลักสังคมนิยมแบบโอเวนมีดังนี้

ก. ต้องการให้มีการปฏิรูปและปรับปรุงข้อบกพร่องทั้งปวงของลัทธิและระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม

ข. ต้องการให้มีความสัมพันธ์ฉันท์มิตรระหว่างเพื่อนมนุษย์มีความร่วมมือระหว่างรัฐบาล รัฐสภา ศาสนาและประชาชน

ค. ต้องการให้บุคคลมีการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์รู้จักคิด มีเหตุผล มีความเป็นระเบียบ ความเป็นผู้ใหญ่และมีความขยันหมั่นเพียร

ง. เชื่อว่าความบกพร่องของสังคมเกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม

จ. ต่อต้านความชั่วร้ายทั้งปวงที่เกิดขึ้นจากทุนนิยมอุตสาหกรรม เช่น นายทุน เอาไรต์เอาเปรียบแรงงาน การใช้แรงงานเด็ก เป็นต้น

จ. ต้องการให้ประชาชนมีงานทำทั่วหน้ากัน เพื่อความก้าวหน้าทางสังคม
ข. ต้องการให้บุคคลช่วยตนเอง ฉะนั้นจึงสนับสนุนขบวนการสหกรณ์ซึ่งใช้หลักการทำงานร่วมกันและแบ่งผลประโยชน์กันโดยยุติธรรมและสนับสนุนสหพันธ์กรรมกร
ข. ไม่เห็นด้วยกับวิธีการให้เงินช่วยเหลือผู้ที่ว่างงาน เพราะไม่ต้องการให้ผู้ขยันขันแข็งต้องรับภาระช่วยคนเกียจคร้าน การแก้ปัญหาคอนว่างงานจะต้องทำให้พัฒนาปรับปรุงบุคคลให้มีความสามารถเพื่อที่จะมีงานทำได้

(6) ต่อด้านอิทธิพลของเงินตรา คือไม่ต้องการให้เงินตรามีอำนาจหรืออิทธิพลเหนือชีวิตบุคคล

(7) ให้มีการโอนกิจการอุตสาหกรรมที่สำคัญเป็นของรัฐ

(8) ไม่ยอมรับวิธีการปฏิบัติ หรือความรุนแรงใด ๆ เพื่อใช้เป็นวิถีทางไปสู่อำนาจ

(9) ใช้วิธีการแบบรัฐสภา ซึ่งเชื่อมั่นว่าประชาธิปไตยแบบรัฐสภาจะสามารถก่อให้เกิดการปฏิรูป ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ได้ และนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ คือความเจริญและความเป็นธรรมที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าระบบอื่น

(10) พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมรัฐบาลผสมที่มีใช้ลักษณะนิยม หมายความว่าเมื่อใดที่กลุ่มการเมืองสังคมนิยมหรือพรรคการเมืองสังคมนิยมไม่ได้รับเสียงข้างมากในรัฐสภา ก็พร้อมที่จะเข้าจัดตั้งรัฐบาลร่วมกับพรรคอื่น ๆ ที่มีใช้สังคมนิยม ตัวอย่างเช่นประเทศฝรั่งเศส และประเทศออสเตรีย

(11) ปรับปรุงหลักการพรรคสังคมนิยมหรือพรรคกรรมกรเสียใหม่ คือแทนที่จะถือว่าพรรคของชนชั้นกรมาชีพเพื่อชนชั้นกรมาชีพเท่านั้น ก็ให้เป็นพรรคของชนชั้นกรมาชีพและของประชาชนทั่วไป ด้วยการสนับสนุนและรักษาประโยชน์ของสาธารณชน และสวัสดิการสาธารณะ การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ต้องการให้สามารถทำประโยชน์ให้เกิดแก่ประเทศชาติโดยส่วนรวมพรรคกรรมกรอังกฤษ เป็นตัวอย่างที่ดีของการเปลี่ยนแปลงนี้ พรรคนี้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของทั้งกรรมกรและชนชั้นกลางทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีรายได้จากเงินเดือนหรือผู้มีฝีมือต่าง ๆ

(12) ยึดมั่นว่าสังคมนิยม นั้น แม้จะเป็นระบบและอุดมการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ แต่ไม่อาจจะแยกออกจากระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้ จะต้องใช้ประชาธิปไตยเป็นทั้งวิถีทางและจุดหมายปลายทาง

(13) ยอมให้โอนกิจการเป็นของรัฐ ซึ่งเป็นการยอมให้รัฐมีกรรมสิทธิ์ในการผลิต การให้รัฐเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจนี้ก็เพื่อทำให้มหาชนได้สามารถเข้ามาควบคุมกิจการต่าง ๆ

ที่สำคัญ การวางแผนโดยรัฐนั้นจะเป็นวิถีทางเพื่อให้บรรลุถึงความเจริญทางเศรษฐกิจและการจัดสรรรายได้แก่ประชาชนด้วยความไม่เป็นธรรมมากขึ้น

(14) ยึดหลักที่ว่า การประกอบการทางเศรษฐกิจนั้น จะต้องได้ส่วนสัดระหว่างกิจการซึ่งรัฐทำกับกิจการที่เอกชนดำเนินการได้เอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสังคมนิยมแบบประชาธิปไตยนั้น มิได้ถือว่ากิจการทุกอย่างเป็นของรัฐ แต่ยอมให้เอกชนมีสิทธิเสรีภายในการประกอบการได้อีกด้วย เป็นการแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมบางอย่างรัฐพึงทำได้ และส่วนใดที่ให้เอกชนดำเนินการเองได้

(15) ระบบสังคมนิยมต้องการต่อต้านระบบเผด็จการทุกรูปแบบโดยเฉพาะเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ ดังนั้นสังคมนิยมจึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่ขัดแย้งกันทั้งระบบทุนนิยมและสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ หรือเผด็จการทั้งหลาย กล่าวคือ สังคมนิยมไม่เห็นด้วยกับการที่ให้เอกชนประกอบการหรือวางแผนเศรษฐกิจตามระบบทุนนิยม และในขณะเดียวกันก็ไม่เห็นด้วยกับการที่ให้รัฐเข้าดำเนินการและเป็นเจ้าของทุกสิ่งทุกอย่างแต่ฝ่ายเดียวตามระบบสังคมนิยมแบบปฏิวัติแนวมาร์กซิสต์ สิ่งที่สังคมนิยมปรารถนา ก็คือต้องการให้รัฐเข้าดำเนินการเฉพาะในส่วนที่สำคัญ และให้รัฐมีอำนาจควบคุมทั่วไปเพื่อให้เศรษฐกิจดำเนินไปในทางที่เกิดประโยชน์แก่เอกชนและส่วนรวม โดยมีการกระจายและแบ่งปันรายได้ทั้งหลายไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง

ตามหลักการที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยหรือระบบสังคมนิยมเสรี เป็นระบบที่ไม่แตกต่างจากระบบธุรกิจเอกชนแบบวางแผน (Guided Capitalist) เท่าใดนัก เนื่องจากระบบทั้งสองมีรัฐบาลเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ในระบบสังคมนิยมเสรีรัฐมีบทบาทมากกว่าในแง่ของการบังคับตามแผน กล่าวโดยสรุประบบสังคมนิยมเสรีหรือสังคมนิยมประชาธิปไตยเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีรัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่เห็นว่ามีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชากรซึ่งการเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตเหล่านี้มีผลต่อความเป็นอยู่ดีของประชากรด้วย แต่ในขณะเดียวกันก็ยินยอมอนุญาตให้เอกชนเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีผลกระทบต่อสังคมส่วนน้อยไว้ได้ ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ พยายามรักษาอธิปไตยของผู้บริโภคให้มากที่สุด ในขณะเดียวกันก็ได้พยายามวางแผนกำหนดหลักการใช้ทรัพยากรของประเทศควบคุมไปด้วย จะมองเห็นความแตกต่างของระบบนี้กับระบบธุรกิจเอกชนได้ชัดว่า เอกชนเป็นเจ้าของทรัพยากร (resources) ทั้งหมด การตัดสินใจการผลิตเป็นเอกเทศของปัจเจกชน กลไกแห่งราคาจะเป็นตัวจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนในระบบสังคมนิยมเสรีพยายามอ้อมขอบบาทของระบบราคากับการวางแผนโดยส่วนกลางให้เข้ากลมกลืนกันให้มากที่สุด หรืออาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าผลการผลิตที่

กระทบกระเทือนต่อสาธารณชน รัฐจะเข้าทำการกำหนดระบบราคา ถ้าตัดเรื่องกลไกของราคาออกไปผลผลิตใดที่ไม่กระทบกระเทือนต่อส่วนรวม รัฐจะปล่อยให้มันเป็นอิสระ ดังเช่น กิจการใดที่รัฐให้ออกชนดำเนินการเอง คือประกอบการโดยเอกชนโดยตรง มักเป็นการประกอบการขนาดเล็กหรือขนาดย่อม เช่นโรงสีข้าว ทำไร่ยาสูบ การผลิตสิ่งทอ เป็นต้น การประกอบการบางอย่าง การตัดสินใจโดยเอกชน แต่อยู่ภายใต้การจตุรยุทธ์พยากรของรัฐบาล เช่น โรงเรียน ธนาคาร อุตสาหกรรมพื้นฐานทั้งหมด และกิจการบางอย่างรัฐจะเป็นผู้ผูกขาดแต่ผู้เดียว เช่น การสาธารณูปโภค เป็นต้น ในกรณีปล่อยให้เอกชนดำเนินการ รัฐบาลจะปล่อยให้เอกชนเลือกสรรการผลิตและกำหนดราคากันเอง แต่รัฐบาลจะไม่ปล่อยให้ใช้ทรัพยากรเพื่อการนี้จนเบียดเบียนการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตตามหลักของประเทศอย่างเด็ดขาด รัฐบาลในระบบ The Democratic Socialist Economy หรือ Liberal Socialist Economy ยังมีเครื่องมือในการควบคุมการจตุรยุทธ์พยากรอีกอย่างหนึ่ง คือ “สหกรณ์” (Co-operative) การจัดดำเนินการงานในรูปแบบสหกรณ์จะช่วยให้รัฐบาลเข้ามามีบทบาทในการควบคุมทรัพยากรขนาดเล็ก ๆ ของประเทศที่รวมตัวมากขึ้นได้ ทั้งนี้เมื่อการรวมตัวมีขนาดใหญ่ขึ้นรัฐบาลก็สามารถควบคุม และกำหนดแบบแผนอย่างกว้าง ๆ ในการทำงานเพื่อการจตุรยุทธ์พยากรนั้น

จุดมุ่งหมายอีกอย่างหนึ่งของระบบสังคมนิยมเสรี หรือสังคมนิยมประชาธิปไตย คือการรักษาความเท่าเทียมกันของบุคคล คือ พยายามลดความไม่เท่าเทียมกันลง ทั้งนี้โดยการโอนกิจกรรมหลักต่าง ๆ ของรัฐบาลนั่นเอง ทำให้รัฐสามารถควบคุมและกระจายผลได้ให้แก่สมาชิกของสังคมได้อย่างสมบูรณ์ และขจัดผลได้จากทรัพย์สิน ซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลผลิตออกไป ทั้งนี้จะทำให้บุคคลไม่แตกต่างกันในพื้นฐานของทรัพยากร แต่ทั้งนี้ บุคคลอาจมีความแตกต่างกันในความสามารถ การศึกษา ด้วยเหตุนี้ในระบบนี้จึงไม่จำกัดเสรีภาพในการทำงาน การกำหนดค่าจ้าง ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนความเฉพาะตัว ในขณะที่เดียวกันก็พยายามกำหนดลักษณะของรูปแบบให้เหมือนกัน และผลได้ดีเท่ากัน

2.3.1.3 ระบบเศรษฐกิจประเทศสหราชอาณาจักร

ประเทศสหราชอาณาจักรเป็นตัวอย่างที่ดีของระบบเศรษฐกิจเอกชน ซึ่งเปลี่ยนแปลงมาสู่ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมเสรีมากขึ้น และเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ มิใช่โดยใช้กำลังบังคับ

การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของประเทศสหราชอาณาจักร มาเป็นสังคมนิยมเสรีประชาธิปไตยมากขึ้นนี้ เป็นผลงานของพรรคกรรมกรอังกฤษ (The British Labour Party) ซึ่งตั้งขึ้นในพ.ศ. 2449 ในการเลือกตั้ง ในพ.ศ.2488 พรรคกรรมกรได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเป็น

ครั้งแรก และได้เริ่มขบวนการเป็นของรัฐ พรรคกรรมกรเป็นรัฐบาลจนถึง พ.ศ. 2494 พรรคอนุรักษนิยม (The Conservative Party) ก็ชนะการเลือกตั้งและเข้าบริหารงานและได้โอนกิจการถลุงเหล็กและเหล็กกล้ากลับเป็นของเอกชน ใน พ.ศ. 2498 พรรคอนุรักษนิยมได้ชนะการเลือกตั้งอีก

พรรคกรรมกรเริ่มพิจารณานโยบายของตน ในการหาเสียงเลือกตั้ง พ.ศ. 2502 ถึงแม้พรรคกรรมกรจะคงยึดนโยบายสังคมนิยมเสรี แต่การโอนกิจการเป็นของรัฐได้รับการเห็นน้อยลง กิจการอุตสาหกรรมใหญ่ที่ดำเนินงานขาดประสิทธิภาพเช่น ถ่านหินก็ถูกโอนเป็นของรัฐ แล้วอุตสาหกรรมใหม่ๆ เจริญรวดเร็ว และไม่ปรารถนาให้รัฐโอนกิจการ แต่พรรคอนุรักษนิยมก็ได้ตั้งเป็นนโยบายว่าจะโอนกิจการใดกลับเป็นของเอกชนอีก ผลปรากฏว่าพรรคอนุรักษนิยมได้กลับเป็นรัฐบาลอีก

ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2507 พรรคกรรมกรได้รับชัยชนะ แต่เป็นชัยชนะที่หวุดหวิดมากกว่าที่นั่งในสภาล่าง 630 ที่นั่ง พรรคกรรมกรได้ 317 เสียง พรรคอนุรักษนิยมได้ 304 เสียง พรรคเสรีนิยม (The Liberal Party) ได้ 9 เสียง ทำให้พรรคกรรมกรไม่สามารถทำการได้เด็ดขาด โดยเฉพาะในการโอนกิจการอุตสาหกรรมเป็นของรัฐเพิ่มขึ้นอีก Hugh Gaitskell อดีตหัวหน้าพรรคกรรมกรก็มีความเห็นว่า หลังจากที่ได้ออนกิจการอุตสาหกรรมหลักแล้ว ควรสนใจปรับปรุงประสิทธิภาพในอุตสาหกรรมนั้นๆ ก่อนที่จะโอนกิจการอื่น ๆ เป็นของรัฐอีก กล่าวได้ว่าพรรคกรรมกรระยะหลังมีนโยบายประนีประนอมมากขึ้น และถึงแม้จะยังยึดหลักการเข้าเป็นเจ้าของอุตสาหกรรมในกิจการต่าง ๆ ก็ยอมรับว่าธุรกิจเอกชนจะต้องมีส่วนร่วมด้วยในระบบเศรษฐกิจ

รัฐบาลพรรคกรรมกรได้เริ่มโดยจัดการธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นของรัฐ ความสำคัญของธนาคารนั้นอยู่ที่beingองค์การที่ขยายเครดิตได้ ซึ่งย่อมมีผลต่อการขยายหรือหดตัวของการลงทุน อันจะส่งผลสะท้อนถึงเศรษฐกิจในที่สุด

กิจการถ่านหิน ไฟฟ้าและก๊าซธรรมชาติ ถูกโอนเป็นของรัฐ กิจการเหล่านี้มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจเป็นส่วนรวม เป็นกิจการบ่อเกิดแห่งพลังงาน หลังจากโอนกิจการถ่านหินใน พ.ศ. 2490 กิจการอยู่ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการถ่านหินแห่งชาติ (The National Coal Board) ในการดำเนินงานจะต้องให้มีรายได้มากพอจากรายจ่ายหลังจากถัวเฉลี่ยต่อปีที่กิจการดีและปีที่กิจการชบเซาแล้ว คณะกรรมการถ่านหินแห่งชาติแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีการเชื้อเพลิงและพลังงาน ซึ่งจะเป็นวนโยบายกิจการถ่านหินหลังจากปรึกษาหารือกับคณะกรรมการแล้ว อย่างไรก็ตาม ในระยะเวลาที่ผ่านมาผลิตผลถ่านหินก็ได้เพิ่มขึ้นมากอย่างรวดเร็วแต่อย่างไร สำหรับ

กิจการไฟฟ้าที่ความจำเป็นที่จะต้องโอนกิจการเป็นของรัฐ เกิดจากความต้องการการประสานงานกันระหว่างหน่วยผลิตภัณฑ์หน่วยจำหน่าย อีกประการหนึ่งการลงทุนในกิจการไฟฟ้าก็สูงมากด้วยการบริหารงานไฟฟ้าอยู่ภายใต้การดำเนินงานขององค์การไฟฟ้าส่วนกลาง (The Central Electricity Authority) กิจการก๊าซธรรมชาติถูกโอนเป็นของรัฐเมื่อ พ.ศ. 2492

รัฐบาลพรรคกรรมกรโอนกิจการขนส่งภาคพื้นดินเกือบทั้งหมดเป็นของรัฐในพ.ศ. 2491 จากเดิมที่เป็นของบริษัท 60 แห่ง การโอนกิจการนี้ รัฐบาลให้เหตุผลว่า เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ประหยัด และประสานงานกัน อำนาจในการดำเนินงานเป็นของคณะกรรมการขนส่ง (The British Transport Commission) แต่งตั้งโดยรัฐมนตรีกระทรวงการขนส่ง ซึ่งจะเป็นผู้วางนโยบายการขนส่งของชาติด้วย และในกิจการขนส่งแต่ละอย่างคือ การรถไฟทำเรือและคลอง การขนส่งสินค้าทางรถยนต์ การขนส่งผู้โดยสารทางรถยนต์ รถไฟฟ้าและการขนส่งในนครลอนดอน ก็มีคณะกรรมการบริหารต่างหาก 428 คน ทำงานเต็มเวลา แต่งตั้งโดยรัฐมนตรีกระทรวงการขนส่ง แต่ต่อมาเมื่อพรรคอนุรักษนิยมได้เป็นรัฐบาล ก็ได้จัดการบริหารงานใหม่ ยกเลิกคณะกรรมการบริหารงานของแต่ละกิจการ และแต่งตั้งคณะกรรมการใหม่รับผิดชอบในแต่ละกิจการขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีกระทรวงการขนส่งและกิจการการขนส่งสินค้าทางรถยนต์ ถูกโอนกลับเป็นของเอกชน ในกิจการการบินพาณิชย์นั้นมีบริษัท British Overseas Airways Corporation (BOAC) กับบริษัท British European Airways (BEA) ซึ่งรัฐบาลพรรคกรรมกรของอังกฤษได้โอนกิจการเป็นของรัฐ หลังจากพ.ศ. 2500 บริษัท BOAC ขาดทุนเรื่อยมา ส่วนบริษัท BEA ขาดทุนบ้างกำไรบ้าง

กิจการเหล็กกล้านั้นถูกโอนเป็นของรัฐในพ.ศ. 2492 รัฐบาลพรรคกรรมกรให้เหตุผลในการโอนว่า รัฐบาลจะต้องให้เงินช่วยเหลืออุตสาหกรรมนี้มากเพื่อปรับปรุงให้ทันสมัย และต้องมีองค์การกลางที่จะรับผิดชอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับที่ตั้งและขนาดของโรงงานใหญ่ และราคาเหล็กกล้าควรกำหนดให้แน่นอน และได้รับการคุ้มครองจากภาษีขาเข้า ซึ่งจะทำให้อุตสาหกรรมเป็นอุตสาหกรรมที่มีลักษณะผูกขาด ควรให้รัฐบาลเป็นเจ้าของและผู้ควบคุม การโอนกิจการเหล็กกล้าเป็นของรัฐนี้แตกต่างจากกิจการอื่น เนื่องจากเป็นการตั้งบริษัทเหล็กกล้าแห่งบริเตนใหญ่ (The Iron and Steel Corporation of Great Britain) ขึ้นเป็นบริษัทถือหุ้นเป็นของรัฐ ถือหุ้นทั้งหมดของบริษัทเหล็กกล้าอื่น ๆ แต่การจัดการในบริษัทผลิตเหล็กกล้าคงเป็นคณะผู้บริหารชุดเดิม พรรคอนุรักษนิยมไม่เห็นด้วยกับการโอนกิจการเหล็กกล้า และได้ชี้ว่ากิจการนี้ดำเนินงานมีประสิทธิภาพดีอยู่แล้ว เมื่อพรรคอนุรักษนิยมได้เป็นรัฐบาลในพ.ศ. 2494 ก็ได้โอนกิจการเหล็กกล้ากลับเป็นของเอกชน ในพ.ศ. 2496 ตั้งองค์การ The Iron and Steel Holding and Realization

Agency มีหน้าที่ขายหุ้นคืนให้แก่เอกชน แต่เมื่อพรรคกรรมกรได้กลับเป็นรัฐบาลคราวหลังสุดก็ได้โอนกิจการกลับเป็นของรัฐอีก

กิจการสำคัญอีกประการหนึ่งที่รัฐบาลพรรคกรรมกรอังกฤษได้จัดทำก็คือการโอนกิจการรักษาพยาบาลเป็นของรัฐเมื่อพ.ศ. 2489 อยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงสาธารณสุข เมื่อบุคคลใดเจ็บป่วยรัฐจะรับภาระออกค่ารักษา รวมทั้งค่ายา วิธีการก็คือให้บุคคลขึ้นทะเบียนไว้กับนายแพทย์ในท้องถิ่นคนใดคนหนึ่ง โดยแพทย์คนหนึ่งจะมีบุคคลมาขึ้นทะเบียนเกิน 35,000 คนไม่ได้ เมื่อบุคคลเจ็บป่วยก็ไปหาแพทย์ผู้นั้นจะได้รับการรักษาโดยไม่คิดมูลค่า ถ้าอาการหนักก็จะถูกส่งต่อไปยังโรงพยาบาล ซึ่งก็ไม่ต้องเสียค่ารักษาอีก เงินค่ารักษารัฐบาลจ่ายจากกระทรวงการคลัง แพทย์ที่ไม่ยอมมาขึ้นกับกิจการรักษาโรคของรัฐนี้มีเป็นจำนวนน้อยมาก (ไม่เกิน 5 %) เพราะเมื่อบุคคลได้รับการรักษาโดยไม่คิดมูลค่าแล้ว ก็ไม่ต้องการไปหาแพทย์เป็นส่วนตัว ซึ่งจะต้องเสียค่ารักษาแพงมาก ในครั้งแรกนั้นสมาคมแพทย์อังกฤษคัดค้านมาก แต่ต่อมาก็เห็นด้วย และคณะกรรมการที่กระทรวงสาธารณสุขตั้งขึ้นเพื่อสำรวจการดำเนินงานก็รายงานว่าไม่พบว่ามีปัญหาเรื่องคุณภาพของการรักษาแต่ประการใด

รวมทั้งหมดแล้ว กิจการอุตสาหกรรมที่ถูกโอนเป็นของรัฐมีคนทำงาน 2 ล้านคน คิดเป็น 8 % ของกำลังแรงงานทั้งหมดของประเทศ การลงทุนทั้งหมดของกิจการอุตสาหกรรมที่ถูกโอนในปีหนึ่ง ๆ คิดเป็น 20 % ของการลงทุนทั้งหมดของประเทศ

ในการโอนกิจการอุตสาหกรรมให้รัฐเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินงานนี้ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ

ในประการแรก ทำให้เกิดความไม่แน่ใจในหมู่นักธุรกิจที่จะลงทุนว่ากิจการที่เขาจะก่อตั้งจะถูกโอนเป็นของรัฐหรือไม่ การเข้าเป็นสังคมนิยมที่ละน้อยนั้น Oskar Lange กล่าวว่าจะทำให้ระบบธุรกิจเอกชนตั้งอยู่ไม่ได้ เพราะระบบธุรกิจเอกชนมีรากฐานจากกรรมสิทธิ์ส่วนตัวและรายได้จากกรรมสิทธิ์นั้น การเป็นสังคมนิยมครึ่ง ๆ กลาง ๆ ในขบวนการประชาธิปไตยจะต้องผจญกับความไม่แน่นอนอันจะเกิดภายในวงการธุรกิจในระยะที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งย่อมไม่เป็นผลดีกับระบบเศรษฐกิจ

การโอนกิจการเป็นของรัฐทำให้ต้องการการวางแผนเศรษฐกิจ (Economic Planning) เพื่อประสานงานระหว่างหน่วยอุตสาหกรรมของรัฐ ซึ่งในสหราชอาณาจักรไม่มีการวางแผนเศรษฐกิจกว้างขวาง มีแต่การใช้นโยบายการคลังและนโยบายการเงิน

ปัญหาสำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งก็คือ ปัญหาการบริหารงาน ปัญหานี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาหัวใจของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมเสรี ปัญหาที่มีด้วยกันใน 2 ลักษณะ ในลักษณะ

แรกปัญหาคือ อะไรเป็นจุดประสงค์ของการบริหารงานของกิจการอุตสาหกรรมของรัฐ? และในปัญหาที่ 2 ในการบริหารงานอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพสูงสุด? ในปัญหาแรกมีทางเลือกว่าจะบริหารงานเพื่อสังคมส่วนรวม หรือเพื่อเอากำไรเป็นสำคัญในประเทศอังกฤษตามพระราชบัญญัติโอนกิจการต่าง ๆ เป็นของรัฐก็มีแนวโน้มเอียง ที่จะให้มีกำไรคือเป็นแบบการค้า แต่การทำเช่นนั้นย่อมผิดปรัชญาของสังคมนิยมที่จะให้รัฐเข้าเป็นเจ้าของกิจการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม เรื่องนี้ย่อมเกี่ยวข้องกับปัญหาที่สอง กล่าวคือ ในการบริหารงานนั้นจะให้อิสระแก่หน่วยงานอุตสาหกรรมของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจนั้นแค่ไหน? ถ้าให้อิสระมากเป็นแบบการบริหารงานการค้าก็อาจได้ประสิทธิภาพสูงแต่อาจผิดหลักเกณฑ์จากประโยชน์ส่วนรวมของสังคมที่ควรให้สภาและรัฐมนตรีคอยตรวจตราใกล้ชิดให้ตรงตามวัตถุประสงค์ในสหราชอาณาจักรรัฐมนตรีมีอำนาจกว้างขวางเหนือรัฐวิสาหกิจแต่ก็มักไม่ได้ใช้อำนาจนั้น แต่ก็ไม่ปรากฏว่ารัฐวิสาหกิจได้ดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้นกว่าก่อนถูกโอน เมื่อกิจการเป็นของรัฐเสียแล้ว แรงจูงใจกำไรย่อมถูกระทบกระเทือน และในกรณีที่รัฐวิสาหกิจนั้นเป็นผู้ผูกขาดด้วยแล้ว ความปรารถนาที่จะปรับปรุงการบริหารให้มีประสิทธิภาพยิ่งลดน้อยลงไปอีก

2.3.2 ระบบสังคมนิยมแบบบังคับหรือระบบคอมมิวนิสต์

2.3.2.1 ความหมายและหลักการ

คำว่า “คอมมิวนิสต์” นั้นเป็นคำที่ใช้โดยทั่วไป ซึ่งหมายถึงลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่ในทางวิชาการลัทธินี้มีชื่อว่า “สังคมนิยมปฏิวัติ” หรือ “ลัทธิมาร์กซิสต์” โดยเหตุที่ว่าตามแนวปรัชญาของคาร์ล มาร์กซ์ นั้นถือว่าระบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ชาติจะมีความสุขอย่างเต็มที่ด้วยการล้มเลิกสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้ คือ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคล ชนชั้น ฐานะในสังคม สถาบันทางสังคมเก่าแก่ ความเชื่อในทางศาสนา รัฐและการปกครอง เมื่อมีการกำจัดสิ่งเหล่านี้ไปแล้ว มนุษย์ก็จะได้รับบริการและวัตถุที่จำเป็นต่างๆ ในการยังชีพ โดยเท่าเทียมกัน อันจะยังผลให้เกิดความสุขโดยถ้วนหน้า

ความเป็นคอมมิวนิสต์นั้นเป็นจุดหมายปลายทางที่อาจบรรลุได้โดยการใช้เวลาประการหนึ่ง ด้วยการทำลายแนวความคิด และสถาบันของพวกชนชั้นมั่งมีหรือพวกกฎหมายประการหนึ่ง และด้วยการทำให้รัฐและการปกครองเดิมสิ้นสุดไปอีกประการหนึ่ง และจุดหมายปลายทางนี้มี 2 ระดับคือ

ก. ระดับต่ำ ซึ่งได้แก่ลัทธิสังคมนิยม คือการปกครองและการเป็นเจ้าของการผลิตโดยชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งมาร์กซ์เชื่อว่าจะไม่มีการกดขี่ใดๆ เหลืออยู่เลย แต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็นจุดหมายปลายทางในขั้นสุดท้าย

ข. ระดับสูง ลัทธิคอมมิวนิสต์นี้จะเกิดขึ้นภายหลังระบบสังคมนิยม เพราะคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นสภาวะที่สมบูรณ์แบบที่สุดคือเป็นการดำรงชีวิตของบุคคลโดยเสรี ปราศจากกฎเกณฑ์ข้อบังคับ กฎหมายอำนาจรัฐ รัฐบาล หรืออำนาจบังคับใด ๆ บุคคลจะประกอบการตามความสามารถ และจะได้รับทุกสิ่งทุกอย่างตามที่ตนต้องการตามความจำเป็น

ด้วยเหตุนี้ลัทธิคอมมิวนิสต์จึงมิใช่เป็นแต่เพียงลัทธิการเมืองแต่อย่างเดียว แต่หมายรวมถึงลัทธิเศรษฐกิจและสังคมด้วยตามแบบที่มาร์กซ์เชื่อว่าเป็นประโยชน์มากที่สุดด้วยการจัดข้อบกพร่องของระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในแบบที่เป็นอยู่ในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งตามความคิดเห็นของมาร์กซ์ถือว่าเต็มไปด้วยการกดขี่เอารัดเอาเปรียบนานัปการ และเริ่มใช้ระบบใหม่ที่ดีกว่าคือการดำรงชีวิตมนุษย์ โดยปราศจากอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากชนชั้นที่กดขี่ และในขั้นสุดท้ายบุคคลจะมีเสรีภาพสมบูรณ์ที่สุด เพราะไม่มีรัฐหรือการปกครอง หรือกฎหมายใด ๆ ทั้งนี้เพราะว่ารัฐหรือรัฐบาล ถ้ายังมีอยู่ก็ถือว่าเป็นอำนาจบังคับซึ่งก็เป็นการกดขี่แบบหนึ่ง ดังนั้นเมื่อบุคคลอยู่ในสภาพซึ่งถ้าไม่มีรัฐก็จัดได้ว่ามีชีวิตที่สมบูรณ์ยิ่ง

กล่าวโดยสรุปลัทธิคอมมิวนิสต์มีความหมายถึงแนวความคิดแบบอุดมคติที่ต้องการให้บรรลุถึงสังคมที่ไม่มีชนชั้น การเข้าถึงสังคมเช่นนี้ จะต้องใช้หลักการที่ให้ผู้ใช้งานเป็นเจ้าของการผลิตร่วมกัน อันเป็นผลจากการปฏิบัติของชนชั้นกรรมาชีพและการมีอำนาจปกครองรัฐโดยชนชั้นกรรมาชีพ เพราะความขัดแย้งระหว่างชนชั้นได้สิ้นสุดไป และมนุษย์ในโลกก็จะสามารถมีชีวิตอยู่ตามหลักที่ว่า “ทุกคนทำงานตามความสามารถและแต่ละคนก็จะได้เท่าที่จำเป็นตามความต้องการ” ลัทธิคอมมิวนิสต์ตามแนวของมาร์กซ์นั้นถือว่าเมื่อใดที่มีพลังการผลิตซึ่งเกิดขึ้นจากการที่ทำให้สังคมหรือส่วนรวมเป็นเจ้าของการผลิตทั้งปวงแล้วก็จะทำให้เกิดความพอใจเพียงในเรื่องวัตถุต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและจะทำให้สามารถพัฒนาการศึกษาวัฒนธรรมแก่ทุกคน ผลที่จะบังเกิดขึ้นต่อไปก็คือ จะทำให้ทุกคนสามารถที่จะเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่โดยไม่มี การบังคับกดขี่ ดังนั้นอำนาจบังคับทุกประการ เช่นการใช้อำนาจปกครองของรัฐบาลจึงเป็นสิ่งไม่จำเป็น ในที่สุดจะนำไปสู่สภาวะที่ไม่มีรัฐและบุคคลสามารถประกอบการต่าง ๆ โดยเสรีเต็มที่ ซึ่งเป็นความก้าวหน้าในทางการผลิตแบบใหม่

ปรัชญาของคาร์ล มาร์กซ์ จึงเป็นที่มาสำคัญของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่กล่าวถึงอยู่ในปัจจุบัน ผลงานของมาร์กซ์เป็นการผสมผสานจากแนวความคิดของนักปราชญ์ในทางสังคมนิยม และเสรีนิยมในยุคก่อนสำหรับผู้ให้กำเนิดในแง่เนื้อหาและอุดมการณ์ได้แก่ คาร์ล มาร์กซ์ และ ฟรีดริช เองเงิลส์ ผู้ที่ให้แนวความคิดเบื้องต้นที่สำคัญแก่คาร์ล มาร์กซ์ได้แก่เฮเกิล และ ฟอยบัค ผู้ที่ให้แนวทางในการปฏิบัติและสืบต่อเนื้อหาของลัทธินี้ได้แก่ เลนิน สตาลิน และเหมาเจ๋อตง

(เมฆาเซตุง) จนกระทั่งทำให้ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้ในหลายประเทศในยุคต่อมา

2.3.2.2 แนวความคิดและการดำเนินงาน

Karl Marx (พ.ศ. 2363-2426) ได้วางแนวความคิดทางเศรษฐกิจที่สำคัญคือ มาร์กซ์ถือว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจของสิ่งของต่าง ๆ นั้น ขึ้นอยู่กับแรงงานที่ได้ใช้ไปในการผลิตสิ่งของนั้น ความคิดนี้โดยแท้จริงแล้ว มาร์กซ์ได้รับอิทธิพลจากริคาร์โด (พ.ศ. 2415-) ซึ่งมาร์กซ์ได้เพิ่มเติมความคิดเห็นเรื่องนี้ ดังต่อไปนี้

(1) แรงงาน เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะผลจากแรงงาน คือสินค้าต่าง ๆ นั้น เป็นสิ่งที่บุคคลได้นำไปใช้

(2) มาร์กซ์ไม่เห็นด้วยกับมูลค่าของการแลกเปลี่ยนตามระบบตลาด ซึ่งวัดกันด้วยสิ่งเดียวคือ “เงินตรา”

(3) มาร์กซ์ถือว่า มูลค่าที่ผู้บริโภคนำไปนั้นอันที่จริงก็คือ ค่าของแรงงานในการผลิตสิ่งของที่ผู้บริโภคนำไป โดยไม่มีเงินเป็นตัวกลางเท่านั้น ซึ่งไม่ใช่เป็นสิ่งสำคัญ

(4) สำหรับนายทุนนั้น ชื้อสินค้าต่าง ๆ ส่วนใหญ่มิใช่เพื่อต้องการนำไปใช้ แต่เพื่อต้องการที่จะขยายกิจการต่อไป ตัวอย่างเช่นเจ้าของโรงงานปั่นฝ้ายจะซื้อวัตถุดิบ เครื่องมือ และแรงงานเพื่อการผลิตผ้าสำเร็จรูป ราคาของผลิตภัณฑ์ของโรงงานนั้นจึงได้แก่แรงงานที่จำเป็นต่อการใช้ในการผลิต แต่เจ้าของจะขายผลิตภัณฑ์ของโรงงานของตนในราคาที่สูงกว่าที่ตนลงทุนไป ส่วนที่แตกต่างระหว่างส่วนที่ตนลงทุนกับส่วนที่ขายไปเรียกว่า “ค่าส่วนเกิน” ซึ่งเป็นของนายทุน

(5) นายจ้างจะจ่ายให้กรรมกรเพียงเฉพาะที่จะให้กรรมกรดำรงชีวิตอยู่เท่านั้น (แนวความคิดนี้มาร์กซ์ได้มาจากมัลธัส และริคาร์โด ซึ่งให้ความเห็นว่าเป็น “กฎเหล็กแห่งค่าจ้าง”) ดังนั้น สิ่งที่นายจ้างเจ้าของโรงงานหรือนายทุนได้มาจากลูกค้าหรือผู้บริโภค ก็คือมูลค่าที่แท้จริงแห่งแรงงานที่กรรมกรได้ใช้ผลิตสินค้านั้น นายจ้างหรือนายทุนจึงเป็นผู้รวบรวมความมั่งคั่งให้กับตัวเองจากค่าส่วนเกิน ซึ่งเท่ากับกำไร และการกดขี่กรรมกรนั่นเอง

(6) มาร์กซ์ถือว่า อุปกรณ์การผลิตเช่นเครื่องจักรเป็นสิ่งจำเป็น แต่นายทุนไม่มีสิทธิ์ที่จะถือครองเครื่องจักรนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของนายทุนแต่ผู้เดียว ถ้ากรรมกรเป็นเจ้าของอุปกรณ์ในการผลิตแล้ว กรรมกรก็จะสามารถเอารายได้ส่วนหนึ่งของตนเก็บไว้เพื่อใช้จ่ายในการซื้ออุปกรณ์เหล่านั้น

ตามทฤษฎีนั้น มาร์กซ์ชี้ให้เห็นความบกพร่องของระบบนายทุน เพราะเป็นการเอาเปรียบกรรมกร โดยที่ไม่ให้ค่าตอบแทนแก่กรรมกรเต็มตามแรงงานที่กรรมกรใช้ในการผลิต

(7) มาร์กซ์เชื่อว่า นายทุนมักจะผลิตของล้นตลาดก็จะทำให้สินค้าในมือนายทุนมีเหลือเพื่อจนกระทั่งเกิดการว่างงานและความลำบากแก่กรรมกร เศรษฐกิจตกต่ำจึงเป็นความรับผิดชอบของนายทุนเท่านั้น

(8) มาร์กซ์และเอนเงิลส์ถือว่าการต่อสู้ทางชนชั้นเป็นพลังผลักดันที่สำคัญในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อสู้ระหว่างชนชั้นกระฎุมพี (bourgeoisie) กับชนชั้นกรรมาชีพ (proletariat) เป็นพลังอันสำคัญและยิ่งใหญ่สำหรับการปฏิวัติสังคมในสมัยใหม่ การต่อสู้ทางชนชั้นนี้เป็นการต่อสู้ระหว่างผู้ได้รับความกดขี่และถูกขูดรีด กับผู้ที่กดขี่ขูดรีด (ซึ่งหมายความรวมถึงนายทุนอุตสาหกรรมและนายทุนเจ้าของที่ดิน)

(9) โครงสร้างพื้นฐานที่ก่อให้เกิดโครงสร้างเมืองบน ของสังคมมีส่วนประกอบสองระดับ คือระดับระบบการผลิต และระดับของความสัมพันธ์ทางการผลิต ระดับการผลิตทำการสนับสนุนและควบคุมระดับความสัมพันธ์ทางการผลิต ระดับการผลิตและระดับความสัมพันธ์ทางการผลิตนี้กำหนดลักษณะของชนชั้น และความสัมพันธ์ทางชนชั้นอีกต่อหนึ่ง

โดยสรุป คาร์ล มาร์กซ์ ได้พยายามค้นหาวิธีที่จะกำจัดข้อเสียเปรียบของผู้ใช้แรงงานลง และได้พบว่าระบบการจัดสรรทรัพยากรการผลิตนี้เรียกว่าระบบสังคมนิยมแบบบังคับหรือระบบสังคมนิยมที่วางแผนโดยส่วนกลางอย่างเคร่งครัด ในระบบนี้ "ราคา" จะหมดความหมาย การจัดสรรทรัพยากรก็จะทำได้โดยตรงจากผู้วางแผนส่วนกลาง เป็นการจัดสรรทางปริมาณ (Physical Allocation) โดยตรง นอกจากนี้ระดับราคาของสินค้าต่าง ๆ ที่ทำการผลิตได้จะถูกกำหนดโดยผู้วางแผนส่วนกลาง โดยคำนึงถึงอัตราค่าจ้างตามความจำเป็น (necessary labor time) การลงทุนต่าง ๆ หน่วยวางแผนโดยส่วนกลางจะเป็นผู้กำหนดทั้งหมด โดยวิธีการเหล่านี้นักเศรษฐศาสตร์สังคมนิยมแบบบังคับเชื่อว่าจะสามารถกำจัด การเอาเปรียบ (Exploitation) ให้หมดไปได้ และยังทำให้สามารถกำหนดแผนความสอดคล้องของธุรกิจต่าง ๆ (Firms) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกำหนดเปอร์เซ็นต์ของความก้าวหน้าอย่างมีจุดมุ่งหมาย แทนที่จะมาพะวงถึงจุดดุลยภาพ ซึ่งไร้ความหมายในระบบธุรกิจเอกชน นอกจากนี้นักเศรษฐศาสตร์สังคมนิยมแบบบังคับยังมีความเชื่อถืออีกว่า โดยวิธีการวางแผนจะทำให้เกิดความสอดคล้องในการใช้ทรัพยากรต่อเนื่องของระบบได้ดีกว่าการปล่อยให้ต่างคนต่างผลิต ซึ่งมีผลทำให้เกิดความสูญเปล่าและความไม่ต่อเนื่องของทรัพยากรซึ่งเป็นการสูญเปล่า นอกจากนี้การวางแผน

ล่วงหน้า ยังสามารถศึกษาสภาพแวดล้อมประกอบการพิจารณานำเอาการประหยัดภายนอก (External Economy) มาใช้ได้ดี

ในบางกรณีความรีบด่วนในปัจจุบันการผลิตในระบบสังคมนิยมแบบบังคับอาจทำได้ อย่างรวดเร็วตามความต้องการ แต่ก็นับว่าระบบนี้เป็นการจำกัดอำนาจอิปไตยของผู้บริโภค ซึ่งถือว่าไม่เป็นการสนองอรรถประโยชน์ (Serve Utility) ของปัจเจกชนเป็นการสูญเสียค่าทาง เศรษฐศาสตร์อย่างหนึ่งคือความพอใจ เพราะในระบบสังคมนิยมมักคำนึงแต่เฉพาะความจำเป็น และความต้องการ ตรงกันข้ามกับระบบธุรกิจเอกชนที่จะพยายามสนองความพอใจในรูปของ ความไม่จำเป็น เช่น การบำบัดความหนาวด้วยการใช้เสื้อผ้าขนมุ้งกับผ้าสักหลาด ทั้ง ๆ ที่ ขนมุ้งต้องใช้ทรัพยากรในการผลิตมากกว่า เป็นการสิ้นเปลืองโดยใช้เหตุ เป็นการเผาผลาญ ทรัพยากรอย่างไรประโยชน์

ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมที่มีการวางแผนส่วนกลางหรือที่เรียกว่าระบบสังคมนิยม บังคับหรือระบบเศรษฐกิจคอมมิวนิสต์ คือรัฐเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต และเป็นผู้กำหนด การแจกจ่ายการผลิตโดยผ่านการวางแผนเศรษฐกิจจากส่วนกลางเต็มที่

ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนเต็มที่ องค์การวางแผนส่วนกลางเป็นผู้ตัดสินใจ การ ตัดสินนี้ เป็นไปตามความปรารถนาของรัฐ และการดำเนินการตามแผนมิได้ใช้กลไกแห่งราคา เป้าหมายการผลิตเป็นเป้าหมายปริมาณสินค้าและการแจกจ่ายทรัพยากร เป็นการกำหนดทาง ปริมาณโดยตรง มิใช่ผ่านราคาในตลาด

เหตุผลสำคัญที่สุดที่อ้างเพื่อให้มีการวางแผนเศรษฐกิจส่วนกลางก็คือหน่วยการผลิต อิสระ แต่ละหน่วยไม่สามารถวางแผนไปไกลในอนาคตได้ เพราะไม่สามารถคาดพฤติกรรม ของหน่วยการผลิตอื่นได้ถูกต้อง แต่ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนสามารถกำหนดความ สัมพันธ์ของหน่วยการผลิตได้ ประโยชน์อีกประการหนึ่งของการวางแผนส่วนกลางก็คือ เมื่อ มีความต้องการการย้ายทรัพยากรจากการใช้ในกิจกรรมหนึ่งไปยังอีกกิจกรรมหนึ่ง หรือต้อง การระดมทรัพยากรในเวลาจำกัด เช่น เพื่อการอุตสาหกรรม หรือเวลาเกิดสงคราม กลไกแห่ง ราคาอาจทำไม่สำเร็จในเวลาที่ต้องการ

สำหรับสินค้าส่วนรวม (Collective Goods) เช่น การบริหารราชการการศึกษา การสาธารณสุข รัฐก็จำเป็นต้องเข้ามาวางแผนและจัดทำ ระบบเศรษฐกิจเอกชนอาจผลิตสินค้าส่วนรวมนี้แต่น้อย

Maurice Dobb เชื่อว่าอิปไตยของผู้บริโภคนั้นควรจะยกเลิกเสีย เนื่องจากอิปไตย ของผู้บริโภคนี้ไม่มีความสำคัญแท้จริงในทางปฏิบัติ เพราะในประการแรกความไม่เท่าเทียม กันในภายในระบบเศรษฐกิจธุรกิจเอกชนทำให้อิปไตยของผู้บริโภคไม่มีความหมาย Dobb

เชื่อว่าถ้าผู้ผลิตผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน รูปแบบเดียวกันมากขึ้น ก็จะเป็นการประหยัด ใช้การผลิตมาตรฐานเป็นเกณฑ์ได้ ซึ่งจะนำพารายงานว่าการผลิตหลายรูปแบบตามอธิปไตยของผู้บริโภค แต่นักเศรษฐศาสตร์ธุรกิจเอกชนกล่าวอ้างว่า ความสูญเสียที่เกิดจากการต้องทนบริโภคสินค้าคล้ายกับคนอื่นเป็นความสูญเสียที่ใหญ่หลวงที่สุดที่จะเกิดในรัฐเบ็ดเสร็จ (Totalitarian State) อย่างไรก็ตาม เป็นที่เห็นได้ว่าในประเทศด้อยพัฒนาที่ยากจนอาจจำเป็นที่จะต้องรับฟังความเห็นของ Dobb ประเทศอาจต้องการสินค้ารูปแบบมาตรฐานเดียวกัน เพื่อสนองความต้องการมูลฐานของคนกลุ่มใหญ่ มากกว่าต้องการสินค้าแปลก ๆ รูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนองอธิปไตยของผู้บริโภคซึ่งเป็นบุคคลชั้นสูงในสังคม

ในทางทฤษฎีนั้น ปัญหาในระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนส่วนกลาง คือ เป็นการใช้คำสั่ง (Command) ในการแจกจ่ายทรัพยากรในการผลิต ไม่มีกลไกแห่งราคาเป็นเครื่องแจกจ่ายปัจจัยการผลิต ทำให้ไม่มีค่าทางเศรษฐศาสตร์สัมพันธ์กับประโยชน์และความหายาก สภาพของอุปสงค์และอุปทานของสินค้าหรือปัจจัยชนิดนั้น ๆ การกำหนดเป้าหมายในการผลิตขึ้นกับความพอใจของรัฐ

ในทางปฏิบัติระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนเต็มที่จะประสบปัญหาลำดับชั้นการบังคับบัญชาในการตัดสินใจในการผลิต จะต้องมีการรายงานตามลำดับจากหน่วยการผลิตจนถึงองค์การวางแผนส่วนกลาง ผลก็คือความล่าช้าและค่าเสียสูง และองค์การวางแผนส่วนกลางจะต้องมีสถิติทุกประเภทและรู้สภาพการผลิตของทุกหน่วยการผลิตอย่างดีซึ่งก็เป็นไปไม่ได้ การตัดสินใจที่องค์การวางแผนส่วนกลางตรงกับรายงานสถิติที่หน่วยการผลิตเสนอขึ้นไปอยู่มาก ซึ่งหน่วยการผลิตก็จะเสนอผลผลิตต่ำกว่าเป็นจริง เพื่อที่จะไม่ต้องกระตือรือร้นผลิตมากขึ้นในคราวหน้า แต่ถ้าเป็นรายงานขอซื้อปัจจัยการผลิตแล้ว หน่วยการผลิตก็จะเสนอสูงกว่าเป็นจริงเพื่อประกันว่าจากปัจจัยที่ตนได้รับจะสามารถผลิตออกมาเท่ากับถูกกำหนด

2.3.2.3 ลัทธิคอมมิวนิสต์หรือระบบสังคมนิยมแบบบังคับในการนำไป

ปฏิบัติ

ระบบสังคมนิยมมาร์กซิสต์ได้มีการนำไปปฏิบัติอย่างแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ เนื่องจากพื้นฐานของแต่ละประเทศอื่นได้แก่ระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และทรัพยากรประชากร จึงปรากฏว่าได้มีการนำระบบเศรษฐกิจและการเมืองในลัทธิมาร์กซิสต์ไปใช้แตกต่างกันหลายแบบ ประเทศที่ยกตัวอย่าง เป็นแบบฉบับ มีดังนี้

1. **แบบโซเวียต** ซึ่งเน้นอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตในฐานะที่เป็นสถาบันที่มีอำนาจในประเทศนั้น และเป็นสถาบันที่นำพรรคคอมมิวนิสต์ทั่วโลก โดยถือหลักว่ากรรมกร

ในโรงงานเป็นสถาบันและเป็นพลังที่สำคัญที่สุดในการก่อการปฏิวัติหรือในการสร้างอำนาจภายในประเทศ

2. แบบยุโรป ถือว่าระบบคอมมิวนิสต์นั้นถึงแม้จะมีพรรคคอมมิวนิสต์มีอำนาจปกครองประเทศแต่เพียงพรรคเดียว แต่ในกิจการบางประการอาจมีการผ่อนปรนให้บุคคล (เอกชน) มีเสรีภาพได้บ้าง เน้นถึงความอิสระของชาติ ซึ่งจอมพลตีโต้แห่งประเทศยูโกสลาเวีย ได้ยกเลิกแนวปฏิบัติหลายประการ พ้นจากการควบคุมของสหภาพโซเวียต และมีเสรีภาพที่จะติดต่อกับฝ่ายตะวันตก โดยการใช้นโยบายเป็นกลาง และเข้าร่วมกับกลุ่มชาติเป็นกลางในโลกที่สาม

3. แบบจีน ซึ่งนำโดยเหมาเซตุง (เหมาเจ๋อตุง) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

3.1 ใช้แนวความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของมาร์กซ์ และเลนินเป็นหลักการพื้นฐาน

3.2 วิเคราะห์แยกแยะถึงความบกพร่องและจุดอ่อนของสังคมนิยมพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความชั่วร้ายของผู้มีอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และระบบราชการ เช่นความทุจริตหรือความเป็นนายหรือการกดขี่ข่มเหง เป็นต้น

3.3 การปฏิวัติและยึดอำนาจโดยมวลชนชาวนา

3.4 การสร้างฐานอำนาจปฏิวัติในชนบท

3.5 การต่อสู้ที่ต่อเนื่อง

3.6 การใช้มวลชนเป็นอาวุธล้มล้างการปกครอง

3.7 การรบบแบบกองโจรที่ใช้หลักการเอากำลั้งน้อยสู้กับกำลั้งขนาดใหญ่ และทำลายกำลั้งขนาดใหญ่ด้วยการแยกกำลั้งขนาดใหญ่นั้นออกเป็นส่วนย่อย ๆ และชும்โจมตีด้วยกำลั้งที่เหนือกว่า

3.8 ถือว่าการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งจำเป็น และต้องใช้ในการปฏิวัติ

ทั้งนี้การปฏิบัติเพื่อให้ระบบสังคมนิยมได้ประสบผลสำเร็จในประเทศจีนนั้น จะได้กล่าวถึงรายละเอียดในตอนต่อไป

2.3.2.4 ระบบสังคมนิยมแบบบังคับในสหภาพโซเวียต

1. มาร์กซิสต์ เลนินิสต์ และสตาลินิสต์

ตามที่กล่าวรายละเอียดมาแล้วข้างต้น หากจะพิจารณาถึงที่มาลัทธิมาร์กซิสต์แล้ว อาจกล่าวได้ว่ามาร์กซ์เป็นผู้ให้ทั้งชีวิตและเนื้อหาของลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่อุดมการณ์นั้นคงจะขาดความสมบูรณ์แบบ ถ้าปราศจากแนวคิด การปฏิบัติ ความศรัทธา และชนชั้นนำเช่น เลนิน สตาลิน และเหมาเซตุง (เหมาเจ๋อตุง) ซึ่งเป็นผู้ให้รายละเอียดและวิธีการที่เหมาะสมกับประเทศของตน

เองในการนำเอาลัทธิคอมมิวนิสต์มาปฏิบัติ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นผู้ริเริ่มวิถีทางในระบบสังคมนิยมแบบบังคับหรือลัทธิคอมมิวนิสต์ให้บังเกิดผล

วลาดีมีร์ อิลลิช วุลยานอฟ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “เลนิน” (พ.ศ. 2413–2467) มาจากครอบครัวชนชั้นกลาง ศึกษาทางกฎหมายและถูกจำคุกเนื่องจากเป็นปฏิปักษ์ทางการเมืองต่อรัฐบาลในยุคนั้น และบางครั้งก็ต้องลี้ภัยอยู่ภายนอกประเทศ แต่วางแผนและควบคุมให้มีการดำเนินการปฏิวัติในประเทศรัสเซีย เลนินได้เขียนหนังสือหลายเล่ม ซึ่งล้วนแต่เป็นส่วนสร้างเสริมลัทธิคอมมิวนิสต์ของมาร์กซ์ให้ชัดเจนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่นเรื่อง “วิวัฒนาการของทุนนิยมในรัสเซีย” (พ.ศ. 2438) “จะต้องทำอะไร” (พ.ศ. 2445) “รัฐและการปฏิวัติ” (พ.ศ. 2461) “ประชาธิปไตยแบบนายทุนและเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ” (พ.ศ. 2462) และ “งานสำคัญของการประชุมคอมมิวนิสต์สากลครั้งที่ 2” (พ.ศ. 2463)

มาร์กซ์ใช้ประสบการณ์และข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของยุโรป โดยเฉพาะฝรั่งเศสเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์เรื่องการปฏิวัติสังคม ส่วนเลนินคุ้นเคยกับสภาพการณ์ของรัสเซียมากกว่าจึงเห็นว่าสภาพสังคมรัสเซียในปี ค.ศ. 1917 (พ.ศ. 2460) สุกอมอย่างยิ่งสำหรับการปฏิวัติ เพราะเป็นจุดสูงสุดของความขัดแย้งอย่างมหาดลถึง 3 ประการ คือ ประการแรก สภาพการกตัญญูทุกประเภทของระบบทุนนิยม สภาพกึ่งเมืองขึ้นและสภาพทางทหารสูงอมแล้วในเวลานั้น ในประการที่สองรัสเซียในสมัยพระเจ้าซาร์เป็นแหล่งสะสมพลังของจักรพรรดินิยมตะวันตกอันมหาดล เพราะพระเจ้าซาร์สนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศมากและมีทหารนับล้านคนที่พร้อมจะเข้าร่วมสงครามของจักรพรรดินิยมตะวันตก และประการสุดท้าย รัสเซียในสมัยพระเจ้าซาร์เป็นแหล่งกลางของการที่จักรพรรดินิยมตะวันตกเข้ามาเก็บเกี่ยวขูดรีดเอาประโยชน์ไปจากประชาชนรัสเซีย ในรูปของการเก็บดอกเบียเงินกู้ซึ่งมีอยู่ในปารีส ลอนดอน เบอร์ลิน และบรัสเซลส์ ข้อมูลเหล่านี้โจเซฟ สตาลิน ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง “Foundations of Leninism” นั้นเอง.

เลนินได้ชื่อว่าเป็นนักปฏิวัติอาชีพที่น่าสนใจที่จะนำเอาแนวความคิดของมาร์กซ์มาใช้ในทางปฏิบัติมากกว่าจะศึกษามาร์กซ์ในแง่ปรัชญาแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นเขาจึงไม่รีรอเมื่อมีโอกาสที่จะทำการปฏิวัติ เลนินนำทฤษฎีของมาร์กซ์มาปรับให้เข้ากับสภาพการณ์ของรัสเซีย การปรับแนวความคิดให้เป็นแนวการปฏิบัติเป็นการทำให้ทฤษฎีกลายเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองและความแตกต่างระหว่างมาร์กซ์กับเลนินนั้นไม่ใช่ความแตกต่างในสาระสำคัญของแนวความคิด แต่เป็นความแตกต่างในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขกับเงื่อนไขเวลาของการปฏิวัติเท่านั้น พรรคการเมืองเป็นแกนนำในการปฏิวัติหรือเป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ

ผู้นำของพรรคไม่จำเป็นต้องมาจากชนชั้นกรรมาชีพเสมอไป แต่หมายความว่าพรรคและผู้นำ
ได้ให้ความสำคัญแก่ชนชั้นนี้มากที่สุด

2. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในสหภาพโซเวียต

หลังจากการปฏิวัติในเดือนพฤศจิกายน (พ.ศ. 2460) แล้ว Lenin ได้ก่อตั้งสภาเศรษฐกิจ
สูงสุด (Supreme Economic Council) ซึ่งทำหน้าที่ประสานงานส่วนกลางของหน่วยการผลิต
ต่อมาในปลายปี พ.ศ. 2461 อุตสาหกรรมใหญ่ทุกชนิดถูกโอนเป็นของรัฐรวมทั้งระบบการจำหน่าย
สินค้าการค้าต่างประเทศและการธนาคาร ในปลายปี 2462 อุตสาหกรรมขนาดเล็กถูกโอนเป็น
ของรัฐ เรียกว่าเป็นสมัยสงครามคอมมิวนิสต์ (War Communism พ.ศ. 2461-2465) ของสหภาพ
โซเวียตที่การควบคุมเป็นไปอย่างเด็ดขาด ผลของการโอนกิจการอุตสาหกรรมเป็นของรัฐ คือ
การยกเลิกกลไกแห่งราคาและใช้คำสั่งแจกจ่ายทรัพยากรในการผลิตในด้านการเกษตรกรรม
ต้นปีพ.ศ. 2461 ได้มีการออกกฎหมายแบ่งที่ดินให้อยู่ภายใต้สหกรณ์ เจ้าของทำเองหรือเป็น
ของรัฐ แต่ห้ามการจ้างผู้อื่นมาทำนาให้เข้าของที่ดิน ให้ส่งพืชผลที่ทำได้นอกจากเพื่อเลี้ยงชีพให้
รัฐสงครามคอมมิวนิสต์นี้ประสบปัญหาการขาดสิ่งจูงใจให้ทำงานทั้งในกิจการอุตสาหกรรม
และเกษตรกรรม

ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2465 Lenin ประกาศกฎหมายวางแผนนโยบายเศรษฐกิจใหม่
(New Economic Policy) พ.ศ. 2465-2471 นำกลไกของระบบทุนนิยมกลับมาใช้บางประการ
โดยเฉพาะในด้านเกษตรกรรมและการค้า ในทางเกษตรกรรมรัฐเก็บภาษีโดยให้ส่งพืชผลจำนวน
หนึ่งตามปริมาณเนื้อที่นา ที่เหลือจากนั้นให้เก็บไว้ใช้ส่วนตัวหรือขายได้การค้าให้ดำเนินการ
โดยเอกชน ส่วนอุตสาหกรรมนั้นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ยังเป็นของรัฐแต่อุตสาหกรรมขนาด
เล็กให้เป็นของเอกชน ในพ.ศ. 2463 นั้น ประมาณว่าอุตสาหกรรม 75% เป็นของรัฐ 15% เป็น
ของเอกชน และ 10% เป็นของสหกรณ์ ระบบที่เกิดตามนโยบายเศรษฐกิจใหม่นี้ เป็นรูปแบบ
รัฐนายทุน (State Socialism) ระบบเศรษฐกิจทำงานได้ประสิทธิภาพในการผลิตดีขึ้น ตลาดได้
ทำหน้าที่เชื่อมโยงอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม และเชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรมกับผู้บริโภค
นั่นคือตลาดเข้ามาทำหน้าที่แทนที่รัฐ

ต่อมาหลังจาก พ.ศ. 2467 เมื่อเลนินสิ้นชีวิตลงก็เกิดการถกเถียงในนโยบายเศรษฐกิจ
ในอนาคตของสหภาพโซเวียต มีความเห็นอยู่ 2 พวกด้วยกันคือ

1. พวกนาย Bukharin เสนอให้ดำเนินตามนโยบายเศรษฐกิจใหม่ต่อไป และควรลด
ราคาสินค้าอุตสาหกรรมลง ชาวนาจะต้องซื้อสินค้าอุตสาหกรรมมากขึ้นและจะขายพืชผลนั้น
ทางกลไกของตลาด คือพวก Bukharin เห็นว่าจะต้องพัฒนาเกษตรก่อน จึงจะคิดพัฒนาอุตสาหกรรม

2. พวก Trotsky และ Zinoviev ได้ความคิดจาก Evgenii Preobrozhenskii พวกนี้ให้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม ให้ยกเลิกอุตสาหกรรมเล็ก ๆ ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ให้พัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ในการพัฒนาอุตสาหกรรมนี้จะต้องการลงทุนเป็นอันมาก เพื่อใช้เทคนิคในการผลิตใหม่ๆ ควรเก็บภาษีชาวนาแรงๆ โดยวิธีบังคับทีเดียว เพื่อเอาส่วนเกินในการผลิตเกษตรกรรมเป็นทุนในการพัฒนาอุตสาหกรรม เมื่อมีการเสนอความคิดนี้ขึ้นใหม่ก็เป็นที่ยอมรับ ทروتสกีแย่งชิงอำนาจกับสตาลิน แล้วพ่ายแพ้ แต่เมื่อสตาลินเข้ามามีอำนาจเด็ดขาดก็เอานโยบายอันนี้ของทروتสกีมาใช้ คือเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม และบังคับเอากับชาวนาให้เป็นผู้เสียสละในขบวนการพัฒนา

ในการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียตครั้งที่ 15 เมื่อเดือนธันวาคม 2470 ได้มีการยอมรับแผนการ 5 ปี ครั้งแรกพ.ศ. 2471-2476 ซึ่งเน้นอุตสาหกรรมหนัก (Industrialization) ในด้านเกษตรกรรมมีการเปลี่ยนสถาบันที่สำคัญคือการจัดตั้งนารวม (collective farm) การจัดตั้งนารวมนี้มีใช้เพื่อปรับปรุงเกษตรกรรม แต่เพื่อให้มีองค์การบังคับเอาแก่ชาวนา ทำให้รัฐสามารถเก็บภาษีชาวนาง่ายขึ้น คือมาบังคับเก็บโดยเก็บพืชผลไม่ใช่เงิน เรียกว่า compulsory delivery โดยเฉพาะในระยะแรกเก็บเอาจากนารวมซึ่งง่ายและได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยกว่าเก็บจากชาวนาแต่ละคน พืชผลที่เก็บได้นี้รัฐส่งไปเลี้ยงกรรมกรในเมืองซึ่งทำอุตสาหกรรม และการอุตสาหกรรมรัฐบาลควบคุมโดยตรง รัฐได้บังคับให้ชาวนาเข้านารวม ซึ่งนารวมนี้การบริหารงานเป็นแบบสหกรณ์ แต่รัฐเข้ามีส่วนในการจัดการมาก หลังจากการประกาศแผนการ 5 ปีแล้วสหภาพโซเวียตก็มีแผนพัฒนาตามกันออกมาอีก ต่างเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งก็ได้เป็นลักษณะอันหนึ่งของระบบเศรษฐกิจสหภาพโซเวียตปัจจุบัน

ระบบเศรษฐกิจสหภาพโซเวียตเป็นระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม กล่าวคือ รัฐเป็นเจ้าของหน่วยการผลิตโดยตรงอย่างกว้างขวาง ตัวเลขของ Aram Bergson ในหนังสือ The Economics of Soviet Planning แสดงว่าในทางอุตสาหกรรมแล้ว รัฐรับผิดชอบ 97% ของการผลิตอุตสาหกรรม ส่วนที่เหลือ 3% เป็นของสหกรณ์ ในด้านเกษตรกรรมนารวม (collective farm) รับผิดชอบ 54% ของการผลิตเกษตรกรรม นาของรัฐ (State farm) 42.6% และเอกชน 3.4% ในด้านบริการการคมนาคมขนส่งเป็นของรัฐทั้งหมด การค้าขายเป็นของรัฐและของสหกรณ์ การค้ากับต่างประเทศเป็นของรัฐทั้งหมด ระบบเศรษฐกิจสหภาพโซเวียตเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนเต็มที่ เป็นตัวอย่างของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมบังคับ การวางแผนเพื่อแจกจ่ายทรัพยากรในการผลิตนี้มีขีดจำกัดที่สุดในการผลิตและแจกจ่ายระหว่างสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อการผลิต (inter-

mediate goods market) และมีในลักษณะที่เบาลงในตลาดแรงงาน (labor market) ตลาดสินค้าบริโภค (consumers' goods market) และตลาดสินค้าเกษตรกรรม (agricultural goods market)

ในตลาดแรงงานองค์การวางแผนส่วนกลางจะกำหนดค่าจ้างแรงงานที่แตกต่างกัน โดยพิจารณาสภาพการทำงานชนิดนั้น ๆ สภาพความลำบากของงาน ที่ตั้งของโรงงานทางภูมิศาสตร์ และนโยบายการเน้นหนักอุตสาหกรรมของรัฐบาล เมื่อกำหนดอัตราค่าจ้างที่ต่างกันเช่นนี้ แล้วก็ปล่อยให้เป็นที่ของตลาด

ในตลาดสินค้าบริโภค (consumers' goods market) จากพ.ศ.2490 เป็นต้นมา เอกชนมีสิทธิในการเลือกบริโภค (consumers' choice) แต่ไม่มีอธิปไตยของผู้บริโภค (consumers' sovereignty) รัฐเป็นผู้กำหนดปริมาณการผลิต ถ้าอุปสงค์เพิ่มขึ้นรัฐจะไม่ผลิตเพิ่มขึ้น แต่จะกำหนดราคาให้สูงขึ้น ทำให้ปริมาณที่ซื้อขายคงเดิม ราคาที่สูงขึ้นทำได้โดยการเพิ่มภาษีการเปลี่ยนมือในสินค้า (turnover tax)

3. นโยบายการค้าต่างประเทศ : COMECON หรือ CMEA

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง สหภาพโซเวียตได้พยายามสร้างอิทธิพลของตนต่อประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันออก และแสวงหาทางป้องกันการโจมตีประเทศ และมีเจตนา ร่วมกันทางการเมือง แนวร่วมผู้รักชาติและพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศต่าง ๆ ดังเช่นกรณีประเทศเยอรมนีส่วนหนึ่งของประเทศถูกรอครอบครองโดยสหภาพโซเวียต กิจกรรมทางการเมืองได้ส่งผลให้สหภาพโซเวียตยังคงมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน พวกชนชั้นกลางและพรรคการเมืองทุนนิยมถูกกำจัดและระบบเศรษฐกิจแบบโซเวียตได้จัดตั้งขึ้น นอกจากนี้สหภาพโซเวียตได้มีการทำสัญญาและข้อตกลงต่าง ๆ ขึ้น เช่น ข้อตกลงด้านสินเชื่อ (Credit Agreement) ซึ่งได้จัดทำกับยูโกสลาเวียในวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 ทำสัญญากับประเทศbulแกเรียในวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2491 กับประเทศเชโกสโลวาเกียในวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2491 นอกจากนี้ยังได้ยอมลดการใช้หนี้สินของโรมาเนียและฮังการีนี้ให้แก่สหภาพโซเวียตลงครั้งหนึ่ง แต่การชดใช้หนี้สินค่าปฏิกรรมสงครามจากเยอรมันตะวันออกยังคงดำเนินอยู่ต่อไปจนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2493 จึงยกเลิก

ในปีพ.ศ. 2490 รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา คือ George Marshall ได้เสนอ European Recovery Programme (ERP) ซึ่งสหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือในด้านวัตถุดิบสินค้าและทุนแก่ประเทศที่ย่ำแย่และล้มละลายจากสงครามแต่สหภาพโซเวียตได้ยับยั้ง เพราะเชื่อว่าการช่วยเหลือนั้นเป็น “เครื่องมือของจักรวรรดินิยมดอลลาร์” ในปีต่อมา The Organization for European Economic Cooperation (OEEC) ได้นำเงินทุนจาก ERP มาช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ

ในปีพ.ศ. 2492 เพื่อที่จะต่อต้านกับแผนการมาร์แชล (Marshall Plan) และ OEEC สหภาพโซเวียต จึงจัดตั้งประเทศยุโรปตะวันออก เพื่อร่วมมือกันและช่วยเหลือกับทางเศรษฐกิจ องค์การนี้ คือ Council for Mutual Economic Assistance (CMEA หรือ COMECON)

สมาชิกของ COMECON ได้แก่สหภาพโซเวียต โปแลนด์ เยอรมันตะวันออก เชโกสโลวะเกีย ฮังการี โรมาเนีย และบัลแกเรีย (สำหรับยูโกสลาเวียได้ถูกตัดออกไป เนื่องจากยูโกสลาเวียได้ถอนตัวออกจากการเป็นบริวารของสหภาพโซเวียตในปีพ.ศ. 2491 และขึ้นอยู่กับข้อตกลง The Stalin-Tito ในปี 2491 ที่ห้ามการค้าทั้งหมดระหว่างกัน) ประเทศกลุ่ม COMECON มีหลักการในการร่วมมือทางเศรษฐกิจในแผนการอุตสาหกรรมระดับสูง โดยการช่วยเหลือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนแร่ธาตุและวัตถุดิบจากสหภาพโซเวียต โดยการแลกเปลี่ยนสินค้าประเภทหัตถกรรมหรืออุตสาหกรรมเบาจากประเทศต่าง ๆ เนื่องจากองค์การ EEC ในยุโรปตะวันตกได้ขยายตัว สหภาพโซเวียตจึงต้องแสวงหาทางทุกประการที่จะเพิ่มอิทธิพลของ COMECON ดังนั้นในปีพ.ศ. 2515 คิวบาจึงได้เป็นสมาชิกด้วย นอกจากนี้สหภาพโซเวียตได้แผ่ขยายอิทธิพลไปยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แอฟริกา และประเทศโลกที่สาม

ในขณะที่สตาลินยังมีอำนาจอยู่ การค้าต่างประเทศของสหภาพโซเวียตจำกัดอยู่กับประเทศยุโรปตะวันออกเป็นส่วนใหญ่ และตามความเป็นจริงแล้วในช่วงแรก COMECON แทบจะไม่มีบทบาทในกิจกรรมใดเลย จนกระทั่งหลังมรณกรรมของสตาลิน ความสัมพันธ์ของสหภาพโซเวียตกับประเทศต่าง ๆ จึงเริ่มดำเนินการต่อไป

ส่วนความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศตะวันตกในขณะนั้นถูกกระทบกระเทือนเนื่องจากความตึงเครียดทางการเมือง และถึงขีดสูงสุดในระยะที่เกิดสงครามเกาหลี ฝ่ายประเทศตะวันตกก็ได้กำหนดให้มีข้อจำกัดทางการค้ากับประเทศคอมมิวนิสต์ ด้วยสาเหตุดังกล่าวเป็นการบีบบังคับให้ประเทศกลุ่มคอมมิวนิสต์ทั้งหมดต้องเพิ่มขนาดในด้านการค้าซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเยอรมันตะวันออกและเชโกสโลวะเกีย ซึ่งได้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างสูง ได้กลายเป็นแหล่งสินค้าออกที่สำคัญในเรื่องเครื่องจักรและเครื่องมือแก่สหภาพโซเวียต

นอกจากนี้ในโครงการช่วยเหลือประเทศกลุ่มคอมมิวนิสต์ในเอเชียสหภาพโซเวียตได้ให้เงินช่วยเหลือแก่สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนประสบชัยชนะในปีพ.ศ. 2492 กล่าวคือในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 1950 โซเวียตได้ให้เงินช่วยเหลือด้านสินเชื่อจำนวน 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในอัตราดอกเบี้ย 1% แก่จีน และได้ทำความตกลงให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจอื่น ๆ อีกด้วยในระหว่างสงครามเกาหลี สหภาพโซเวียตได้จัดโครงการให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่จีนและเกาหลีเหนือ

ในช่วงสมัยสตาลินนี้ สหภาพโซเวียตไม่มีข้อตกลงให้ความช่วยเหลือกับประเทศที่อยู่นอกเขตอิทธิพลของตน แต่ภายหลังสภาพการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปในสมัยมาเลนกอฟ

ในด้านการค้าต่างประเทศนี้ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในปีพ.ศ. 2493 สหภาพโซเวียตได้มีการตัดสินใจในนโยบายการเพิ่ม “The nominal gold” และมูลค่าแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของเงินรูเบิลซึ่งสูงกว่ามูลค่าอย่างมากจาก 5.30 เป็น 4.00 รูเบิลต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ ด้วยเหตุนี้ทำให้ราคาทั้งหมดของสหภาพโซเวียตสูงขึ้นมาก อย่างไรก็ตามการค้ากับประเทศตะวันตก สหภาพโซเวียตทำการค้าด้วย โดยการใช้เงินตราต่างประเทศและอัตราแลกเปลี่ยนเป็นทางการอัตราที่ใช้แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเป็นเงินรูเบิล

2.3.2.5 ระบบสังคมนิยมแบบบังคับในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

1. ระบบสังคมนิยมแบบ Marxism-Leninism-Maoism

ลัทธิคอมมิวนิสต์แบบจีนซึ่งนำโดยเหมาเจ๋อตุงเป็นเสมือนต้นแบบของคอมมิวนิสต์ในเอเชีย ซึ่งเหมาเจ๋อตุงได้นำเอาแนวความคิดของมาร์กซ์และเลนินมาปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในสังคมชาวจีน ฉะนั้นคอมมิวนิสต์แบบเหมาเจ๋อตุงจึงมีลักษณะสำคัญเป็นพิเศษบางประการดังต่อไปนี้

(1) เป็นการเปลี่ยนแนวปฏิบัติตามลัทธิมาร์กซ์และเลนิน เพราะเมื่อเหมาเจ๋อตุงมีอำนาจในประเทศจีน คอมมิวนิสต์ในเอเชียมีลักษณะเป็นจีนมากขึ้น และคอมมิวนิสต์ในหลายประเทศที่ไม่ใช่ประเทศตะวันตกก็ได้ยึดเอาเป็นแบบอย่าง ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

- ก. ต่อดำเนินการระบอบสังคมนิยม ซึ่งหมายถึงประเทศฝ่ายตะวันตกและสหภาพโซเวียต
- ข. ผสมผสานทฤษฎีของมาร์กซ์และเลนินกับอุดมการณ์ของชาตินั้น ๆ บางครั้งเรียกว่า “ลัทธิมาร์กซ์แบบสังเคราะห์”
- ค. เน้นลัทธิชาตินิยม

เนื่องจากแต่ละประเทศในเอเชียที่ใช้ระบบคอมมิวนิสต์นั้น อาจมีพื้นฐานที่แตกต่างกันในด้านประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ วัฒนธรรม สภาพทางภูมิศาสตร์ ทางการเมืองและระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนั้นสิ่งอื่น ๆ ซึ่งอาจจะแตกต่างกันก็คือความสัมพันธ์ในระดับต่าง ๆ ที่มีต่อพรรคคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียต และลักษณะของผู้นำในแต่ละประเทศ อีกประการหนึ่งความต้องการและความจำเป็นของแต่ละชาติก็เป็นปัจจัยที่กำหนดถึงความแตกต่างกัน ระหว่างลักษณะและนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์แต่ละพรรคในเอเชียด้วย

(2) เป็นการผสมผสานวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการสร้างความรู้สึกรักชาตินิยม และการปฏิบัติ คอมมิวนิสต์ในเอเชียคือการกระทำของตนเป็นการปลดปล่อยประเทศชาติให้มีอิสระ โดยถือว่าที่ตนปฏิบัติอยู่นั้นเป็นหนทางที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพเป็นหนทางเดียวที่ก่อให้เกิดความเป็นเอกราชอย่างแท้จริง

(3) คอมมิวนิสต์แบบจีนต้องการสร้างองค์การในการปฏิบัติโดยมีส่วนประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ผู้มีสติปัญญาซึ่งเป็นชนชั้นนำ และมีฐานอันประกอบด้วยมวลชนชาวนา ซึ่งแตกต่างกับคอมมิวนิสต์ตะวันตก ซึ่งใช้พื้นฐานมวลชนคือกรรมกร

(4) ต้องการให้ตนเองเป็นอิสระจากข้อผูกพันกับองค์การคอมมิวนิสต์สากล เช่นผู้นำของคอมมิวนิสต์ในอินเดียและอินโดนีเซีย ในบางยุคบางสมัยต้องการให้คอมมิวนิสต์ในประเทศนั้นไม่ผูกพันกับองค์การคอมมิวนิสต์สากล

(5) ต้องการให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะเปลี่ยนประเทศจีนเป็นสังคมนิยมแบบมาร์กซิสม์แล้วก็ตาม ก็ยังมีการปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา คำว่าปฏิวัตินี้หมายถึงการกระทำหรือการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์ ที่มุ่งให้อุดมการณ์ได้มีความเข้มข้น และเป็นแนวทางที่ถูกต้อง

(6) สร้างการปฏิบัติและยึดอำนาจรัฐด้วยการใช้หลัก “จงใจให้เกิดความสมครใจ” และ “หลักวัตรนิยม”

(7) สร้างความวินัย ความเด็ดเดี่ยว และความตั้งใจของประชาชนตามแนวทางที่เหมาะสม เจตุงได้กำหนดไว้

(8) จะต้องมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจแบบ “ก้าวกระโดดไกล” เช่นการสร้างระบบคอมมูนด้วยการระดมแรงงาน และใช้แรงงานเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจด้วยการสร้างอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมพื้นฐาน

(9) ประการสุดท้ายก็คือต้องการยึดอำนาจรัฐและเปลี่ยนแปลงวิถีทางการปกครองให้เป็นตามแนวสังคมนิยมแบบมาร์กซิสม์ โดยการใช้อำนาจ ไม่ยอมรับกติกาของประชาธิปไตยแบบรัฐสภาและนำไปสู่การใช้พลังมวลชน คือ “เผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ” โดยแท้จริง

2. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

หลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์ได้ชัยชนะบนผืนแผ่นดินใหญ่จีนใน ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) แล้ว ในด้านนโยบายเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ให้ความสนใจกับการปรับปรุงทางกิจการเงินและการคลัง ก่อนอื่น รัฐบาลได้รับกิจการลงทุนของชาวญี่ปุ่นในประเทศ ส่วนกิจการของชาวต่างประเทศอื่นนั้นไม่รีบแต่ก็จำกัดการจัดการและเก็บภาษีอย่างแรง ทำให้บริษัทของชาวต่างประเทศจำนวนมาก

ต้องเลิกกิจการไป จากนั้นรัฐบาลคอมมิวนิสต์ก็ดำเนินการโอนกิจการธนาคารเป็นของรัฐ และ ยกเลิกตลาดหุ้นที่เซี่ยงไฮ้ เป็นการล้มเลิกสถาบันนายทุนเอกชน และต่อจากนี้ธนาคารของรัฐ จะเป็นแหล่งของเงินทุนแหล่งเดียว

(1) ในด้านเกษตรกรรม รัฐได้ออกกฎหมายการปฏิรูปที่ดินใน พ.ศ. 2493 (The Agrarian Reform Law of 1950) ให้รับที่ดินของเจ้าของที่ดินรายใหญ่ (Landlord) และแจกจ่ายให้กับราษฎรในตำบลที่ดินนั้นตั้งอยู่ คือเป็นการรับแล้วแจกให้ประชาชน ไม่ใช่รับเป็นของรัฐ ยังมีชาวนาที่ร่ำรวยอยู่และเป็นเจ้าของที่ดินไม่ได้ถูกริบ เฉพาะเจ้าของรายใหญ่นั้นที่ถูกริบ มีการตั้งศาลของประชาชนในท้องถิ่นพิจารณาคดีเจ้าของที่ดินรายใหญ่ และได้ประหารเจ้าของที่ดินรายใหญ่เสียเป็นอันมาก แต่ปัญหาที่ตามมาหลังจากการแจกจ่ายที่ดินก็คือชาวนาที่ยากจน แม้ได้เป็นเจ้าของที่ดินแล้ว ก็ไม่มีเครื่องมือทำกิน ประกอบกับมีเสียงเรียกร้องจากพรรคคอมมิวนิสต์ ว่า ควรมีการร่วมมือระหว่างนาแต่ละแห่งให้มากขึ้น จึงมีการตั้งสหกรณ์และหลังจากนั้นระบบ นารวม (collective farm) จึงเกิดขึ้น ซึ่งในทางกฎหมายแล้วเป็นการรวมโดยสมัครใจ แต่แท้ที่จริงในทาง ปฏิบัติแล้วเป็นการบังคับให้เข้ามารวม เมื่อปลายปี พ.ศ. 2499 ครอบคลุม 96.3% ได้เข้าอยู่ในนารวม

ในการเข้านารวมสมาชิกจะต้องยกที่ดินและเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการเพาะปลูกให้ คณะกรรมการนารวม ซึ่งจะเป็นผู้ใช้ปัจจัยในการผลิตเหล่านี้เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม อย่างไรก็ตามสมาชิกก็อาจมีที่นาเล็ก ๆ แบบสวนครัวเป็นของตนเองได้ไว้ปลูกผักต่าง ๆ แต่เนื้อที่สวนครัว ทั้งหมดรวมกันต้องไม่เกิน 5% ของที่ดินนารวม หลังจากได้ผลิตแล้ว จะแบ่งผลผลิตส่วนหนึ่ง เป็นของรัฐในด้านภาษี ส่วนที่เหลือเก็บเป็นรายจ่ายของปีต่อไป เก็บเป็นรายจ่ายสวัสดิการ และแจกแก่สมาชิกของนารวมตามจำนวนวันที่ทำงานในการผลิตเกษตรกรรม เป็นการยกเลิก ความฝันของชาวนาที่อยากเป็นเจ้าของที่นา และเป็นการล้มล้างชาวนาที่ร่ำรวย

วิวัฒนาการขององค์การผลิตทางเกษตรกรรมในจีนคอมมิวนิสต์ มิได้หยุดยั้งอยู่แต่ ระบบนารวม ซึ่งก็เป็นระบบที่ใช้อยู่ในสหภาพโซเวียตด้วย แต่กลับก้าวไปไกลกว่านั้น ใน พ.ศ. 2501 โดยมติของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้มีการจัดตั้งระบบคอมมูนขึ้น และบังคับให้ชาวนา และกรรมกรเข้าอยู่ในคอมมูน โดยเฉพาะชาวนาในการผลิตเกษตรกรรม

เหตุผลในการจัดตั้งคอมมูนก็คือนารวมนั้นเล็กเกินไปที่จะมีทุนและแรงงานที่จะดำเนิน กิจการใหญ่โตได้ คอมมูนหนึ่ง ๆ รวมนารวมประมาณ 30 แห่งด้วยกัน มีสมาชิกประมาณ 25,000 คน หน้าที่ของคอมมูนกว้างขวางกว่านารวมเป็นอันมาก ขณะที่นารวมมีหน้าที่เฉพาะการผลิตทาง เกษตร คอมมูนรวมกิจการหลาย ๆ อย่างไว้ด้วยกัน ทั้งเกษตรและกิจการอื่น เช่น การอุตสาหกรรม การค้า การศึกษา วัฒนธรรม และที่สำคัญคือ การปกครอง คอมมูนเป็นทั้งหน่วยการปกครอง

ของรัฐและหน่วยผลิตด้วย การที่คอมมูนมีบทบาททางการเมืองและกิจการสังคมนี้ ทำให้บทบาทของคอมมูนมีมาก ครอบงำสมาชิกของแทบทั้งหมด เป็นการครอบงำชีวิตประจำวันของสมาชิกอย่างมาก บทบาทของครอบครัวลดความสำคัญลง เพราะคอมมูนรับผิดชอบการทำอาหาร การพยาบาลเวลาเจ็บป่วย การเลี้ยงเด็ก และการชักรีด คอมมูนที่รับประทานอาหารร่วมกัน ที่เลี้ยงเด็กร่วมกัน ที่ศึกษาทางการเมืองร่วมกัน ฯลฯ สมาชิกคอมมูนได้ถูกแบ่งเบาการะ "ส่วนตัว" ไปเกือบหมดสิ้น โดยคอมมูนรับหน้าที่ไปปฏิบัติ สมาชิกคอมมูนจึงเหลือแต่หน้าที่ทำงานส่วนตัว หน้าที่งานในคอมมูนจึงมีลักษณะแบ่งแยกเด็ดขาดมาก หน่วยคอมมูนกลับกลายเป็นหน่วยพื้นฐานทางสังคมแทนครอบครัว หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวต่อกันมีน้อยลงทุกที (เพราะคอมมูนรับไปทำ) หรือแม้ระหว่างเพื่อนฝูงในที่สุดแล้วความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีอยู่คือในฐานะเพื่อนร่วมงานคนหนึ่ง

ในระบบคอมมูน กรรมสิทธิ์มิใช่กรรมสิทธิ์ร่วมกันของนารวม (collective ownership) แต่จะเปลี่ยนเป็นกรรมสิทธิ์ของประชาชนส่วนรวม (ownership by the people as a whole)

ความแตกต่างก็คือ ในระบบนารวมกรรมสิทธิ์ยังบอกได้ว่านารวม ก. เป็นเจ้าของที่ดิน ข. แต่ในระบบคอมมูนเจ้าของที่ดิน ข. คือประชาชนเงินทุกคน ในลักษณะเช่นนี้มีการเข้าเกี่ยวพันโดยรัฐจึงเป็นได้ไม่จำกัด เพราะผู้ที่แสดงเจตนาแทนประชาชนเงินทุกคนก็คือรัฐผ่านทางรัฐบาลนั่นเอง เมื่อเริ่มตั้งระบบคอมมูนใหม่ ๆ รัฐริบที่ดินสวนครัวด้วย แต่แล้วใน พ.ศ. 2502 ก็ต้องคืนกลับไปอย่างเก่า

(2) ในทางการผลิตอุตสาหกรรม รัฐบาลได้เข้ามาเป็นเจ้าของกิจการผลิตอุตสาหกรรมมากขึ้นเป็นขั้น ๆ เริ่มโดยรัฐบาลให้บริษัทเอกชนดำเนินการต่อไปได้หลังการปฏิวัติ เพราะรัฐบาลคอมมิวนิสต์ยังคงต้องพึ่งการจัดการและความรู้เทคนิคของเจ้าของ และผู้ทำงานแต่เดิมต่อไปอีก ถึงแม้ว่าบุคคลเหล่านี้อาจถูกกล่าวหาว่าเป็นนายทุนหรือชนชั้นกลางก็ตาม แต่การที่รัฐบาลประกาศปิดตลาดหุ้นที่เซี่ยงไฮ้ นั้น ทำให้บริษัทเหล่านี้หาเงินมาขยายกิจการไม่ได้ จึงหวังพึ่งแต่การสั่งซื้อของรัฐบาลเป็นพื้นฐาน ทำให้อำนาจการควบคุมจากรัฐบาลเพิ่มขึ้น ใน พ.ศ. 2492 รัฐบาลเป็นผู้ซื้อเพียง 12% ของผลิตผลอุตสาหกรรมของบริษัทเอกชน แต่ใน พ.ศ. 2498 เปอร์เซนต์เพิ่มขึ้นเป็น 82% ในระหว่างนั้นรัฐบาลก็เริ่มมีมาตรการจำกัดการดำเนินงานของบริษัทเอกชน โดยการเข้าแทรกแซงต่าง ๆ ให้รายงานแผนการผลิตการขายอย่างละเอียดต่อรัฐบาลรวมทั้งการเงินด้วย ใน พ.ศ. 2495 ได้มีนโยบาย "ปฏิบัติน์ 5 ประการ (5 Anti)" ออกมาคือเป็นปฏิบัติน์ต่อนายทุน เจ้าของกิจการ สิ่งที่ประชาชนเงินต้องเป็นปฏิบัติน์ก็คือการให้สินบนเจ้าหน้าที่ การหลีกเลี่ยงภาษี การโกง ขโมยทรัพย์สินของรัฐ การโกงในการทำสัญญากับรัฐบาล และการขโมยข้าวเศรษฐกิจ

ทางการจากรัฐบาล ในการปฏิบัติตามนโยบายนี้ รัฐจับบริษัทเอกชนหนึ่งภาษีได้ 340,000 บริษัท ในการสำรวจบริษัทอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ 450,000 แห่ง รัฐบาลได้ปรับอย่างแรง ทำให้บริษัทหลายบริษัทต้องเลิกกิจการ รัฐก็ตั้งกิจการวิสาหกิจของตนขึ้น

ในปลาย พ.ศ. 2498 รัฐบาลได้ใช้นโยบายการเป็นเจ้าของร่วมรัฐ-เอกชน (joint state-private ownership) ซึ่งเป็นอีกก้าวหนึ่งไปสู่การที่รัฐเป็นเจ้าของในกิจการอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดธุรกิจร่วมกัน โดยจะมีการตีราคาสินทรัพย์ของบริษัทเอกชนและรัฐบาลจะเข้าเป็นเจ้าของสินทรัพย์ แต่จะให้ดอกเบี่ย 5% อันเป็นอัตราตายตัว โดยไม่จำกัดประเภทของอุตสาหกรรม และแหล่งผลิตทุกปีจาก พ.ศ. 2499-2505 ต่อมาขยายถึง พ.ศ. 2508 ดอกเบี่ยนี้จะให้แก่ทายาทเจ้าของเดิม หลังจาก พ.ศ. 2508 แล้ว กิจการย่อมเป็นของรัฐโดยสมบูรณ์ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ รัฐบาลซื้อกิจการของนายทุนเอกชนนั่นเอง โดยให้ค่าตอบแทนในรูปอัตราดอกเบี่ย ในการจัดการกิจการอุตสาหกรรมนี้ นายทุนเจ้าของเดิมมีส่วนร่วมแต่ตัวแทนรัฐบาลประจำกิจการมีอำนาจเหนือ และในขั้นสุดท้ายรัฐบาลก็เป็นผู้ตัดสินทั้งนโยบายและการจัดการวิสาหกิจนี้ ในการค้าขายนี้ รัฐก็ได้เข้าควบคุมโดยจัดให้ร้านค้าขายรวมเข้าด้วยกันเป็นกลุ่ม ๆ เข้าเป็นสหกรณ์ผู้ขาย เช่นเดียวกับหัตถกรรมขนาดย่อย รัฐก็จัดให้เข้าร่วมอยู่ในสหกรณ์ผู้ผลิต

ปลาย พ.ศ. 2501 รัฐบาลเริ่มตั้งคอมมูนขึ้นในเมือง เป็นวิธีการที่จะระดมแรงงานในเมือง เพื่อการผลิตอุตสาหกรรม โดยเฉพาะแรงงานของหญิงที่แต่งงานแล้ว คอมมูนในชนบท สมาชิกมีเสรีภาพน้อยกว่าในเมืองซึ่งอาจมีการกระทำเป็นส่วนตัวได้มากในชีวิตประจำวัน คอมมูนจัดทำบริการเฉพาะบางวัน หรือให้สมาชิกเลือกเอาว่าจะใช้บริการใด ไม่ใช้บริการใด และคอมมูนในเมืองนี้ยังมีจำนวนไม่มาก มีแต่ในกิจการผลิตขนาดย่อยเป็นสำคัญ ชีวิตในเมืองนั้นย่อมมีเสรีภาพมากกว่าในชนบท และการจะพยายามควบคุมทุกอิริยาบถของชีวิตนั้นทำได้ลำบากกว่า

เศรษฐกิจประเทศจีนคอมมิวนิสต์เป็นระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมบังคับกล่าวคือ กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของรัฐ และการแจกจ่ายทรัพยากรการผลิตโดยคำสั่งบังคับ องค์การวางแผนส่วนกลางคือ State Planning Committee การวางแผนส่วนกลางนี้ใช้วิธีการสมดุลกันเป็นพื้น คือการสมดุลระหว่างรายได้และรายจ่ายของรัฐ อุปสงค์และอุปทานของสินค้าในสินค้าสำคัญ ๆ ทางอุตสาหกรรมได้ใช้วิธีกำหนดการผลิตและการแจกจ่ายผลผลิตโดยวิธี material balance เช่น ในสหภาพโซเวียต ส่วนสำหรับสินค้าอุปโภคบริโภคกำหนดราคาไว้ต่างกันไป เป็นราคาที่รัฐกำหนดมิใช่ตลาดกำหนดอุปสงค์และอุปทาน สินค้าที่จำเป็นเช่น อาหารและเสื้อผ้า รัฐจะกำหนดราคาต่ำกว่าราคาสมดุล แล้วใช้วิธีแบ่งปันส่วน สินค้าที่ไม่จำเป็นรัฐก็ตั้งราคาไว้สูง

ส่วนในทางเกษตรกรรมมีการกำหนดเป้าหมายการผลิตในคอมมูนหนึ่ง ๆ ต้องส่งให้รัฐในรูปแบบซี แต่ที่เหลืออาจขายได้ในตลาดชนบท ซึ่งมีขึ้นเป็นครั้งคราวในปีหนึ่ง ๆ

ระบบเศรษฐกิจประเทศจีนคอมมิวนิสต์ได้มีการวางแผน 5 ปี เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2496 ในแผน 5 ปีแรก (พ.ศ. 2496-2500) รัฐบาลเน้นอุตสาหกรรมหนัก ระดมการสะสมทุนในอุตสาหกรรมหนัก แผนนี้ได้รับความสำเร็จทางด้านอุตสาหกรรม แต่สาขาเศรษฐกิจเกษตรกรรมผลผลิตเพิ่มขึ้นน้อยมากเพียงปีละ 1% ในแผน 5 ปีครั้งที่สอง (พ.ศ. 2501-2505) พรรคคอมมิวนิสต์มั่นใจมากเกินไปในความสำเร็จของแผนแรก จึงประกาศนโยบาย "กระโดดไปข้างหน้า (Great Leap Forward) ในการผลิตอุตสาหกรรม ซึ่งปรากฏว่าล้มเหลว เพราะวางเป้าหมายสูงมากเกินไป และเกษตรกรรมผลิตผลไม่เพิ่มขึ้น อุตสาหกรรมขาดวัตถุดิบเกษตรกรรม หลังจากกระยะปรับตัวเสีย 3 ปี จึงได้เริ่มแผน 5 ปีครั้งที่สามใหม่ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2509 ซึ่งได้เน้นสาขาเศรษฐกิจเกษตรกรรมมากขึ้น

เท่าที่ผ่านมาจีนคอมมิวนิสต์ใช้นโยบายพัฒนาทางอุตสาหกรรมหนัก และใช้ระบบนารวมและคอมมูนในการผลิตเกษตร แต่จีนเป็นประเทศที่มีพลเมืองมาก การรวมเป็นคอมมูนและนารวมอาจให้ประโยชน์น้อยกว่าในระบบนับของสหภาพโซเวียต ซึ่งมีเนื้อที่กว้างขวาง ระบบนารวมอาจให้ประโยชน์การใช้เครื่องจักรทำนา ในจีนคอมมิวนิสต์ผลิตผลเกษตรเพิ่มขึ้นช้าและทำให้ช่องว่างระหว่างสาขาเกษตรกับอุตสาหกรรมต่างกันอย่างออกไปทุกที และในที่สุดก็ยับยั้งการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมเอง เพราะขาดอาหารและวัตถุดิบจากสาขาเกษตร ยิ่งในระยะหลังมีการปฏิวัติวัฒนธรรม ทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหยุดชะงักไปอีก

(3) หลักการของคอมมูน

กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนกลางเปลี่ยนสภาพเป็นกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินส่วนรวม เป็นหน่วยงานที่ผสมผสานกลมกลืนระหว่างการเมือง โดยเฉพาะหน่วยบริหารระดับท้องถิ่น (Hsiang) กับหน่วยงานทางเศรษฐกิจและทางทหารเข้าไว้ด้วยกัน ผลผลิตของแต่ละคอมมูนเป็นของส่วนรวมทั้งหมด การบริหารงานของคอมมูน ตกอยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการปฏิวัติ มีสายงานการบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อคณะกรรมการปฏิวัติแห่งอำเภอ

ก. ลักษณะเด่นของระบบคอมมูน เมื่อเปรียบเทียบกับสหกรณ์การเกษตรแบบก้าวหน้าที่สำคัญคือ

1. เป็นหน่วยงานที่มีการรวมตัวของรูปแบบหน่วยงานขนาดใหญ่กว่าระดับสหกรณ์ ซึ่งจัดการเฉพาะด้านเกษตร แต่คอมมูนจัดการทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การทหาร การศึกษาและวัฒนธรรม

2. เป็นหน่วยพื้นฐานแห่งอำนาจทางการเมืองสังคมนิยมจีน มุ่งทำให้สังคมนิยมจีนมีความสมบูรณ์แบบขั้น
3. สหกรณ์ดำเนินการเพื่อการผลิตร่วมกัน แต่คอมมูนจัดการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน

ข. องค์การบริหารคอมมูน

ประกอบด้วย

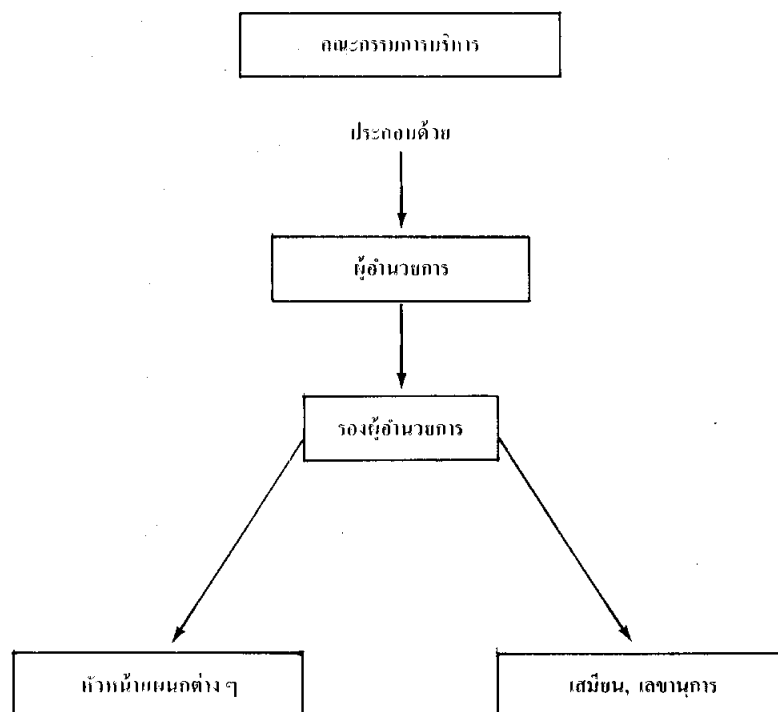
1. สภาคอมมูน
2. คณะกรรมการบริหาร
3. คณะกรรมการอำนวยการ

1. สภาคอมมูน

ประกอบด้วย สมาชิกคอมมูนประชาชนในแต่ละเขตคอมมูนต่าง ๆ คอมมูนแต่ละแห่งเป็นผู้เลือกตั้งสภาคอมมูนเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุด ด้านการตัดสินใจชี้ขาดงบประมาณ โครงการต่าง ๆ รวมทั้งนโยบายที่สำคัญ ๆ อีกด้วย

2. คณะกรรมการบริหาร

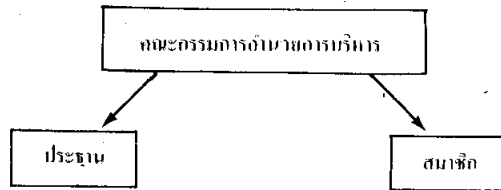
ผู้ดำรงตำแหน่งนี้ จะอยู่ในตำแหน่งสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์ด้วย ส่วนมากเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

แต่ละแผนกจะทำการแบ่งแยกหน่วยงานย่อยๆ อาทิ เช่น ฝ่ายบัญชี ฝ่ายคมนาคม ฝ่าย
ปศุสัตว์ ฝ่ายการค้า ฝ่ายเครดิต

3. คณะกรรมการอำนวยการบริหาร

จัดเป็นหน่วยงานเล็ก ๆ

ทำหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานของคอมมูน ปฏิบัติตามนโยบายและกฎเกณฑ์ที่รัฐ
กำหนดมา

โครงสร้างและระบบการบริหารคอมมูน จัดเป็นองค์กรเอกประสงค์ มีโครงสร้าง
ดังนี้

1. คอมมูน (Commune) หรือประชาคม
2. กองการผลิตใหญ่ (Production Brigades)
3. กองการผลิตขนาดเล็ก (Production Teams)

หลักการบริหารงานนั้นในปี พ.ศ. 2501 คณะกรรมการกลางของพรรคระบุว่า การจัด
หน่วยบริหารของคอมมูนแบ่งเป็น 3 ระดับ คือระดับคอมมูน ซึ่งมีคณะกรรมการบริหารของ
คอมมูนเป็นองค์กรบริหารสูงสุด ระดับกองการผลิตใหญ่และระดับกองการผลิตขนาดเล็ก ซึ่ง
ต่างก็มีคณะกรรมการและเจ้าพนักงานบริหารของตนตามลำดับ ให้กองการผลิตใหญ่รับผิดชอบ
การจัดการเกี่ยวกับการอุตสาหกรรม การควบคุมการชลประทาน และการโค่นล้างถางป่าเป็น
สำคัญ และให้กองการผลิตขนาดเล็กเป็นหน่วยพื้นฐานของการจัดระบบแรงงานและการผลิต
รวมทั้งเป็นที่จัดบัญชี (accounting units) และการแบ่งปันรายได้เป็นสำคัญ

จำนวนและขนาดของแต่ละหน่วยในแต่ละระดับ ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้แน่นอนแต่
ประการใด ฉะนั้นขนาดของแต่ละหน่วยจึงแตกต่างกัน และจำนวนก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาล
เวลา เช่นรายงานจากสำนักข่าวจีนใหม่ในปี พ.ศ. 2502 มีคอมมูนรวมทั้งหมด 26,000 หน่วย ใน
ปี พ.ศ. 2506 ในมณฑลกว๋างตุงมีคอมมูน 1,600 หน่วย กองการผลิตใหญ่มี 20,000 หน่วย และ
440,000 กองการผลิตขนาดเล็ก นั่นก็คือ เฉลี่ยแล้วแต่ละคอมมูนแบ่งออกเป็น 12 กองการ
ผลิตใหญ่ ซึ่งในขณะหนึ่งของปี พ.ศ. 2505 ในแขวงหนึ่ง (หน่วยการบริหารพิเศษซึ่งมีเฉพาะบาง
ท้องถิ่น มีฐานะสูงกว่าระดับอำเภอ) ซึ่งมี 18 อำเภอ รวมทั้ง 671 คอมมูน 3,870 กองการผลิตใหญ่

และ 37,306 กองการผลิตขนาดเล็ก นั่นก็คือเฉลี่ยแล้วแต่ละคอมมูนมี 6 กองการผลิตใหญ่ แต่ละกองการผลิตใหญ่มี 10 กองการผลิตขนาดเล็ก แต่ในปีเดียวกัน มีกองการผลิตใหญ่แห่งหนึ่งในอำเภอเฉาหยาง มณฑลหูเป่ย์ มีสมาชิกทั้งหมด 707 ครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย 2,769 คน ในจำนวนนี้มี 1,115 คน ทำงานอยู่ใน 12 กองการผลิตขนาดเล็ก ซึ่งแต่ละกองการผลิตขนาดเล็กเฉลี่ยแล้วมีสมาชิก 59 ครอบครัว ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2508 คณะกรรมการการเมืองของคณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์ ได้แนะนำให้ปฏิรูปขนาดของกองการผลิตขนาดเล็กให้ลดลงเหลือราว ๆ 30 ครอบครัว โดยมีจำนวนครอบครัวน้อยลงในดินแดนที่มีคนอาศัยอยู่อย่างเบาบาง และมีจำนวนครอบครัวมากขึ้นในบริเวณที่มีผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่นยิ่งขึ้น แต่ให้หลักการว่าไม่ควรตัดสินใจโดยเมืองบน แต่ให้ดูสภาพการณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น

ก. ความล้มเหลวของระบบคอมมูน

ในระยะแรกของการพัฒนาระบบประชาคมหรือคอมมูนขึ้นนั้น ได้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจเป็นอย่างมากหลายประการดังต่อไปนี้

1. ขาดแรงจูงใจ ผลผลิตตกต่ำ มีการบังคับโดยการเกณฑ์แรงงานมาทำการผลิตร่วมกัน
2. กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคลถูกทำลายเปลี่ยนเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวม (collective ownership) ซึ่งมีผลกระทบต่อความรู้สึกต่อชาวไร่ชาวนาเป็นอย่างมาก เพราะเขายังมีความหวงแหนในทรัพย์สินนี้ อุตสาหะสะสมมาเป็นเวลานาน และบางสิ่งก็เป็นทรัพย์สินมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษ
3. ระบบครอบครัวถูกทำลาย สร้างค่านิยมให้จงรักภักดีต่อรัฐมากกว่าครอบครัว เป็นการทรมานจิตใจชาวจีนมาก เพราะชาวจีนแต่เดิมมีความผูกพันต่อครอบครัวแบบขยาย (extended family) เป็นครอบครัวที่มีความผูกพันอบอุ่นช่วยเหลือกันในหมู่ญาติมิตร แล้วต้องใช้ชีวิตอยู่กับคนอื่น ๆ และรับประทานอาหารในโรงอาหารคอมมูน
4. มีสภาพชีวิตแบบขมขื่น ทนทุกข์ทรมาน ทำงานเพื่อส่วนรวม ขยันมากเท่าใดก็ไม่เกิดผลดีต่อตนเอง ได้รับผลตอบแทนเพียงปัจจัยการดำรงชีพเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ความรื่นเริงการพักผ่อนหย่อนใจ ถูกจำกัดอยู่ในขอบเขต ทำให้คนจีนในระยะนี้ขาดความกระตือรือร้น แม้ว่าจะมีการปลูกให้พลังมวลชนรวมตัวกัน ก็ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง
5. ขาดอุปกรณ์เทคนิคสมัยใหม่ที่จะเข้ามาช่วยดำเนินการให้ระบบคอมมูนประสบความสำเร็จได้
6. ความล้มเหลวด้านบริหาร ขาดประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่เข้าไปบริหารระบบคอมมูนขาดความรู้ความชำนาญในการดำเนินการกับหน่วยงาน ซึ่งมีโครงสร้างสลับซับซ้อน องค์กรการ

บริหารไม่กำหนดอำนาจหน้าที่ออกมาอย่างเด่นชัด จึงเกิดมีการก้าวท้าวในการทำงานเกิดขึ้น อาทิเช่น หน่วยงานที่ทำหน้าที่ผลิตอุตสาหกรรมถือเป็นหน่วยงานอยู่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบฝ่ายบริหารส่วนภูมิภาค ไม่ควรให้ฝ่ายบริหารคอมมูนในตัวเมืองมาก้าวท้าว เป็นต้น

7. มุ่งเน้นหนักให้เกิดผลผลิตโดยมีการจัดตั้งด้านระบบงานผลิต (work production system) มากกว่าส่งเสริมการผลิตด้านอุปโภคบริโภค สร้างความไม่พอใจให้ประชาชนอย่างมาก

8. ประการสุดท้าย ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นเป็นประจำ เป็นผลให้ระบบการผลิตล้มเหลว

ผลสะท้อนจากความล้มเหลวของระบบคอมมูนในระยะแรก รัฐบาลจีนเห็นความสำคัญในการต้องรีบพัฒนาการเกษตรโดยรีบด่วน หันกลับมาทบทวนนโยบายที่ดำเนินไปเสียใหม่ โดยการมุ่งการเกษตรเป็นอันดับแรก โดยยึดถือคำขวัญใหม่ “เกษตรกรรมเป็นรากฐานและอุตสาหกรรมเป็นตัวนำ” โดยมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมอันเนื่องมาจากเกษตรกรรมเป็นปัจจัยการผลิต อุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมเบา มีความสำคัญด้อยลงไปกว่าการเกษตร หลังจากความล้มเหลวระบบคอมมูน รัฐบาลจีนได้หันมาปรับปรุงระบบการชลประทานใหม่ เพื่อการพัฒนาการเกษตรอย่างจริงจัง

(4) หลักประกันในการดำรงชีพและรายได้

หลักประกันของสามัญชนและรายได้ ในครอบครัวที่เป็นสมาชิกของคอมมูนได้รับหลักประกันในการดำรงชีพอย่างทั่วถึง ความจริงก็คือหลักการประกันสังคมโดยบังคับอย่างหนึ่งนั่นเอง คอมมูนส่วนใหญ่ให้หลักประกันแก่สมาชิกตามคำขวัญที่เรียกว่า “หลักประกัน 7 ประการ” หรือ “หลักประกัน 10 ประการ” หลักประกันเหล่านี้ได้แก่การให้อาหาร ให้ที่อยู่อาศัย ให้เครื่องนุ่งห่ม ให้ยารักษาโรค ให้การศึกษา ให้บริการตัดผม ให้การบันเทิง ให้ปัจจัยทำความอบอุ่นในฤดูหนาว ให้ปัจจัยความเย็นในฤดูร้อน ให้ปัจจัยในการสมรสและปลงศพให้ คอมมูนบางแห่งให้หลักประกันหลายอย่าง บางแห่งให้น้อยอย่างตามแต่การตัดสินใจของกองการผลิต กองการผลิตใหญ่ หรือคอมมูนนั้น ๆ รับนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ให้หน่วยการผลิตต่าง ๆ เก็บข้าวสาลียั้งฉางไว้เพื่อต่อสู้กับการขาดแคลนอาหารในปีที่ภูมิภาคไม่อำนวย หรือมีภัยสงคราม การให้หลักประกันดังกล่าวเป็นการแบ่งเบาระยะครอบครัวที่มีคนชราและเด็กได้มาก เป็นสวัสดิการที่ชุมชนต้องรับภาระร่วมกัน เพราะหักจากรายได้ของหน่วยที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่นั่นเอง แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการฝึกจิตใจให้คนไม่เห็นแก่ตัวมากนัก

นอกจากหลักประกันสังคมดังกล่าว สมาชิกของคอมมูนยังอาจมีรายได้เป็นประจำอีก 2 ทางคือ

(1) รายได้จากผลิตในที่ทำกินส่วนตัว (private plot)

(2) รายได้จากการทำงานซึ่งคิดเป็นหน่วยแรงงาน (work point) และบางที่ก็มีส่วนเพิ่มที่เป็นของแจก (free supplies) หรือโบนัส (bonus)

ปัจจุบันการจ่ายค่าตอบแทนยังยึดหลักของลัทธิสังคมนิยมเป็นเกณฑ์ ตามวิธีคิดค่าแรงเป็นหน่วยแรงงาน กล่าวคือ การจ่ายค่าจ้างคิดตามปริมาณและคุณภาพของแรงงาน เช่น คนที่ทำงานมากย่อมได้ค่าตอบแทนมากกว่าคนทำงานน้อย ทำงานหนักย่อมได้ค่าจ้างมากกว่างานเบา และคนที่ทำงานโดยใช้ความชำนาญหรือความรู้พิเศษย่อมได้ค่าตอบแทนมากกว่าคนที่มีความชำนาญหรือความรู้น้อยกว่า ตามหลักการที่ว่า “ให้ตามความสามารถ ได้ตามงานที่ทำ” (From each according to his ability, to each according to his work)

2.3.2.6. ระบบสังคมนิยมเสรีหรือสังคมนิยมแบบให้ตลาดกำหนดราคาในประเทศ ยูโกสลาเวีย

1. ความหมายและหลักการ

OSKAR LANGE นักเศรษฐศาสตร์ชาวโปแลนด์ ได้อธิบายลัทธิสังคมนิยมแบบเสรี (Liberal Socialism) หรือแบบให้ตลาดกำหนดราคา (Market Socialism) เพื่อให้แตกต่างจากสังคมนิยมแบบอื่น เพราะสังคมนิยมแบบอื่น ๆ นี้จะเป็นแบบบังคับ (Command Economy) คณะกรรมการวางแผนส่วนกลาง (Central Planning Board = CPB) จะเป็นผู้กำหนดทุกอย่าง เช่น ผลิตอะไร จำนวนเท่าไร ใช้วิธีผลิตแบบไหน จะลงทุนหรือเลิกกิจการ แบ่งสรรทรัพยากรไปให้ใคร และให้จำนวนเท่าไร เป็นต้น

ส่วนสังคมนิยมแบบเสรีนี้ รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (means of production) อันได้แก่ โรงงาน เครื่องจักร เครื่องมือ วัตถุดิบ ฯลฯ โดยมีผู้จัดการโรงงานเป็นผู้กำหนดว่าจะผลิตอะไร จำนวนเท่าไร ผลิตอย่างไร และมีคนงานได้รับค่าจ้างจากรัฐ CPB เป็นผู้กำหนดราคาซื้อและขายสินค้า วิธีการกำหนดมักดูจากตลาดที่มีการซื้อขายกันอยู่ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ของอุปสงค์และอุปทานเป็นผู้กำหนดราคานั้นเอง ระบบเศรษฐกิจนี้เรียกว่า “สังคมนิยมแบบให้ตลาดกำหนดราคา” ราคาจะยืดหยุ่นตาม กล่าวคือ เมื่อใดคณะกรรมการวางแผนส่วนกลางตั้งราคาแพง จูงใจให้ทางโรงงานผลิตมาก เป็นเหตุให้มีสินค้าเหลือตกค้าง จะหาทางลดราคาลง เมื่อใด CPB กำหนดราคาถูก ผู้บริโภคซื้อไปใช้จนหมด จะหาทางกำหนดราคาสูงขึ้น CPB จึงควรกำหนดราคาตรงที่อุปสงค์และอุปทานเท่ากัน เพื่อให้เกิดสมดุล CPB จะเปลี่ยนแปลงราคาเมื่อเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้ ในการซื้อของหรือกำหนดราคาขาย ผู้จัดการโรงงานจึงถือตามราคาที่ CPB ตั้งไว้ ผู้จัดการโรงงานจะทำให้ต้นทุนต่ำ เพื่อขายได้ในราคาถูกกว่าที่ทำได้ เพราะราคากำหนดไว้แน่นอน โดย CPB กำไรจึงมีไม่มากนัก ซึ่งจะแบ่งกันไปให้แก่ผู้มีส่วนในการผลิต (คนงาน ผู้บริโภค เพราะ

เป็นสหกรณ์) ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นนี้ ดังนั้นเอกชนจึงไม่อาจสะสมทรัพย์สินร่ำรวยจนเกินไปขึ้นได้ เป็นทางขจัดความเห็นแก่ตัวลง อย่างไรก็ตาม เอกชนยังมีอิทธิพลในการบริโภค (consumer sovereignty) คือมีเสรีภาพที่จะซื้อสินค้าใด ๆ ก็ได้ และเอกชนสามารถมีกรรมสิทธิ์ในบ้านเรือนที่อยู่อาศัยได้ ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมแบบให้ตลาดเป็นผู้กำหนดราคานั้นมีประเทศยูโกสลาเวียประเทศเดียวที่ใช้ลัทธินี้

ในต้นศตวรรษที่ 20 ชาวออสเตรียชื่อ Ludwig von Mises ได้เขียนหนังสือโต้แย้งกับระบบการวางแผนที่ต้องคำนวณทางเศรษฐศาสตร์และการแบ่งสรรทรัพยากรตามระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม การตีค่าและราคาของสินค้าและเครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต ก็ลำบากยุ่งยาก เพราะในระบบสังคมนิยม ไม่ได้ตีค่าหรือประเมินค่าเป็นเงินตรา จะผลิตสินค้าอะไรขึ้นเท่าไร หากไม่มีตลาดเป็นผู้กำหนดเหมือนในลัทธิทุนนิยม ก็เป็นเรื่องลำบากเช่นเดียวกัน สิ่งจูงใจให้คนผลิตในลัทธิทุนนิยม คือกำไรและการมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น ส่วนในระบบสังคมนิยมไม่มี

นอกจากนี้นักเศรษฐศาสตร์หลายคน ได้วิจารณ์ระบบสังคมนิยมแบบให้ตลาดกำหนดราคานั้นในหลายประการ ดังต่อไปนี้

1. ผลตอบแทนของความตั้งใจของผู้ทำงานอยู่ที่ไหน? เพราะในระบบทุนนิยมผู้ที่ลงทุนคิดค้นจะได้ผลตอบแทนได้ แต่ในระบบสังคมนิยมนั้น การพยายามขยายกิจการ การพยายามคิดค้นหาวิธีการและสินค้าชนิดใหม่ ๆ สิ่งเหล่านี้จะได้ผลตอบแทนอะไร? ปัญหาเหล่านี้ นักสังคมนิยมพยายามหาทางแก้ไข การกำหนดรางวัลตามผลผลิตอาจทำให้ผลผลิตสูงขึ้น และในการตั้งรางวัลตามผลกำไรก็จะทำให้องค์กรหรือบริษัทต่าง ๆ พยายามใช้วิธีแอบแฝง (latent) ในการพยายามแสวงหากำไร ผลร้ายย่อมตกอยู่กับประชาชน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ CPB ต้องพยายามหาทางแก้ไข โดยการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม สร้างความตั้งใจทำงานร่วมกัน มิฉะนั้นแล้วจะไม่มีทางบรรลุเป้าหมายและแก้ปัญหาเรื่องรางวัลได้เลย

2. ในการดำเนินงานของอุตสาหกรรมต่าง ๆ นั้น ผู้ดำเนินงานจะได้ผลตอบแทนเป็นตัวตน ซึ่งเป็นความพยายามของหน่วยงานนั้นในอันที่จะทรงไว้ซึ่งขนาดของกิจการ และรักษาความมีประสิทธิภาพของกิจการเอาไว้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจเป็นไปได้ในระบบสังคมนิยม เพราะในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ต้องนึกถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นใหญ่

3. ปัญหาสำคัญอีกเรื่องหนึ่งคือ CPB จะไม่สามารถทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลข่าวสารที่สมบูรณ์แบบได้ และโดยเฉพาะในกรณีที่ต้องวางแผนของสินค้าทั้งหมด ราคาของสินค้า ความต้องการใช้ทรัพยากร ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต้องดำเนินการอย่างรวดเร็ว ถ้าเกิดความล่าช้า ปัจจัยต่าง ๆ อาจผันแปรไปทำให้องค์ประกอบอื่น ๆ หรือแม้แต่กิจกรรมที่วางแผนไว้ก็ต้องพลาดไป

ด้วย ซึ่งต้องมีผลต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในหน่วยงานนั้น รวมทั้งการขยายกิจการลงทุน และความต่อเนื่องอื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เหลือวิสัยจะทำได้

4. ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นเป็นปัญหาที่อยู่คงที่ แต่ในส่วนที่เป็นปัญหาที่เคลื่อนไหวได้ (Dynamic problem) กล่าวคือการค้นคว้าการวิจัยต่าง ๆ กระทำโดยรัฐส่วนกลาง ผลของการวิจัยเหล่านั้น อาจทำให้ผลผลิตเปลี่ยนแปลงไป สมมุติว่า ถ้าผู้จัดการขององค์การแห่งหนึ่งมีผลผลิตที่น่าพอใจอยู่แล้ว และผลจากการวิจัยทำให้เขาต้องเปลี่ยนวิธีการผลิต ซึ่งเป็นความเสี่ยงอย่างมาก โดยไม่มีผลตอบแทนที่มีตัวตนเลย ซึ่งผู้จัดการคนนั้นอาจมีปฏิริยาโต้แย้งได้

5. ประการสุดท้ายที่สำคัญก็คือ ผลกำไรที่เหลือจากการลงทุนของสังคมนั้น เป็นเรื่องยุ่งยากที่จะนำมาจ่ายคืน เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นการยากที่จะวัดถึงความยุติธรรมว่ากำไรนั้นควรจะเป็นของใครและเท่าไร และสิ่งนี้เองจะเป็นผลร้ายต่อระบบสังคมนิยม และปัญหาเรื่องเงินออมทรัพย์ก็เป็นเรื่องสำคัญ กล่าวคือทุกคนออมทรัพย์โดยผ่านธนาคารของรัฐ การที่รัฐจ่ายทดแทนเงินออมเหล่านั้น อาจก่อให้เกิดการไม่ประสงค์จะทำงาน เพราะอาศัยผลรายได้จากเงินออม สิ่งนี้ทำให้ผลการทำงานเพื่อสังคมลดลง แต่ถ้ารัฐไม่จ่ายดอกเบี้ยแก่เงินออมก็จะเป็นการจูงใจในการออมทรัพย์ ทำให้รัฐบาลขาดเงินทุนในการพัฒนา ถ้ารัฐบาลบังคับให้เอกชนฝากเงินออมโดยไม่มีผลตอบแทนก็จะกลายเป็นการทำลายน้ำใจคนงานและเกิดผลเสีย ด้วยเหตุนี้จึงนับว่าเป็นข้อบกพร่องของระบบสังคมนิยม การที่จะจูงใจให้มีการทำงานร่วมกัน สิ่งที่รัฐพึงทำก็คือ พยายามสร้างความพอใจในการบริโภคให้กับประชาชน ภายใต้การวางแผนให้มากที่สุด และบังคับให้บุคคลออมทรัพย์ในรูปของกฎหมายบังคับ และในขณะเดียวกันต้องไม่กระทบกระเทือนจิตใจของสมาชิกของสังคม โดยวิธีนี้รัฐสามารถรักษาอธิปไตยของผู้บริโภคได้ในขณะเดียวกันที่สามารถรักษาเงินออมไว้อีกด้วย

Hayek ได้สรุปแนวความคิดในการวิจารณ์ระบบสังคมนิยมเสรี ได้ 2 ประการ คือ

1. สังคมนิยมเสรี ต้องมีคณะกรรมการวางแผนส่วนกลางที่ทำงานละเอียดมาก และรัฐบาลต้องรอบรู้ทุกอย่าง

2. สังคมนิยมเสรี ไม่แตกต่างจากระบบเผด็จการรวมอำนาจ (Totalitarian System) เพราะมีคณะกรรมการส่วนกลางรวมอำนาจทางเศรษฐกิจไว้มากกว่าระบบนายทุนอื่น ซึ่งเขาวิจารณ์ต่อไปอีกว่า

2.1 การกำหนดราคาทำได้ยาก แม้จะใช้คณิตศาสตร์ช่วย ซึ่งเป็นหน้าที่ของ CPB และราคาจะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

2.2 ระบบเศรษฐกิจแบบนี้ จะไม่ยอมให้ธุรกิจใหม่ ๆ เข้ามาตั้งแม้จะผลิตในราคา
ทุนต่ำกว่าก็ตาม

2. กิจกรรมทางเศรษฐกิจในประเทศยูโกสลาเวีย

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงใหม่ ๆ นั้น ยูโกสลาเวียดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ
ตามแบบฉบับสหภาพโซเวียต คือรัฐเป็นเจ้าของและผู้จัดการกิจกรรมเศรษฐกิจโดยตรง แต่
ประมาณ พ.ศ. 2493 ยูโกสลาเวียเริ่มออกจากรูปแบบเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียต ทั้งทาง
อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม สาเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญนี้ก็คือ การดำเนิน
นโยบายเศรษฐกิจภายในตามรูปแบบของสหภาพโซเวียตนำมาซึ่งปัญหา คือการรวมเข้าศูนย์กลาง
มากเกินไป การละเลยผู้บริโภค การมีสายการบังคับบัญชาล่าช้า และการที่กรรมกรไม่รู้สึกรว่า
ตนเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยการผลิตในทางด้านอุตสาหกรรมได้มีออกกฎหมายฉบับวันที่ 26
มิถุนายน พ.ศ. 2493 ให้การบริหารงานของกิจการวิสาหกิจเป็นของกรรมกรส่วนรวม โดยให้
เหตุผลว่า เพื่อให้สอดคล้องตามกฎหมายของสังคมนิยมที่ว่า ผลผลิตของสังคมนิยมจะจัดการโดย
ผู้ทำการผลิตเอง และเพื่อที่จะให้เป็นการส่งเสริมหลักประชาธิปไตยว่าด้วยการปกครองนี้เอง
ของประชาชน ในทางด้านเกษตรกรรมได้มีกฤษฎีกาใน พ.ศ. 2496 ให้ชาวนาออกจากรวมได้
ซึ่งเป็นการล้มเลิกระบบนารวมในยูโกสลาเวีย เกษตรกรรมในยูโกสลาเวียปัจจุบันดำเนินการ
โดยเอกชนเป็นส่วนใหญ่

อุตสาหกรรมในยูโกสลาเวียที่รัฐเป็นเจ้าของทุกหน่วยอุตสาหกรรม แต่การดำเนินการ
กระทำโดยกรรมกรของโรงงาน (workers' management) นับเป็นลักษณะพิเศษของ
เศรษฐกิจยูโกสลาเวีย ความคิดให้กรรมกรของโรงงานเป็นผู้บริหารโรงงานเองนี้ เป็นอุดมการ
เก่าแก่มาแล้ว ลัทธิ Syndicalism เสนอให้กรรมกรเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต ลัทธิ Syndicalism
ต้องการให้กรรมกรบริหารโรงงานเอง โดยตั้งกรรมกรเป็นหน่วยๆ เรียกว่า Syndicate ขึ้น
ความคิดเรื่อง Guild Socialism ก็คล้ายคลึงกัน ต่างกับ Syndicalism แต่ทำให้รัฐเป็นเจ้าของโรงงาน
แต่ให้กรรมกรดำเนินงานเอง เป็นแต่ละอาชีพไปและไม่นิยมใช้วิธีรุนแรงเช่นลัทธิ Syndicalism
ส่วนความคิดเรื่อง producers' cooperative นั้นเป็นของ Louis Blanc (พ.ศ. 2356-2425) และ
Ferdinand Lasalle (พ.ศ. 2368-2407) ซึ่งก็มีความคิดให้สหกรณ์เป็นเจ้าของและผู้จัดการโรงงานเอง
ความคิดที่จะให้กรรมกรจัดการโรงงานนี้เกิดขึ้นจากเหตุผลว่า กรรมกรหรือกลุ่มของกรรมกร
ย่อมรู้ปัญหาต่างๆ ของโรงงานได้ดีกว่ารัฐ กรรมกรในฐานะผู้บริหารจะได้ดูแลความมั่นคง และ
การครองชีพที่ดีพอให้แก่กรรมกรด้วยกัน ขจัดเอาเปรียบและถือว่ากรรมกรเป็นคนต่างชั้น

ลัทธิ Syndicalism นั้นไปไกลถึงกับไม่เชื่อถือว่ารัฐจะจัดการกิจการโรงงานได้ดี พวกนี้เชื่อว่ารัฐเป็นเครื่องมือของพวกนายทุน ฉะนั้น กรรมกรควรเป็นผู้จัดการโรงงานเสียเอง

ปัญหาของการให้กรรมกรเป็นผู้บริหารหน่วยการผลิตเองนี้ก็คือ ทำให้กรรมกรขาดวินัยในการปฏิบัติงาน สายการบังคับบัญชาถูกระทบกระเทือน และทำให้การบริหารไม่เด็ดขาด นอกจากนี้การให้กรรมกรเป็นผู้บริหารโรงงาน กิจการอาจไม่สามารถทำไปได้ในอุตสาหกรรมการผลิตสมัยใหม่ ซึ่งต้องการเทคนิคการบริหารงานและความรู้เฉพาะอยู่มาก อีกประการหนึ่งธุรกิจสมัยใหม่ต้องการการลงทุนสูง กรรมกรจะหาทุนได้ที่ไหน? ท้ายที่สุดก็ต้องยืมหรือได้รับมาจากรัฐ เป็นเรื่องยากลำบากที่จะให้โรงงานที่บริหารงานโดยกรรมกรเองมีประสิทธิภาพในการผลิต

ในยูโกสลาเวีย นั้น โรงงานหนึ่ง ๆ จะมีสภากรรมกรของโรงงาน (workers' council) ซึ่งเลือกตั้งโดยกรรมกร ในโรงงานขนาดเล็กมีคนทำงานน้อยกว่า 30 คน กรรมกรทุกคนเป็นสมาชิกสภากรรมกรของโรงงานนั้น ปกติสภากรรมกรนี้จะมีสมาชิกประมาณ 15 ถึง 120 คน สมาชิกอยู่ในตำแหน่งคราวละ 1 ปี จะมีการประชุมสภากรรมกรนี้อย่างน้อยครั้งหนึ่งทุก 6 สัปดาห์ สภานี้เป็นองค์การวางแผนงานของโรงงาน สภากรรมกรจะเลือกคณะผู้บริหารงาน ในการประชุมคราวแรกอยู่ในตำแหน่ง 1 ปี คณะผู้บริหารงานนี้จะบริหารงานตามนโยบายที่สภากรรมกรวางไว้ และตามกฎหมายข้อบังคับของรัฐบาลด้วย คณะผู้บริหารงานประกอบด้วยกรรมกร 3 ถึง 11 คน ทั้งสมาชิกสภากรรมกรและกรรมการผู้บริหารงานไม่ได้รับเงินเพิ่มจากตำแหน่งใหม่นี้แต่อย่างใด เขาคงได้รับแต่เงินเดือนในฐานะกรรมกรผู้ทำงานเดิม (ก่อนเลือกตั้ง) คนหนึ่ง

โรงงานแต่ละแห่งจะมีผู้จัดการ (chief manager) คนหนึ่ง เพื่อทำงานบริหารประจำวันต่าง ๆ ผู้จัดการนี้แต่งตั้งโดยสภาตำบล (commune) ที่โรงงานนั้นตั้งอยู่ แต่ในการเสนอชื่อเพื่อแต่งตั้งกระทำโดยคณะกรรมการผสมของสภากรรมกรของโรงงานนี้ และคณะกรรมการพิเศษ (แต่งตั้งจากบุคคลในอาชีพที่เกี่ยวข้องกับโรงงานนั้น) ตั้งโดยสภาตำบล ซึ่งจะเห็นได้ว่าอำนาจการเสนอชื่อและแต่งตั้งผู้จัดการนี้ แม้สภากรรมกรมีส่วนก็จริง แต่อำนาจขั้นสุดท้ายอยู่ที่สภาตำบล จะมีการแข่งขันในตำแหน่งผู้จัดการนี้จากบุคคลทั่วไป ไม่จำเป็นต้องเป็นคนในโรงงานนั้น ทำให้ผู้จัดการไม่อยู่ในบังคับของสภากรรมกรเด็ดขาด แต่รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมด้วย คือรับผิดชอบต่อสภาตำบลด้วย การปลดผู้จัดการนั้น สภากรรมกรจะกระทำได้โดยเสนอต่อสภาตำบล แต่การเรียกร้องนี้สภาตำบลจะกระทำก็ต่อเมื่อสภากรรมกรยืนยันอย่างเข้มแข็งมาก

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของการบริหารงานโรงงาน โดยกรรมกรในยูโกสลาเวีย ก็คือ ค่าจ้างแรงงานของกรรมกรแบ่งตามปริมาณเงินกำไรของหน่วยธุรกิจ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ ค่าจ้างแรงงานย่อมผันแปรแทนที่จะคงที่ คือค่าจ้างขึ้นกับกำไร ซึ่งเท่ากับเป็นการยกเลิกคำว่า “ค่าจ้างแรงงาน” ที่พบในระบบเศรษฐกิจอื่น

ถ้ากรรมกรเป็นผู้บริหารงานของโรงงาน โรงงานใหม่จะเกิดขึ้นได้อย่างไร ก่อนที่จะมี กรรมกร? โรงงานใหม่เกิดขึ้นได้จากโรงงานเก่าขยายงาน หรือเมื่อกลุ่มบุคคลรวมกันตั้งโรงงานใหม่ และสามารถหาทุนได้จากรัฐบาล แต่ในกรณีที่เป็นโรงงานใหญ่ รัฐบาลจะเป็นผู้ริเริ่มเองและ จัดหาเงินทุนให้ โดยปกตินั้นหน่วยการปกครองท้องถิ่น (ตำบล) มักเป็นผู้ริเริ่มเพื่อหารายได้ ให้เกิดขึ้นในตำบล ทางานให้คนในตำบล ผลิตสินค้าเพื่อคนในตำบล หรืออาจเพื่อเกียรติภูมิ ของตำบลก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ทางตำบลจะต้องจัดเงินให้จากเงินงบประมาณของตำบล หรือโดย การยืมจากธนาคารแห่งชาติ

หน่วยการผลิตในยูโกสลาเวียนี้มีอิสระที่จะผลิตสินค้าและซื้อปัจจัยที่ตนต้องการ ตาม ราคาที่เกิดจากอุปสงค์และอุปทาน แต่ก็เป็นเรื่องแน่นอนว่าในบางกรณีการซื้อขายระหว่าง หน่วยการผลิตโดยทางสัญญานั้นก็อาจไม่ตรงกับราคาในตลาดทุกครั้งไป และในบางครั้งหน่วย การผลิตหลายหน่วยก็รวมกันกำหนดราคา ซึ่งเป็นลักษณะของการผูกขาด ซึ่งยังคงเป็นปัญหา ในยูโกสลาเวีย และรัฐก็มีการวางแผนอย่างกว้างขวางเพื่อการประสานงานของหน่วยการผลิต การวางแผนนี้เป็นไปโดยเฉพาะเกี่ยวกับการลงทุน การตั้ง หรือขยายหน่วยธุรกิจ รัฐเป็นผู้กำหนด อัตราการสะสมทุน และเป็นผู้กำหนดทุนที่จะให้แก่แต่ละหน่วยการผลิตตามความต้องการ ของรัฐบาล ฉะนั้นแม้กรรมกรจะเป็นผู้บริหารโรงงาน และมีการใช้กลไกของตลาดในการผลิต และจ่ายแจกผลผลิต รัฐบาลคงควบคุมทุนและจ่ายแจกทุนตามการตัดสินใจของรัฐบาล มิใช่โดย ตลาดผ่านอัตราดอกเบี้ย กล่าวคือ ในยูโกสลาเวียมีการแบ่งแยกการใช้จ่ายทรัพยากรออกเป็น การลงทุน และการบริโภค การลงทุนรัฐบาลควบคุม แต่หลังจากการกำหนดเงินส่วนลงทุนแล้ว กลไกของตลาดเป็นเครื่องมือแจกจ่ายทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค

ในการวางแผนการลงทุน รัฐบาลยูโกสลาเวียมุ่งที่จะเพิ่มอัตราการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นสำคัญ อัตราการลงทุนในยูโกสลาเวียจึงอยู่ในระดับสูงมาก ประมาณ 30% ของผลิตผลรวม แห่งชาติ เงินลงทุนนี้ส่วนใหญ่ 70-75% มาจากรัฐบาลและธนาคารแห่งชาติ อีก 25-30% มาจาก หน่วยธุรกิจเอง รัฐบาลนั้นมีรายได้จากภาษี ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการลงทุนในยูโกสลาเวีย นั้น มาจากภาษีเป็นสำคัญ ภาษีในยูโกสลาเวียที่หารายได้ให้รัฐบาลมากที่สุดคือภาษีการเปลี่ยนมือ

ในสินค้า (turnover tax) รองลงไปคือภาษีเงินทุน (capital tax) ซึ่งก็คือภาษีที่เก็บจากเงินยืมที่รัฐบาลให้แก่หน่วยการผลิต คือเป็นประหนึ่งดอกเบี้ยนั่นเอง ซึ่งปกติจะสูงประมาณ 6% ภาษีกำไร (profit tax) ก็เป็นภาษีสำคัญอีกชนิดหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีภาษีเก็บจากค่าจ้าง (wage bill tax) ในอัตรา 15% และภาษีส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ

อัตราการสะสมทุนในยูโกสลาเวียกำหนดโดยรัฐบาล ซึ่งยอมเป็นไปตามการวางแผนที่ได้วางไว้สำหรับการแจกจ่ายทุน (ซึ่งได้มาจากภาษีนั่น) พิจารณาจากโครงการที่ตรงกับแผนเศรษฐกิจ จากเวลาการใช้คืน และการประกันจากสภาตำบล ซึ่งเหล่านี้เป็นการพิจารณานอกเหนือไปจากมาตรฐานประสิทธิภาพของหน่วยการผลิตนั้น ๆ

เกษตรกรรมในยูโกสลาเวียนั้นก่อน พ.ศ. 2494 มีการก่อตั้งระบบนารวม (collective farm) ขึ้นทั่วไป แต่มีใช้โดยการบังคับโดยตรง รัฐบาลใช้การชักชวน โดยประกาศว่าผู้ที่เข้ามาอยู่ในนารวมจะได้รับบริการที่เป็นประโยชน์จากรัฐบาล เช่น ได้รับเครื่องมือทำนาและปุ๋ย นอกจากนี้รัฐบาลยังใช้มาตรการภาษีเพื่อบังคับชาวนา ให้เข้านารวมทางอ้อม คือเก็บภาษีรายได้นาเอกชนเพิ่มขึ้น หรือไม่ก็ให้นาเอกชนส่งมอบผลผลิตแก่รัฐในราคาต่ำ อย่างไรก็ตาม ชาวนาจำนวนมากคงไม่ยอมเข้านารวม เมื่อปลายปี พ.ศ. 2494 นั้นมีเนื้อที่นาเพียง 23% เท่านั้นที่ได้ระบบนารวม การเก็บภาษีนาเอกชนอย่างแรงทำให้ชาวนาจำกัดการผลิตแต่พอที่ครอบครัวของตนต้องการ ทำให้รัฐต้องสั่งผลิตผลเกษตรเป็นสินค้าเข้า อันเป็นภาระอย่างหนักต่อเงินตราต่างประเทศที่ยูโกสลาเวียต้องใช้เพื่อส่งสินค้าทุนเครื่องจักรอยู่แล้ว

ใน พ.ศ. 2494 รัฐบาลเริ่มเปลี่ยนนโยบายโดยหยุดการบีบบังคับนาเอกชน และปรับปรุงการบริหารนารวม แต่ชาวนาก็คงยังไม่ตอบโต้อีก ใน พ.ศ. 2496 รัฐบาลประกาศเลิกนโยบายระบบนารวม และมุ่งในอนาคตต่อการกระจายอำนาจการผลิตเกษตรกรรม รัฐบาลประกาศกำหนดให้มีการยุบตัวเองของนารวมหนึ่งใดก็ได้ ถ้าคะแนนเสียงส่วนมากของสมาชิกของนารวมแห่งนั้นเห็นด้วย สมาชิกนารวมมีอิสระจะออกจากรวมได้ และนำทรัพย์สินของตนที่ได้เอามารวมไว้กับนารวมกลับคืนไป ระบบนารวมในยูโกสลาเวียไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะองค์การนารวมเองมีประสิทธิภาพต่ำ ขาดเครื่องจักร ขาดเกษตรกรที่ปรึกษาที่มีความสามารถ และไม่ได้รับความสนใจจากชาวนา ชาวนาเคยชินกับการทำกินกับที่นาขนาดเล็ก

ในปัจจุบันเกษตรกรรมในยูโกสลาเวียดำเนินงานโดยเอกชน แต่เอกชนนี้จะมีที่ดินทำกินกว่า 24.7 เอเคอร์ต่อหนึ่งครอบครัวไม่ได้ ใน พ.ศ. 2507 นั้น 87% ของที่นาในยูโกสลาเวียเป็นของเอกชน อีก 13% เป็นของสหกรณ์และเป็นของรัฐ

หลังจากการยุบเลิกระบบนารวมใน พ.ศ. 2496 แล้ว รัฐบาลก็มุ่งที่จะช่วยเหลือชาวนาทางสหกรณ์เกษตร (General Agricultural Cooperatives) สหกรณ์นี้ทำหน้าที่ทั้งในด้านสหกรณ์ ผู้บริโภค สหกรณ์หาทุน และสหกรณ์ผู้ผลิตพร้อมกันไปด้วย การเป็นสมาชิกสหกรณ์เป็นไปตามใจสมัคร แต่รัฐได้ให้บริการต่างๆ แก่สมาชิกสหกรณ์อยู่มาก เช่นการขายเครื่องมือเกษตร และปุ๋ยในราคาถูก ให้เงินทุนและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิชาการเกษตร รัฐบาลยูโกสลาเวียหวังว่าการรวมกลุ่มเข้าด้วยกันอีกในอนาคตอาจทำผ่านองค์การสหกรณ์นี้

ถ้าพิจารณาระบบเศรษฐกิจยูโกสลาเวียจากที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าก่อน พ.ศ. 2504 นั้นระบบเศรษฐกิจเจริญรวดเร็ว จาก พ.ศ. 2500 ถึง พ.ศ. 2510 รายได้ประชาชาติของยูโกสลาเวียเพิ่มเฉลี่ยปีละ 13% ขณะที่วางแผนไว้เพียง 9% มีสินค้าบริโภคถาวรมากขึ้น รายได้ของกรรมกรผู้ผลิตเพิ่มขึ้น แต่ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา โดยเฉพาะจาก พ.ศ. 2504-2506 ระบบเศรษฐกิจยูโกสลาเวียมีอัตราพัฒนาช้าลง การผลิตทางอุตสาหกรรมเพิ่มเพียง 7% แต่อัตรากำลังทำงานกลับเพิ่มสูงขึ้น และเป็นในทำนองเดียวกันอีกในปีต่อมา การเพิ่มของค่าจ้างที่เร็วกว่าการเพิ่มผลผลิตทางอุตสาหกรรมทำให้เกิดเงินเฟ้อซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งระบบเศรษฐกิจ เกิดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินตามมา

การหยุดยั้งของความเจริญในยูโกสลาเวียเนื่องมาจากเหตุผลหลายอย่างด้วยกัน ทั้งจากการขาดปัจจัยการผลิตเนื่องจากอัตราการพัฒนาของอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว และจากการเพิ่มของประสิทธิภาพในการผลิตของกรรมกร (labour productivity) ช้ากว่าการเพิ่มในค่าจ้างแรงงานทำให้เกิดเงินเฟ้อ และภาวะดินฟ้าอากาศที่ไม่อำนวย ในระหว่าง พ.ศ. 2504-2506 ในการผลิตเกษตรกรรม อาจกล่าวได้ว่าการใช้ระบบกรรมกรบริหารโรงงานนั้น มีส่วนอยู่ในวิกฤตการณ์เศรษฐกิจครั้งนี้ กล่าวคือ การที่กรรมกรบริหารโรงงานเอง อาจทำให้มีการเพิ่มในอัตรากำลังแรงงานเร็วเกินกว่าผลผลิต นอกจากนี้โรงงานยังเก็บรายได้สุทธิส่วนหนึ่ง (ประมาณ 20%) ไว้จ่ายในกิจการบริการสวัสดิการคนงาน ซึ่งเป็นการใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดเพิ่มในดีมานด์ทั้งหมดอย่างมาก เพราะว่ายูโกสลาเวียมีรายจ่ายทางการลงทุนสูงอยู่แล้ว ส่วนหนึ่งที่ทำให้ภาวะเงินเฟ้อแก้ไขไปไม่ได้ วิกฤตการณ์ พ.ศ. 2504-2506 ทำให้รัฐบาลยูโกสลาเวียเริ่มควบคุมการบริหารโรงงานของกรรมกรเข้มงวดขึ้น ทั้งในด้านการจ่ายเงินจากรายจ่ายสุทธิ ภาษีที่ต้องจ่ายให้รัฐบาล และราคาสินค้าบางชนิดรัฐบาลก็เป็นผู้กำหนดไม่ให้ราคาสูงกว่านั้น (price ceiling) สรุปได้ว่าการควบคุมของรัฐบาลในการผลิตหลัง พ.ศ. 2506 เพิ่มสูงขึ้น

ข้อสำคัญอีกข้อหนึ่งในการพิจารณาระบบเศรษฐกิจยูโกสลาเวียก็คือ ยูโกสลาเวียเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีพรรคการเมืองพรรคเดียวในการปกครองประเทศ และกำหนดนโยบาย

เศรษฐกิจ คือพรรคคอมมิวนิสต์ ถึงแม้ยูโกสลาเวียจะอ้างตัวว่าในทางเศรษฐกิจมีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (economic democracy) ในรูปการบริหารโรงงานโดยกรรมกร และใช้กลไกของราคาในการแจกจ่ายทรัพยากรการผลิต ก็มีปัญหาว่าการบริหารโรงงานโดยกรรมกรนั้นเป็นอิสระแท้จริงแค่ไหน? หรือเป็นวิธีให้พรรคคอมมิวนิสต์เข้าไปควบคุมตำแหน่งสำคัญในการผลิตอุตสาหกรรม เพราะกรรมกรคนสำคัญ ๆ ก็ย่อมเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อยู่ ส่วนการใช้กลไกแห่งราคาในการผลิตนั้นอาจถูกกระทบกระเทือนจากการวางแผนการลงทุนและการแจกจ่ายทุนของรัฐและธนาคารของรัฐที่มีมาตรฐานของตนเอง ซึ่งอาจจะไม่ใช่ประสิทธิภาพของหน่วยการผลิต

2.3.2.7 ระบบสังคมนิยมเสรีในประเทศสวีเดน

1. หลักการและการดำเนินการ

ในระบบสังคมนิยมเสรีนั้นได้มีการวางแผนจาก CPB เหมือนกับระบบสังคมนิยมแบบบังคับ ส่วนที่แตกต่างกันก็คืออำนาจในการตัดสินใจ ในการตัดสินใจในการผลิตในระบบสังคมนิยมเสรีนั้น ส่วนใหญ่เป็นหน่วยผลิตที่สอดคล้องกับทางเลือกของผู้บริโภค แต่ต้องไม่ออกนอกข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ของนโยบายของประเทศ นอกจากนี้ทรัพยากรจะถูกกำหนดโดยแผน ในขณะที่ระบบราคาเป็นตัวการกำหนดการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตสินค้าเพื่อบริโภคของหน่วยผลิตต่าง ๆ จึงเห็นได้ว่าทางเลือกของผู้บริโภค อิทธิพลของผู้บริโภคเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการตัดสินใจในการผลิตเท่านั้น จึงกล่าวได้ว่าพฤติกรรมของประชาชนเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้ทรัพยากร

นอกจากนี้ระบบสังคมนิยมเสรี รัฐเพียงแต่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตหลักเท่านั้น เอกชนยังมีสิทธิในการประกอบกิจการได้ โดยที่รัฐบาลมุ่งแต่คอยควบคุมสินค้าและบริการเหล่านั้นให้อยู่ในภาวะยุติธรรมและมีราคาที่เหมาะสม เป็นการจัดสรรทรัพยากรและระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมเสรีมุ่งส่งเสริมการผลิตโดยการให้ “ค่าจ้าง” เป็นเครื่องจูงใจในการทำงาน กล่าวคือประสิทธิภาพของคนงานเป็นเรื่องสำคัญ

โดยสรุปในแง่เป้าหมายปลายทางของระบบแล้ว ในระบบสังคมนิยมเสรีนั้นมีเป้าหมายคือการอยู่ดีกินดี และตอบแทนคนงานเต็มความสามารถของเขา ซึ่งตรงกันข้ามกับระบบสังคมนิยมแบบบังคับมีเป้าหมายเพื่อปัจเจกบุคคล กล่าวคือ ให้ผลตอบแทนความต้องการที่พออยู่ได้เท่านั้น แต่บุคคลต้องให้แก่สังคมเต็มความสามารถของเขา ซึ่งจุดนั้นเป็นจุดที่การกดขี่เอารัดเอาเปรียบจะหมดไป เมื่อเป็นเช่นนั้นทุกคนจะทำงานโดยบริสุทธิ์ใจและทำงานเต็มความสามารถ ซึ่ง Marx มีความเชื่อเช่นนั้น

กลุ่มสังคมนิยมเสรีในคาบสมุทรสแกนดิเนเวีย ดังเช่นสวีเดนและนอร์เว ยอมให้เอกชน ประกอบการในธุรกิจเล็ก ๆ และไม่ขัดต่อผลประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ แต่รัฐบาลได้กำหนด ให้รับผิดชอบต่อสังคมเป็นพิเศษ และใช้ระบบสหกรณ์ที่เป็นหลักให้ประชาชนร่วมมือประกอบการ ด้วยความสมัครใจที่ช่วยเหลื้แบ่งงานกันทำและแบ่งปันผลประโยชน์ ถือว่าเป็นระบบสังคมนิยม ที่เป็นการกระทำเป็นกลุ่มโดยส่วนรวม และรัฐบาลยอมรับเสรีภาพในการประกอบการของเอกชน และการแสวงหาผลประโยชน์โดยยุติธรรม

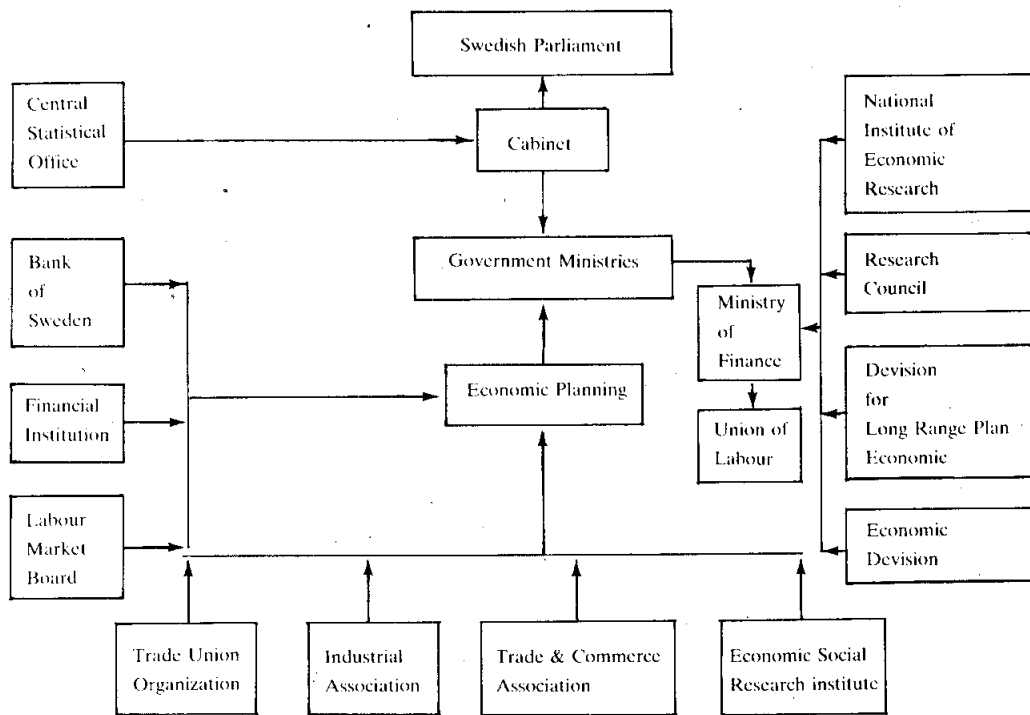
2. แผนเศรษฐกิจแห่งชาติสวีเดน (พ.ศ. 2488)

การทำงานของรัฐบาลสวีเดนมีลักษณะเหมือนกับของกลุ่มสแกนดิเนเวีย กล่าวคือ ใน การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศสวีเดนจะทำการวางแผนทั้งที่เป็นแต่ละปีและแผนระยะยาว และการใช้นโยบายของรัฐบาลต่างจะเข้าไปเพื่อผลักดันปัจจัยต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ โดยเฉพาะในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สวีเดนได้เกิดภาวะเงินเฟ้ออันเป็นผลจากอุปสงค์รวม สูงกว่าอุปทาน จึงได้หาวิธีทางแก้ปัญหาดังกล่าวนี้

2.1 ภาวะเงินเฟ้อ เพื่อจะต่อสู้ปัญหาในภาวะเงินเฟ้อหลังสงครามนี้เอง ทำให้รัฐบาล กรรมกร (Labouristic Government) ของสวีเดนได้ทำการวางแผนควบคุมอุปสงค์ของประเทศ ควบคุมการขยายเครดิตของธนาคาร รวมทั้งได้รับความร่วมมือกับกรรมกร และถ้าในการกำหนด การจำกัดค่าจ้างแรงงาน เพื่อขจัดปัญหาเงินเฟ้อ และทั้งที่รัฐบาลได้ทำการวางแผนเกี่ยวกับเงินเฟ้อ ในแผนแรกในปี พ.ศ. 2486 โดยแผนการณ์ในปี พ.ศ. 2486 นี้เองทำให้รัฐบาลสามารถคำนวณค่า ของภาวะเงินเฟ้ออย่างคร่าว ๆ ได้ และการรณรงค์ดังกล่าวจึงได้เริ่มขึ้นในส่วนต่าง ๆ ของระบบ เศรษฐกิจ ต่อมาในปี พ.ศ. 2490 รัฐบาลได้จัดตั้งผู้รับผิดชอบในการรณรงค์การแก้ภาวะเงินเฟ้อ ขึ้นโดยตรง มีชื่อว่า National Budget Delegation หน่วยงานนี้มีหน้าที่โดยตรงในการควบคุม และหาตัวเลขจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก 5 คน ที่ได้รับการแต่งตั้งจาก รัฐบาลทั้งหมด ควบคู่ไปกับ National Budget Delegation รัฐบาลสวีเดนได้ทำการจัดตั้ง National Budget office Staff ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลหน่วยงานดังกล่าว ได้ขยายตัวในการศึกษาในเรื่องดุลการใช้จ่ายของรัฐบาล และในขณะเดียวกันที่ต้องการสกัดกั้น เงินเฟ้อ รัฐบาลต้องพยายามส่งเสริมการทำงานและการขยายผลผลิตไปในตัวด้วย และรัฐบาล โดยหน่วยงานดังกล่าวได้ทำการสำรวจข้อมูลต่าง ๆ สำเร็จ สำหรับการวางแผนในปีต่อไปได้สำเร็จ ในปี พ.ศ. 2491 ซึ่งได้ทำติดต่อกันมาจนถึงในปัจจุบัน ข้อสังเกตที่สำคัญของสวีเดนในระยะ หลังสงครามโลกอันหนึ่งก็คือในการวางแผนเพื่อการดำเนินงานของสวีเดนนั้น มิได้มีองค์การ เฉพาะอย่างเช่นในประเทศนอร์เว ที่จะทำการวางแผนสัมพันธ์กับหน่วยธุรกิจเอกชน (Private

Sector) กล่าวคือการติดต่อข้อมูลเพื่อการวางแผนกับหน่วยธุรกิจเอกชน ทำไปอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบดังเช่น Joint Consultation หรือ Contract Committee อย่างในนอร์เว แต่หน่วยงานของรัฐบาลสวีเดนก็ได้ตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ทำการวางแผนควบคุมหาข้อมูลต่างๆ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะรัฐบาลของสวีเดนหลังสงครามนั้นเป็นรัฐบาลผสมของพรรค (Coalition) คือไม่มีเสียงข้างมากในสภาอย่างพรรค Labour Party ของนอร์เว ทำให้ไม่สามารถจัดตั้งองค์การที่มีสัญญาผูกพันอย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจังได้ แต่อย่างไรก็ตามความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐบาลกับหน่วยงานวิจัยของเอกชนก็ทำไปได้อย่างใกล้ชิดในส่วนที่เกี่ยวกับธุรกิจ การเกษตร การค้า ในช่วงที่ทำแผนของปี ใดๆ ก็ตาม หลังปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมาสวีเดนได้มีการจัดตั้งหน่วยงาน เชื่อมสัมพันธ์ระหว่างรัฐและเอกชนอย่างเป็นทางการ ในการร่วมมือกันวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้น เช่น National Budget Delegation Research Council, Economic Planning Council ซึ่งได้รวบรวมเอาผู้เชี่ยวชาญของทั้งเอกชนและรัฐเข้าด้วยกันเพื่อการวางแผนงานโดยตรงในนามของรัฐบาล

2.2 โครงสร้างขององค์การเพื่อการวางแผน (Swedish National Planning Organization) ของสวีเดนมีลักษณะสำคัญดังแผนภูมิต่อไปนี้

ความรับผิดชอบโดยตรงก็คือมีหน้าที่ทำการวางแผน จัดหาข้อมูลในการวางแผนทั้งในระยะ 1 ปี และแผน 5 ปี ของประเทศ ซึ่งต้องเป็นที่ยอมรับของคณะรัฐมนตรีโดยโครงสร้างของแผนจะถูกกำหนดโดยคณะรัฐมนตรีว่าในปีต่อไปจะวางแผนเน้นหนักทางใด และให้ความสำคัญอะไรมากที่สุดในปีต่อไป ซึ่งหน่วยงานวางแผนนี้ก็จะรับไปทำรายละเอียดต่อไป ซึ่งพบว่าผู้สร้างโครงสร้างของแผนโดยตรงก็คือ Economic Devison ในกระทรวงการคลัง (Ministry of Finance) ซึ่งกระทรวงนี้ได้รับความช่วยเหลือในการสร้างแผนในปีต่อไป กับทบวงประมาณจาก (National Institute of Economic Research and Research Council หน่วยงานที่สำคัญของรัฐบาลทั้งสองหน่วยคือ National Institute of Economy ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2480 มีหน้าที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ภาวะเศรษฐกิจในอดีตทำการวิเคราะห์ความว่าจะเป็นของระบบเศรษฐกิจในอนาคต รวมทั้งรวบรวมสถิติต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนในอนาคต

ส่วน Research Council นั้นประกอบด้วยตัวแทนของรัฐบาลรวมทั้งหน่วยวิจัยต่าง ๆ ของเอกชน และ Union of Labour ซึ่งมีหน้าที่ให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรีคลัง ในการทำแผนงานในปีที่จะมาถึง กับงบประมาณของปีที่จะมาถึง และหลังจากแผนงานที่ได้จัดทำเป็นแผนรวมทั้งงบประมาณได้ทำเสร็จจะถูกนำเสนอคณะรัฐมนตรีและต่อสภาต่อไป

2.3 คณะกรรมการเศรษฐกิจของสวีเดน (Swedish Economic Council หรือ S.E.C.)

หน่วยงานนี้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2505 มีหน้าที่โดยตรงในการกำหนดให้คำแนะนำในเรื่องแผนระยะยาวที่สามารถปรับตัวได้ S.E.C. นี้ประกอบด้วยสมาชิกที่สำคัญ ๆ ดังนี้ คือ

1. ตัวแทนของรัฐบาล ซึ่งมาจากกระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงมหาดไทย จากธนาคารกลางแห่งสวีเดนและคณะกรรมการแรงงานแห่งชาติ (Labour Market Board)
2. ตัวแทนของ National Institute of Economic Research
3. อุตสาหกรรมเอกชน (ตัวแทน)
4. ธุรกิจการค้า (ตัวแทน)
5. ตัวแทนองค์กรการรวมกร
6. องค์กรวิจัยทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รัฐซึ่งทำหน้าที่ให้คำแนะนำวางแผนในส่วนที่เน้นหนัก Private Sector และช่างานของเอกชนที่สำคัญต่อรัฐมนตรี และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวางแผนระยะยาวแนวโน้มของภาวะเศรษฐกิจและวิธีเยียวยารักษาผลร้ายทางเศรษฐกิจ และยังให้คำแนะนำปรึกษาข้อมูลแก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่วางแผนระยะยาวของรัฐบาลในกระทรวงการคลัง ซึ่งมีความรับผิดชอบในการวางแผนในระยะ 5 ปี ของชาติ และกำหนดงบประมาณ

วางแผน อย่างไรก็ตามกระทรวงการคลังและรัฐมนตรีจะเป็นตัวหลักของการวางแผนงานนี้ ส่วนประกอบอื่นเช่น Bank of Sweden จะทำให้สภาระทางการเงิน การวางแผน Labour Market Board จะทำให้สภาระการจ้างงาน การว่างงาน การลงทุนในบุคคลที่ว่างงานต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม กระทรวงการคลังทำให้หน้าที่ของการรวม Monetary Planning กับ Fiscal Planning เพื่อกำหนดระยะเวลาของการวางแผนและความก้าวหน้าของชาติ

2.4 งบประมาณเศรษฐกิจของชาติ (National Economic Budget) หน่วยงานนี้จะมีหน้าที่โดยตรงในการกำหนดงบประมาณของปีถัดไปของประเทศ โดยการศึกษาแนวโน้มของการดำเนินงานของการวางแผนของทั้งหน่วยเอกชนและรัฐบาลนั้น หมายถึงว่าได้ทำการประเมินด้วยโครงการใช้จ่ายของทั้งทางธุรกิจเอกชน และทางรัฐวิสาหกิจ ทั้งรัฐบาลท้องถิ่น และรัฐบาลกลาง และนำมารวมเข้าด้วยกัน เพื่อทำการใช้จ่ายของชาติในปีถัดไปถึงจุดนี้จะได้อุปสงค์รวมของประเทศเป็นหน้าที่ของหน่วยงานนี้ที่จะต้องดูว่าอุปทานของประเทศเป็นอย่างไร เพื่อกำหนดข้อเสนอแนะในการกำหนดวัตถุประสงค์และอุปทานกันต่อไป

2.5 การวางแผนของชาติตามโครงการระยะยาว (Long-term National Economic Planning)

แผนการพัฒนาของประเทศสวีเดนในแบบการวางแผนระยะยาว นั้นได้เริ่มจัดทำอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2490 เพื่อแผนงานของปี พ.ศ. 2491 ถึง พ.ศ. 2495 แผนนี้เป็นแผนที่ 4 ของแผนระยะยาวของสวีเดน ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐดังที่ได้กล่าวข้างต้นเป็นผู้จัดทำขึ้น ในรายละเอียดของแผน 5 ปีนั้นยังได้มีการจัดแยกออกเป็นแผนของปี ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อการดำรงเสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศในขณะเดียวกันในแผนระยะยาวก็คงไว้ซึ่งความเจริญเติบโตอีกด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะออกมาในรูปของงบประมาณของปีและของ 5 ปีรอบอีกทีหนึ่ง .

2.6. การบริโภคสาธารณะและการลงทุนสาธารณะ (Public-Consumption & Public Investment)

ในแผน 5 ปีของรัฐบาลจัดขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2491-2495 นั้น รัฐบาลมุ่งที่จะลดการบริโภคปัจเจกชน และการลงทุนลง ในขณะเดียวกันก็พยายามเพิ่มการบริโภคสาธารณะ และการลงทุนขึ้น โดยการกำหนดในแผนงานอย่างละเอียด ทั้งนี้รัฐบาลได้พยายามสร้างโครงข่ายสาธารณูปโภค (infrastructure) ต่าง ๆ รวมทั้งโรงเรียน โรงพยาบาล บริการและการวิจัยด้านการสาธารณสุขและอนามัย รวมทั้งผลิตเครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตทั้งหลาย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีผลถึงการจ้างงาน ความมีประสิทธิภาพของผลผลิตโดยตรง สำหรับทางด้านการลงทุน

เอกชนนั้นรัฐบาลได้กำหนดแนวทางในการลงทุนในด้านอุตสาหกรรมที่รัฐบาลต้องการโดยเฉพาะเพื่อการส่งเสริมสินค้าออกของประเทศ สำหรับทางด้านบริการของเอกชนนั้น รัฐบาลได้พยายามลดการบริโภคลงในระยะแผนแรกของรัฐบาล แต่โดยจุดมุ่งหมายของแผนระยะยาวแล้ว รัฐบาลจะชดเชยหรือเพิ่มการบริโภคของเอกชนโดยการให้ เพื่อเพิ่มสวัสดิการด้านเศรษฐกิจของเอกชนโดยส่วนรวม และลดช่องว่างของความเป็นอยู่ของบุคคลให้มากที่สุด เราจะเปรียบเทียบรูปแบบของการบริโภคของเอกชนและส่วนรวม ได้จากสถิติตัวเลขของ GNP ที่แบ่งไปยังส่วนต่างๆ ของประเทศ ซึ่งจะเห็นว่าสัดส่วนของการบริโภคโดยส่วนเอกชนได้ลดลงตามลำดับมา ซึ่งเป็นจุดหมายของรัฐบาลนั่นเอง นอกจากนี้ตารางเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นถึงสัดส่วนของการเปลี่ยนแปลงของการลงทุนระหว่างรัฐวิสาหกิจและเอกชนไปอีกด้วย โดยเฉพาะหลังสงคราม (หลัง พ.ศ. 2488) จะเห็นว่าการแบ่งแยก GNP เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

แผนระยะยาวไม่ว่าแผนที่ 1 (พ.ศ. 2491-2493) แผนที่ 2 (พ.ศ. 2494-2498) หรือที่ 3 (พ.ศ. 2499-2503) ก็ตาม รัฐบาลสวีเดนพยายามเปลี่ยนแปลงการลงทุนและบริโภคในรูปแบบเอกชน มาเป็นรูปการลงทุนและการบริโภคสาธารณะ แต่ที่น่าสังเกตอันหนึ่งก็คือในขณะที่ความพยายามดังกล่าวดำเนินอยู่นั้น รัฐบาลมิได้ใช้นโยบายบีบการลงทุนของเอกชนแต่อย่างใด การลงทุนของเอกชนจากตารางจะเห็นว่าเพิ่มอยู่ในอัตราที่สูงอยู่เรื่อย แต่ทั้งที่รัฐบาลพยายามเพิ่มการลงทุนสาธารณะให้สูงอยู่เรื่อยๆ ในอัตราที่สูงกว่าการเพิ่มของการลงทุนเอกชน (ดู chart) อันเป็นผลมาจากอัตราเจริญนั่นเอง จึงสรุปได้ว่าเป้าหมายของแผนก็คือ การควบคุมอัตราการบริโภคปัจเจกชนลง แต่อย่างไรก็ดี การบริโภคในรูปแบบเอกชนก็ยังมีสัดส่วนที่สูงอยู่นั่นเอง เราจึงสรุปได้ว่ารัฐบาลสวีเดนยังคงให้เอกชน แสดงบทบาทที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจอยู่นั่นเอง และแกนของระบบเศรษฐกิจก็ยังอยู่บนรากฐานของเอกชน ทั้งที่การวางแผนการดำเนินงานมาจากรัฐบาลส่วนกลางเป็นสำคัญ

ตารางที่ 3.1 การกระจายในการบริโภคและการลงทุนของสวีเดน GNP 1938-1963

	1955	1938	1945	1950	1960	1963
Private Consumption	57.2	66.2	64.9	62.4	54.0	53.9
Public Consumption	11.8	7.8	9.6	10.2	13.0	14.1
Private Fixed Investment	17.2	17.5	17.9	17.5	18.5	18.7
Public Fixed Investment	12.6	6.8	7.7	9.9	13.1	13.9
Change in Inventory	2	.2	.3	-.6	2.1	-.3
Export Surplus (1) deficit (-)	-8	-3	-4	.6	-7	-3
GNP	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-

2.6. กิจกรรมเศรษฐกิจในด้านอุตสาหกรรมเอกชน

โครงสร้างของอุตสาหกรรมในสวีเดนหลังปี ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) นั้น มิได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก่อนสงครามเท่าใด รัฐบาลยังคงปล่อยให้เอกชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ตามหลังปี พ.ศ. 2488 รัฐบาลพยายามปรับปรุงระบบอุตสาหกรรม 3 ประการคือ

1. พัฒนาประสิทธิภาพ (เพิ่ม) ของระบบอุตสาหกรรมให้สูงขึ้น
2. พยายามวางแนวทางให้อุตสาหกรรมทำการผลิตเพื่อสนองความต้องการของประชาชนให้มากที่สุด
3. พยายามให้คนงาน (Labour) มีบทบาทในการบริหารงานและการตัดสินใจในธุรกิจเอกชนมากขึ้น

ในหลังปี พ.ศ. 2488 รัฐบาลประสบผลสำเร็จในข้อแรก คือเพิ่มประสิทธิภาพของผลผลิต กล่าวคือสามารถเพิ่มผลผลิตได้ถึงปีละ 4-5% ของ แต่เป้าหมายสองประการหลัง รัฐบาลไม่ประสบผลดีเท่าใดนัก เพราะคนงานยังถูกจำกัดสิทธิออกเสียงและมีเสียงข้างน้อยในการกำหนดแนวทางเดินของการประกอบธุรกิจเอกชนอยู่นั่นเอง จะเห็นว่ากรรมสิทธิ์ในโรงงานยังเป็นของเอกชนอยู่ แต่รัฐบาลเข้าไปช่วยเหลือในส่วนของการวางกำหนดผลผลิตแผนการผลิตและส่วนวิจัยการผลิตร่วมกับเอกชนเพื่อควมมีประสิทธิภาพของการผลิต และพบว่าประสิทธิภาพต่อคนของอุตสาหกรรมในสวีเดนได้สูงขึ้นในอัตราปีละ 3% เสมอมา สิ่งสำคัญที่เป็นจุดเด่นอีกอันหนึ่งในสวีเดนก็คือ รัฐบาลได้ทำการควบคุมระดับการผลิตในทุกอุตสาหกรรมโดยการกำหนดการลงทุนในโรงงานเครื่องมือและสินค้าคงคลังอยู่เสมอ

2.7 นโยบายการลงทุนและการวางแผนการผลิต (Investment and production plan)

เราได้ทราบแล้วว่าธุรกิจเอกชนยังมีบทบาทสำคัญในสวีเดน ด้วยเหตุนี้เองการวางแผนการลงทุนและการผลิตนั้นจะเป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของตลาดในประเทศและนอกประเทศ นั้นหมายความว่าธุรกิจจะทำการผลิตตามที่ทราบปริมาณของการบริโภคตามลำดับก่อนหลังหรือความต้องการของเอกชนที่เป็นเหตุให้มีการสั่งสินค้าเข้า ธุรกิจก็จะมองปัจจัยนี้เป็นสำคัญ และทำการลงทุนในส่วนที่ตนต้องการ แต่ปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีบทบาทต่อระบบการผลิตของธุรกิจเอกชนก็คือลำดับก่อนหลังของความต้องการที่กำหนดโดยรัฐบาล ซึ่งกำหนดไว้ในแผน 5 ปี ของรัฐบาลกรรมการ (Labour government) ซึ่งแผนพัฒนาจะกำหนดโครงสร้างของการขยายธุรกิจและผลผลิตจำเป็นต่อความต้องการซึ่งธุรกิจเอกชนต้องทำตามรวมทั้งรัฐบาลท้องถิ่น และรัฐบาลกลาง รัฐบาลทั้งสวีเดน นอร์เว ได้เห็นพ้องต้องกันว่าควรกำหนดแผนการลงทุน

ทุนในการสร้างโรงงาน เครื่องจักร ดังนั้นในแผนพัฒนา 5 ปี จึงได้มีการกำหนดงบประมาณของการลงทุนนี้ไว้ และกำหนดให้ธุรกิจเอกชน ต้องทำตามงบประมาณที่วางไว้ และที่สำคัญคือ รัฐบาลจะพิจารณาแผนการก่อสร้างและลงทุนในเครื่องจักรเฉพาะรายที่สำคัญที่เห็นว่าไม่เกิดผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจของชาติ รัฐบาลสวีเดนได้ทำการควบคุมสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้โดยผ่านการตรวจสอบ 3 ขั้นตอน คือ

- (1) The issuance of Building and Construction Permitted
- (2) Credit Ration
- (3) Selective Fiscal Measure

บุคคลทั้งสามที่มีบทบาทต่อการควบคุมการลงทุนและการผลิตของรัฐบาลคือ รัฐมนตรีการคลัง การค้า และอุตสาหกรรม รวมทั้งองค์การที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการลงทุนในเครื่องจักรและเครื่องมือในสวีเดนนั้นก็ได้รับการควบคุมด้วยเหมือนกัน ในลักษณะวิธีเดียวกันคือ ทำการกำหนดในแผนการใช้จ่ายของรัฐบาลเลย ทั้งนี้รัฐบาลจะทำการควบคุมในลักษณะทางอ้อมไม่ตรงเหมือนกับการก่อสร้างและการลงทุน การควบคุมทางอ้อมที่รัฐทำโดยการกำหนดรายการของอุตสาหกรรมที่จะให้ขยายเครื่องจักรเครื่องมือในปีนั้น แต่ธนาคารแห่งสวีเดนและสถาบันการเงินต่าง ๆ และสถาบันการเงินต่าง ๆ จะทำการขยายเครดิตตามแนวทางที่รัฐบาลกำหนดตามชนิดของอุตสาหกรรมที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งวิธีนี้รัฐบาลมิได้เข้าควบคุมโดยตรง แต่กำหนดให้สถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องทำการควบคุมอีกทีหนึ่ง

2.8 การควบคุมโดยรัฐบาล (Government Restraints) เป้าหมายที่สำคัญของการควบคุมของรัฐบาลสวีเดน คือ

1. เพื่อให้แน่ใจว่าในความต่างดุลระหว่างการลงทุนของรัฐบาล และของเอกชน ในอันที่จะสามารถกำหนดได้
2. เพื่อให้แน่ใจว่าการลงทุนของเอกชนสามารถสนองตอบสินค้าและบริการในอันที่จะนำไปผลิตต่อในระบบเศรษฐกิจได้

ด้วยเหตุนี้เองรัฐบาลจึงได้เข้าไปควบคุมการดำเนินงานและวางแผนการทำงานของฝ่ายธุรกิจเอกชนเพื่อความเหมาะสมดังกล่าว

2.9 การบริโภคของประชาชน

รัฐบาลสวีเดนได้พยายามวางแผนเพื่อขยายสวัสดิการและความพอใจรวมให้กับลูกค้ำในระยะยาวให้สูงขึ้น นั่นก็หมายความว่ามีการวางแผนระดับการครองชีพให้มีมาตรฐานสูงขึ้น ด้วยเหตุนี้รัฐบาลสวีเดนจึงทำการควบคุมธุรกิจเอกชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อกำหนด

การผลิตสินค้าให้เป็นไปตามที่ประชากรต้องการมากที่สุด หลังสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลสวีเดนได้พยายามวางแผนงานตามการบริโภคของประชากรอย่างจริงจัง และรัฐบาลได้ควบคุมคุณภาพของสินค้าอย่างจริงจัง ควบคุมการโฆษณา และการบังคับผูกขาดของเอกชน รวมทั้งโครงการให้เงินอุดหนุนแก่ผู้มีรายได้น้อย (Subsidizing low-income group)

2.10 การพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค

โครงการพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคนั้น รัฐบาลสวีเดนได้ทำอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพื่อป้องกันการเอากำไรเกินควร อันเป็นผลเสียต่อระบบการจัดสรรรายได้ รัฐบาลสวีเดนได้จัดการป้องกันการรวมตัว และในขณะเดียวกันส่งเสริมการแข่งขันอย่างแท้จริง รวมทั้งการกำหนดภาษีอากรและค่าธรรมเนียมในระดับต่ำสำหรับสินค้าที่จำเป็นในโครงการพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค รัฐบาลของสแกนดิเนเวียได้เข้าไปมีบทบาทอย่างมากในการจัดสรรการผลิต คุณภาพ ราคา เพื่อความเหมาะสมในการแลกเปลี่ยนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในออร์เวมีกระทรวงที่ว่าด้วยครอบครัวและสวัสดิการของผู้บริโภค (Consumer affair) จึงมีหน้าที่โดยตรงในการกำหนดการผลิตของฝ่ายธุรกิจเอกชนในเรื่องสินค้าผู้บริโภค ในเรื่องคุณภาพ และมีหน่วยงานอิสระอื่นๆ ช่วยควบคุมดูแลการผลิตร่วมกัน นอกจากนี้รัฐบาลนอร์เวได้จัดให้มีการตั้งองค์การ Consumer Council ซึ่งมีสมาชิกมาจากสหกรณ์ ตัวแทนของรัฐบาล องค์การกรรมกร ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระโดยตรงเป็นผู้ตรวจสอบควบคุมคุณภาพสินค้าและปริมาณ นอกจากนี้หน่วยงานนี้ยังจัดให้มีการสัมมนา ค้นคว้า คุณภาพของสินค้าและพัฒนาคุณภาพของอาหาร ระดับราคาและการผลิต และออกไปรับรองคุณภาพของอาหาร

2.11 นโยบายสวัสดิการสังคม (Social Welfare Policy)

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง สวีเดนประกาศตัวเป็นกลาง และสวีเดนเป็นชาติเดียวในสแกนดิเนเวียที่สามารถดำรงความเป็นกลางเอาไว้ได้ รัฐบาลผสมของพรรคการเมืองต่าง ๆ 5 พรรค ได้สิ้นสุดลงเมื่อปีพ.ศ. 2488 และหลังจากนั้นเป็นการต่อสู้ทางการเมืองกันระหว่างพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยและพรรคเสรีนิยม แต่พรรคประชาธิปไตยเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ โดยสามารถจัดตั้งรัฐบาลมาโดยตลอด นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งนี้เพราะนโยบายสวัสดิการสังคม ซึ่งเน้นการยกระดับความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของชาวสวีเดนโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมกร

นโยบายสวัสดิการสังคม ได้แก่การจัดบริการด้านที่อยู่อาศัย การจัดบริการด้านการศึกษา โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย การให้บริการทางสังคมอื่นๆ โดยเฉพาะในยามชรา เจ็บป่วย หรือตกงาน ทำให้พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเป็นที่นิยมชมชอบของประชาชนโดยทั่วไป

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2517 ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญยิ่ง คือการแก้ไขรัฐธรรมนูญ จากรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2352 ซึ่งระบุว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการปกครองประเทศ” แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พ.ศ. 2517 ได้กำหนดว่า “อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวสวีเดน” สวีเดนในปัจจุบันนี้จึงมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเสรี

2.3.2.8 ระบบเศรษฐกิจแบบผสม

เป็นระบบเศรษฐกิจที่ผสมระหว่างระบบนายทุนและระบบสังคมนิยมแบบบังคับ ให้เสรีภาพในการประกอบธุรกิจแก่เอกชน ในขณะที่ตัวกันรัฐยังประกอบธุรกิจบางอย่าง ซึ่งรัฐถือว่าเป็นการให้การสาธารณูปโภคแก่ประชาชน โดยทั่วไปหรือตั้งโรงงานผลิตแข่งกับเอกชน การกำหนดราคาจึงมีทั้งจากรกลแห่งตลาดและกลุ่มผลประโยชน์กำหนด ประชาชนมอบความไว้วางใจให้แก่รัฐบาลในการที่จะทำให้เกิดการทำงานเต็มอัตราและให้ราคามีเสถียรภาพ ตัวอย่างประเทศไทย เอกชนมีสิทธิตั้งโรงงานหรือบริษัทเพื่อผลิตสินค้าและบริการ ในขณะที่ตัวกันยังมีรัฐวิสาหกิจอีกประมาณ 100 แห่ง มีประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบผสมนี้คือ ประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศมาเลเซีย เป็นต้น

สรุปลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบผสมคือ

1. เอกชนและรัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต รัฐออกกฎหมายจำกัดสิทธิ์ของเอกชนลงได้บ้าง
2. เอกชนและรัฐบาลเป็นผู้ตัดสินใจปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยนำความคิดเห็นของกลุ่มประโยชน์ต่าง ๆ เข้าพิจารณาประกอบ
3. จักรกลของตลาด ใช้ดำเนินการในการกำหนดราคาและให้งานลุล่วงไปตามจุดหมาย แต่รัฐบาลยังเข้ามามีอำนาจกำหนดราคาบางอย่าง เช่น ราคาอาหาร ค่าเช่า ค่าจ้างขั้นต่ำ กลุ่มผลประโยชน์และยังมีอิทธิพลผลักดันได้อีก
4. เอกชนดำเนินธุรกิจได้ トラบใดที่กิจการดำเนินไปด้วยดี รัฐก็ส่งเสริมโดยจะไม่ตั้งโรงงานขึ้นผลิตแข่งขัน

3. สรุป

ดูตาราง 3.2 เป็นการเปรียบเทียบลักษณะและองค์ประกอบที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากองค์การส่วนกลาง (CPB) โดยเปรียบเทียบระหว่างระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยหรือระบบสังคมนิยมเสรี ซึ่งใช้อยู่ในประเทศสหราชอาณาจักร สวีเดน และยูโกสลาเวีย กับระบบสังคมนิยมแบบบังคับหรือสังคมนิยมมาร์กซิสม์ ซึ่งใช้อยู่ในประเทศสหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน และอีกหลายประเทศในส่วนต่างๆ ของโลก

ตาราง 3.2 การเปรียบเทียบระหว่างสัมถนิยบประชาธิปไตยและสัมถนิยบมารักชีถั

ประเด็นสำคัญ	สัมถนิยบประชาธิปไตย	สัมถนิยบมารักชีถั
<p>1. การพัฒนาการเมืองและเศรษฐกิจ</p> <p>2. ความคิดเกี่ยวกับรัฐและอำนาจรัฐ</p> <p>3. แนวทางแก้ไขระบบเศรษฐกิจ</p> <p>4. ความคิดเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน</p> <p>5. การเอนกกิจการเป็นของรัฐ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างระบบเศรษฐกิจกับการเมือง เพียงแต่มีความสัมพันธ์ต่อกัน - ใช้กระบวนการประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญเป็นวิถีทางแสวงหาอำนาจ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่บกพร่องในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยยึดหลักการวิวัฒนาการเป็นสำคัญ - รัฐเป็นเพียงเครื่องมือในการบริหารงาน - ถือว่าความแก้ไขความบกพร่องของระบบทุนนิยมและรักษาสาวนด์ของระบบทุนนิยมได้ และพร้อมกันนั้นก็มีการปฏิรูป และสร้างสรรสิ่งใหม่ ๆ เมื่อความเป็นธรรมชาติของสังคม โดยไม่จำเป็นต้องทำลายล้างระบบทุนนิยมโดยสิ้นเชิง หรือใช้ระบบสังคมนิยมอย่างรุนแรงหรือใช้แนวทางแต่ดาวจะยึดสายกลาง - สนับสนุนการที่ชุมชนเป็นผู้มีการมสิทธิ์ร่วมกันในทรัพย์สินไม่ใช่เอกชน - จะต้องยึดหลักเหตุผลที่สมควร เช่น จะต้องม่กฎเกณฑ์ว่ากิจการที่เอนกเป็นของรัฐนั้นจะต้อง 1. เป็นกิจการที่สำคัญต่อรัฐ 2. เป็นกิจการที่ควรผูกขาด เช่น สถานทูตไปนอก 3. เป็นกิจการที่หากปล่อยให้มีการแข่งขันจะทำให้เกิดการสูญเปล่า 	<ul style="list-style-type: none"> - ถือว่าเศรษฐกิจกำหนดการเมือง - ใช้วิธีการปฏิวัติอำนาจโดยใช้กำลังและความรุนแรง เพื่อลอบล้างระบบเก่าซึ่งเชื่อว่าจะไม่ถูกต้อง ไม่ยุติธรรม และสร้างระบบใหม่ขึ้นมาแทน และเมื่อทำสำเร็จก็ใช้หลักการรวมอำนาจเป็นสาระสำคัญ อำนาจทั้งปวงอยู่ที่พรรคคอมมิวนิสต์ - รัฐเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นหนึ่งใช้กดขี่อีกชนชั้นหนึ่ง - ถือว่าทุนนิยมเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายต้องทำลาย และต้องเป็นสังคมนิยมอย่างเต็มที่คือ รัฐเป็นเจ้าของกิจการทุกอย่าง - เชื่อว่าระบบเศรษฐกิจมีอยู่เพียงสองประการคือระบบทุนนิยมที่ชั่วร้ายกับระบบสังคมนิยมที่สมบูรณเิบแบบ - เหมือนกัน - ถือว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ที่วางเป็นของรัฐเพื่อเป็นการขจัดการเอารัดเอาเปรียบและขูดรีดเป็นการเตรียมสร้างสังคมที่ไม่มีชนชั้น และเพื่อนำไปสู่ระบบคอมมิวนิสต์โดยสมบูรณ์คือสังคมที่ไม่มีรัฐบาลและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยให้ส่วนรวมเป็นเจ้าของการผลิตร่วมกัน

ประเด็นสำคัญ	สังคมนิยมประชาธิปไตย	สังคมนิยมมาร์กซิสต์
<p>6. ความคิดเกี่ยวกับชนชั้นและความขัดแย้งทางสังคม</p>	<p>4. เป็นกิจการที่แก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ</p> <p>5. เป็นกิจการที่มีประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวม และช่วยให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม</p> <p>6. เป็นกิจการที่ทรุดโทรม ไม่อาจแก้ไขปรับปรุงได้</p> <p>- ยอมรับในเรื่องชนชั้นว่าต้องมีและเป็นเรื่องของธรรมชาติ แต่ไม่ใช่จะมีการขัดแย้งระหว่างชนชั้นเสมอไป ชนชั้นต่างๆ สามารถร่วมมือและเห็นอกเห็นใจกันได้ และสามารถพัฒนาระบบการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่ป้องกันมิให้มีการเอาเปรียบกันได้</p> <p>- ใช้กฎหมายที่ประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้ง ยึดวิถีทางรัฐสภาตามกติการัฐธรรมนูญ</p> <p>- ยกย่องสถาบันเลือกตั้ง รัฐสภา การแข่งขันทางการเมืองโดยพรรคต่าง ๆ</p> <p>- ไม่จัดตั้งพรรคเอง แต่สนับสนุนพรรคที่มีแนวทางสังคมนิยม</p>	<p>- เป็นความขัดแย้งทางชนชั้น เป็นสงครามระหว่างชนชั้น และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำลายชนชั้นที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินเพื่อจัดการที่พึงปรารถนา</p>
<p>7. การแสวงหาอำนาจ</p>	<p>- ถือว่าเป็นเครื่องมือของประชาชนในการพัฒนาประเทศ และรักษาประโยชน์ของประชาชน</p>	<p>- ไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ประชาธิปไตยแต่จะมุ่งใช้กำลัง หรือวิธีการแบบต่างๆ เพื่อยึดอำนาจ</p> <p>- ถือหลักการผูกขาดอำนาจโดยพรรคเดียวคือ พรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของชนชั้นกรรมาชีพ</p>
<p>8. สถาบันทางการเมือง</p>	<p>- ถือว่าเป็นเครื่องมือของประชาชนในการพัฒนาประเทศ และรักษาประโยชน์ของประชาชน</p>	<p>- พรรคคอมมิวนิสต์มีการจัดองค์การแบบรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง</p>
<p>9. รัฐและรัฐบาล</p>	<p>- ถือว่าการผลิตมีทั้งภาคเอกชนและรัฐบาลคือกิจการบางส่วนเป็นของรัฐ ดำเนินการโดยรัฐและบางส่วนดำเนินการโดยเอกชน</p> <p>- เป็นการกระทำร่วมกันระหว่างรัฐและเอกชน</p>	<p>- รัฐและรัฐบาลในระบบอื่นเป็นเครื่องมือของนายทุนเพื่อการผลิต นอกจากรัฐบาลโดยพรรคคอมมิวนิสต์ที่เป็นผู้ปกป้องชนชั้นกรรมาชีพ</p> <p>- ถือว่าปัจเจกการผลิต การผลิต การวิภาคและการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจเป็นกรรมสิทธิ์หรือเป็นเจ้าของของรัฐ รัฐจึงเป็นผู้ประกอบการหรือมีหน้าที่ควบคุมกิจการทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เพราะถือหลักว่ากรรมสิทธิ์โดยรัฐนั้นมีความสำคัญ และถูกต้องกว่ากรรมสิทธิ์ของบุคคล</p>
<p>10. การผลิตและการวิภาครายได้สินค้าและบริการ</p>		

ประเด็นสำคัญ	สังคมนิยมประชาธิปไตย	สังคมนิยมมาร์กซิสม์
<p>11. การแข่งขันในการผลิต</p> <p>12. การวางแผนเศรษฐกิจและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ</p>	<p>- ไม่ต้องการให้เกิดการแข่งขันระหว่างเอกชนที่สูญเสียหรือไม่เป็นธรรม ต้องการร่วมมือในการผลิต โดยรัฐเข้าเป็นเจ้าของกิจการผลิตที่สำคัญบางส่วน และส่วนที่เอกชนประกอบการเองก็จะต้องมีกฎเกณฑ์ที่ถูกต้องและเป็นธรรม</p> <p>- รัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบายและจุดหมายกระบวนการวิธีการผลิต การควบคุมเศรษฐกิจ การตัดสินใจทางเศรษฐกิจ และการจำหน่ายจ่ายแจกรายได้ สิ้นค้าและบริการเป็นส่วนใหญ่ แต่การกำหนดนโยบายเหล่านี้จะใช้หลักประชาธิปไตย คือให้ประชาชนมีส่วนร่วม</p> <p>- ไม่ยอมให้มีกลไกตลาดเสรีอย่างเต็มที่ ซึ่งอาจจะเกิดผลเสียได้</p>	<p>- รัฐเป็นผู้มีอำนาจแต่ผู้เดียว</p> <p>- รัฐเป็นเจ้าของหรือควบคุมการผลิตทั้งปวง โดยถือว่าเป็นสิ่งถูกต้องเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ไม่ต้องการให้เอกชนเป็นเจ้าของและแข่งขันกันประกอบการเพื่อหากำไร</p> <p>- รัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบาย จุดหมายปลายทาง กระบวนการ วิธีการผลิต การควบคุมเศรษฐกิจ และการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ และการจำหน่ายจ่ายแจก รายได้สินค้าและบริการแต่ผู้เดียว</p> <p>- แต่ทั้งพรรคคอมมิวนิสต์จะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในขั้นสุดท้าย ไม่ยอมให้มีกลไกตลาดเสรี การจะให้เสรีภาพแก่เอกชนแค่นี้ เพียงไร ก็แล้วแต่นโยบายพรรค การที่พรรคมีอำนาจก็โดยมุ่งหวังให้เกิดประสิทธิภาพในการสร้างชาติ</p>
<p>13. สวัสดิการ</p>	<p>- ประชาชนเป็นผู้กำหนดโดยผ่านทางรัฐบาล และถือว่าสวัสดิการมีความสำคัญกว่าผลกำไร โดยมุ่งช่วยเหลือประชาชนทั่วไปประชาชนที่ยากไร้ และผู้ใช้แรงงานที่มีฐานะดีขึ้น มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตและมีเสรีภาพ</p>	<p>- พรรคเป็นผู้กำหนดนโยบาย โดยผ่านทางรัฐบาล และถือว่าสวัสดิการจะเป็นไปในรูปใดก็ได้แล้ว แต่พรรคจะเห็นสมควร เพื่อประโยชน์ของประชาชน ให้มีความเป็นอยู่ในสภาพพื้นฐานของชีวิตที่มีพอสมควร</p>

4. คำถามท้ายบท

จงอธิบายคำถามต่อไปนี้มาพอเข้าใจ

(1) ระบบสังคมนิยมทุกประเภทจะมียุทธศาสตร์ประกอบหรือลักษณะที่สำคัญอันเป็นอุดมการณ์หรือหลักการร่วมกันอยู่หลายประการ จงสรุปหลักการสำเร็จเหล่านั้นมา 5 ประการ และอธิบายประกอบให้เข้าใจ

(2) ระบบสังคมนิยมที่นำไปปฏิบัติในสาธารณรัฐประชาชนจีนในระยะแรก และระบบสังคมนิยมมาร์กซ์ลัทธิที่มีข้อแตกต่างอย่างไรบ้าง? จงสรุปมาพอเข้าใจ

(3) ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่นำไปปฏิบัติในประเทศต่าง ๆ นั้นแบ่งออกได้เป็นกี่ประเภท? ได้แก่อะไรบ้าง?

(4) โรเบิร์ต โอเวนและแซงต์ ซีมอง มีแนวความคิดในระบบเศรษฐกิจที่เหมือนกันและแตกต่างกันอย่างไร? และทั้งสองคนนี้ มีความสำคัญอย่างไรต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศสหราชอาณาจักร จงยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย

(5) จงสรุปถึงวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมาพอเข้าใจ จงยกตัวอย่างประเทศที่ใช้ระบบสังคมนิยมประเภทต่าง ๆ ประกอบคำอธิบายด้วย

(6) จงเปรียบเทียบระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยกับระบบสังคมนิยมแบบบังคับว่ามีข้อดีและข้อเสียอย่างไรบ้าง? จงยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายให้เห็นจริง

(7) จงอธิบายความหมายของคำต่อไปนี้มาพอเข้าใจ

ก. ระบบสังคมนิยมแบบให้ตลาดเป็นผู้กำหนดราคา

ข. ลัทธิคอมมิวนิสต์ ตามปรัชญาของคาร์ล มาร์กซ์

ค. องค์การ COMECON

ง. นาร์จัน นารวม คอมมูน